

Onsdagen den 5 april

Kl. 10.00

**Arbetsmarknads-
politiken**

1 § Justerades protokollet för den 28 mars.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens kammare

Jag anhåller härmed om entledigande från uppdraget som suppleant i förvaltningskontorets styrelse.

Stockholm den 4 april 1978

Gabriel Romanus

Denna anhållan bifölls av kammaren.

§ 3 Föredrogs men bordlades åter

Näringsutskottets betänkanden 1977/78:45 och 46

§ 4 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1977/78:155 och 156

§ 5 Arbetsmarknadspolitiken

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:21 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller Arbetsmarknad m. m., jämte motioner.

I betänkandet behandlades regeringens i propositionen 1977/78:100 bilaga 15 (arbetsmarknadsdepartementet) framlagda förslag om anslag m. m. för budgetåret 1978/79 till Arbetsmarknad m. m., punkterna B 1–B 4, B 6–B 8, samt till Arbetsmiljö, punkterna C 5 och C 6.

I propositionen hade föreslagits

under punkten B 1 (s. 44–59) att riksdagen skulle

1. godkänna i budgetpropositionen förordad ändring av grunderna för flyttningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1978,

2. till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 768 980 000 kr.,

under punkten B 2 (s. 59–68) att riksdagen skulle

1. godkänna i propositionen förordad ändring i fråga om rätten till

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

arbetsmarknadsutbildning i syfte att öka jämställdheten mellan kvinnor och män,

2. bemyndiga regeringen att intill utgången av budgetåret 1978/79 förlänga försöksverksamheten med bidrag till arbetsgivare som anställde och utbildade kvinnor resp. män för yrken som dominerades av motsatt kön,

3. till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 1 421 550 000 kr.,

under punkten B 3 (s. 68–87) att riksdagen skulle

1. godkänna de ändrade grunder för statsbidrag till kommunala och enskilda beredskapsarbeten som hade förordats i propositionen,

2. godkänna vad som anförts om bidrag till projektering av bostadshus,

3. medge att regeringen fick bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) att under budgetåret 1978/79 besluta om avskrivning av lånefordran uppkommen inom arbetsmarknadsverket, beträffande vilken antingen omständigheterna var sådana att vederbörande inte kunde betala sin skuld och enligt styrelsens bedömning ingen eller ringa möjlighet förelåg att i framtiden ta ut betalning eller också åtgärder för att bevaka och driva in fordringen bedömdes förenade med arbete och kostnader i sådan utsträckning att åtgärderna inte var ekonomiskt lönande, allt under förutsättning att sådana åtgärder ändå inte ansågs påkallade av andra än ekonomiska förhållanden.

4. till Sysselsättningsskapande åtgärder för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 1 692 400 000 kr., varav förslagsvis 200 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

under punkten B 4 (s. 88–89) att riksdagen skulle till Stöd till lageruppbyggnad för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.,

under punkten B 6 (s. 92–95) att riksdagen skulle till Totalförsvarsverksamhet för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 56 700 000 kr.,

under punkten B 7 (s. 95–97) att riksdagen skulle till Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.,

under punkten B 8 (s. 98–100) att riksdagen skulle till Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

Vidare hade regeringen

under punkten C 5 (s. 123–136) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar av grunderna för bidrag till arbetshjälpmiddel åt handikappade som departementschefen hade förordat, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1978,

2. bemyndiga regeringen att besluta om ram för bidrag till anordnande av verkstäder inom arbetsvården under budgetåret 1978/79,

3. till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 1 581 500 000 kr., och

under punkten C 6 (s. 136–139) föreslagit riksdagen att till Bidrag till arbetarskyddsfonden för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 135 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:391 av Roland Brännström (s) och Hagar Normark (s),

1977/78:483 av Bertil Dahlén (fp),

1977/78:484 av Gunnel Jonäng (c),

1977/78:485 av Gustav Lorentzon m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen uttalade sig för att beteckningen ”naturlig avgång” inte i fortsättningen borde förekomma i officiellt språkbruk,

1977/78:610 av Wivi-Anne Cederqvist (s) och Magnus Persson (s),

1977/78:612 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala att

1. invandrarna gavs samma reella möjligheter till yrkesutbildning inom arbetsmarknadsutbildningen (AMU) som övriga som omfattades av utbildningen,

2. grundutbildningen inom AMU gavs en sådan kvalitet att invandrarna kunde välja den yrkesutbildning de önskade,

3. yrkesvägledningen förbättrades och att den vid behov gavs på respektive elevs eget språk,

4. invandrarna gavs möjligheter att inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen förvärva grundskolekompetens,

1977/78:808 av Ingrid Andersson (m) och Lars Schött (m),

1977/78:813 av Bengt Fagerlund m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att föräldrar, som för att genomgå arbetsmarknadsutbildning måste bo (tillfälligt) i utbildningsort inom den egna kommunen, skulle erhålla samma förmåner beträffande barnomsorg som föräldrar, som genomgick sådan utbildning utanför den egna kommunen,

1977/78:814 av Sonja Fredgardh (c) och Svea Wiklund (c),

1977/78:821 av John Johnsson m. fl. (s),

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

1977/78:827 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

2. besluta att arbetarskyddsavgiften höjdes fr. o. m. den 1 juli 1978 med 0,07 procentenheter och att de influtna medlen användes till information och utbildning om medbestämmandelagen,

3. besluta att bidrag till information om arbetsrättsreformen inte skulle utgå till arbetsgivarorganisationerna,

4. avslå regeringens hemställan i vad avsåg anslag till Bidrag till arbetarskyddsfonden,

1977/78:831 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen uttalade sig för följande ändrade grunder för arbetsmarknadsutbildningen, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1978, nämligen

1. att alla som genomgick arbetsmarknadsutbildning skulle erhålla 175 kr. per dag under fem dagar per vecka, oavsett om de var anslutna till arbetslöshetsförsäkringskassa eller icke och oavsett ålder,

2. att de som under arbetsmarknadsutbildning uppbar hel pension eller var kontinuerligt sjukskrivna fick den ersättning som var ekonomiskt mest gynsam för dem,

3. att arbetsmarknadsutbildningsfonden fick en uppräknig av sina anslag för de ovan nämnda reformerna genom motsvarande höjning av den särskilda arbetsgivaravgiften,

1977/78:835 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen uttalade sitt stöd för det i motionen presenterade programmet mot utslagningen av människor, punkterna 1-10,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag till konkreta åtgärder med utgångspunkt i detta program,

1977/78:874 av Birgitta Hambraeus m. fl. (c),

1977/78:893 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om krav på och förutsättningar för en samordnad sysselsättningspolitik,

2. godkänna de allmänna riktlinjer för en offensiv arbetsmarknadspolitik som förordats i motionen,

3. besluta att reglerna för stöd till utbildning av redan anställd i samband med anställning av ersättare ändrades i enlighet med vad som förordats i motionen,

4. besluta att utöver regeringens förslag medel beräknades för 225 tjänster vid arbetsmarknadsverket,

5. utöver regeringens förslag anvisa 19,8 milj. kr. under anslaget B 1. Arbetsmarknadsservice för det under punkten 4 upptagna ändamålet,

6. besluta vidga verksamheten med allmän platsanmälan i enlighet med vad som förordats i motionen,

7. besluta höja bidraget för drift av enhet för arbetsprövning/arbetsträning från 10 000 kr. till 11 000 kr. per år för varje fullt antal av 1 200 elevtimmar,

8. besluta höja bidraget för drift av verkstad för skyddat arbete från 9 000 kr. till 10 000 kr. per år för varje fullt antal av 1 200 arbetstimmar,

9. utöver regeringens förslag anvisa 19 milj. kr. under anslaget C 5. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning för de under punkterna 7 och 8 upptagna ändamålen,

10. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att regeringen skyndsamt och med förtur fördelade riksdagen förslag rörande de handikappades ställning på arbetsmarknaden,

11. besluta att bidraget för utbildning av arbetshandikappade enligt huvudregeln höjdes från 8 kr. till 16 kr. per timme,

13. besluta att jämställdhetsbidraget för arbetsgivare som anställde och utbildade kvinnor resp. män i vissa yrken höjdes från 8 resp. 14 kr. till 16 kr. per timme,

14. begära ändring i tillämpningsföreskrifterna för jämställdhetsbidraget i enlighet med vad som förordats i motionen,

15. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om vidgning av försöken med könskvotering i regionalpolitiken till att omfatta andra former för statligt stöd till företag,

16. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om vidgade försök för att stimulera äldre arbetssökande att bl. a. utnyttja arbetsmarknadsutbildning,

17. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om ändrade regler för bidrag till utbildning av permitteringshotad personal i vissa fall,

18. begära att regeringen skulle låta utreda frågan om utbildningsfonder i företagen,

19. hos regeringen begära att förslag skyndsamt lades fram om samhällskontroll vid nedläggning av företagen m. m.

1977/78:1320 av Rolf Dahlberg (m),

1977/78:1321 av Bernt Ekinge (fp),

1977/78:1323 av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson m. fl. (fp, c, m), vari yrkats att riksdagen uttalade att Karlstad borde komma i fråga som lokaliseringsort för den centrala stiftelsen,

1977/78:1329 av Wilhelm Gustafsson (fp),

1977/78:1336 av Margot Håkansson (fp),

1977/78:1338 av Knut Johansson (s) och Hans Wachtmeister (m),

1977/78:1341 av Gösta Karlsson m. fl. (c, m, fp),

1977/78:1342 av Maj-Lis Landberg (s) och Torsten Karlsson (s),

1977/78:1343 av Blenda Littmarck (m),

1977/78:1348 av Börje Nilsson (s) såvitt nu var i fråga,

1977/78:1349 av Per-Axel Nilsson (s) och Torsten Gustafsson (c),

1977/78:1650 av Tage Adolfsson (m),

1977/78:1654 av Erik Hovhammar m. fl. (m),

1977/78:1659 av Inger Lindquist (m), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde åtgärder i syfte att öka möjligheterna till sysselsättning för pensionärer i enlighet med vad som i motionen anförts,

1977/78:1662 av Johan Olsson (c),

1977/78:1663 av Johan Olsson m. fl. (c),

1977/78:1671 av Olle Östrand m. fl. (s),

1977/78:1695 av Blenda Littmarck (m), vari yrkats att riksdagen beslutade att hos regeringen begära utredning och förslag syftande till ökade möjligheter för personer som fyllt 65 år att få fortsätta med förvärvsarbete,

1977/78:1703 av Ylva Annerstedt (fp) och

1977/78:1716 av Hans Lindblad (fp) såvitt nu var i fråga (yrkandet 3).

Utskottet hemställde

1. beträffande sysselsättningspolitikens inriktning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:893, yrkandena 1 och 2,

2. beträffande lagstiftning om samhällskontroll vid nedläggning av företag att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:893, yrkandet 19,

3. beträffande program mot utslagningen av människor att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:835,

4. beträffande förvärvsarbete för pensionärer att motionerna 1977/78:1659 och 1977/78:1695 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

5. beträffande åtgärder för att motverka negativa effekter av förtidspensioneringen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:484,

6. beträffande uttrycket "naturlig avgång" att motionen 1977/78:485 inte

föranledde någon riksdagens åtgärd,

7. beträffande personalförstärkning till arbetsmarknadsverket att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag skulle avslå motionen 1977/78:893, yrkandet 4,

8. beträffande vidgade försök med allmän platsanmälan att riksdagen med godkännande av propositionens förslag skulle avslå motionerna 1977/78:893, yrkandet 6, och 1977/78:1654,

9. beträffande medel för psykologiska konsultinsatser att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag skulle avslå motionen 1977/78:610,

10. beträffande uppsökande verksamhet bland latent arbetssökande m. m. att motionen 1977/78:814 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

11. att riksdagen godkände i budgetpropositionen förordad ändring av grunderna för flyttningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1978,

12. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag och med avslag på motionen 1977/78:893, yrkandet 5, till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 768 980 000 kr.,

13. beträffande stöd till produktutveckling att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:893, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. beträffande jämställdhetsbidraget att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:893, yrkandena 13 och 14,

15. beträffande vidgade försök med könskvotering i samband med statligt stöd till företag att motionen 1977/78:893, yrkandet 15, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

16. beträffande vidgade försök med utbildning för äldre arbetssökande m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:893, yrkandet 16,

17. beträffande utbildning av anställda i de privata servicenäringarna att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:893, yrkandet 17,

18. beträffande utredning om utbildningsfonder att motionen 1977/78:893, yrkandet 18, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

19. att riksdagen godkände i budgetpropositionen förordad ändring i fråga om rätten till arbetsmarknadsutbildning i syfte att öka jämställdheten mellan kvinnor och män,

20. att riksdagen bemyndigade regeringen att intill utgången av budgetåret 1978/79 förlänga försöksverksamheten med bidrag till arbetsgivare som anställde och utbildade kvinnor resp. män för yrken som dominerades av motsatt kön,

21. beträffande sjuksköterskeutbildning som bristyrkesutbildning m. m. att motionen 1977/78:1342 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

22. beträffande förbättrad arbetsmarknadsutbildning för invandrare att motionen 1977/78:612 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

23. beträffande barntillsyn i samband med arbetsmarknadsutbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:813,

24. beträffande enhetligt utbildningsbidrag om 175 kr. per dag m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:831,

25. att riksdagen till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning för budgetåret

1978/79 anvisade ett anslag av 1 421 550 000 kr.,

26. att riksdagen godkände i budgetpropositionen förordade ändrade grunder för statsbidrag till kommunala och enskilda beredskapsarbeten,

27. beträffande omläggning av riksväg 55 vid Strängnäs som beredskapsarbete att motionen 1977/78:1341 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

28. beträffande vägarbeten i Kalmar län som beredskapsarbete att motionen 1977/78:808 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

29. beträffande ombyggnad av riksväg 41 m. fl. vägar i södra Älvsborgs län som beredskapsarbete att motionen 1977/78:1329 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

30. beträffande omläggning av Europaväg 4 på sträckan Gävle–Hamrånge som beredskapsarbete att motionen 1977/78:1320 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

31. beträffande tvärbana på Sturups flygplats som beredskapsarbete att motionen 1977/78:821 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

32. beträffande upprustning av skyddsvärda hus och miljöer som beredskapsarbete att motionen 1977/78:874 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

33. beträffande restaurering av Gotlandskyrkor m. m. som beredskapsarbete att motionerna 1977/78:1338 och 1977/78:1349 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

34. beträffande åtgärder mot försurning av sjöar som beredskapsarbete att motionen 1977/78:483 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

35. beträffande skogsvårdsarbeten som beredskapsarbete att motionen 1977/78:1663 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

36. beträffande inventering och avlägsnande av skrotbilar som beredskapsarbete att motionen 1977/78:1703 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

37. beträffande barnomsorg som beredskapsarbete att motionen 1977/78:1650 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

38. att riksdagen godkände vad i budgetpropositionen anförts om projektering av bostadshus,

39. att riksdagen medgav att regeringen fick bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen att under budgetåret 1978/79 besluta om avskrivning av vissa lånefordringar enligt budgetpropositionens förslag,

40. att riksdagen till Sysselsättningskapande åtgärder för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 1 692 400 000 kr., varav förslagsvis 200 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

41. att riksdagen till Stöd till lageruppyggnad för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.,

42. att riksdagen till Totalförsvarsverksamhet för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 56 700 000 kr.,

43. att riksdagen till Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.,

44. att riksdagen till Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

45. beträffande skyndsamt förslag från regeringen rörande de handikappades ställning på arbetsmarknaden att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:893, yrkandet 10,

46. beträffande åtgärder för att främja möjligheter till arbete för de handikappade att motionen 1977/78:1321 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

47. beträffande samordnade insatser för att återföra handikappade till arbetslivet att motionen 1977/78:1343 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

48. beträffande höjning av bidraget för drift av enhet för arbetsprövning/ arbetsträning att riksdagen skulle avslå motionen 893, yrkandet 7,

49. beträffande höjning av bidraget till utbildning av handikappade i företag att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:893, yrkandet 11,

50. beträffande översyn av bidragsreglerna för handikappbilar att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1336 och 1977/78:1348, i motsvarande del,

51. beträffande fördelning av medel för arkivarbete med hänsyn till deltidstjänstgöring att motionen 1977/78:1662 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

52. beträffande höjning av driftbidraget till skyddade verkstäder att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:893, yrkandet 8,

53. beträffande lokalisering till Karlstad av den centrala stiftelsen inom den skyddade verksamheten att motionen 1977/78:1323 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

54. beträffande lokalisering till Söderhamn av den centrala stiftelsen inom den skyddade verksamheten att motionerna 1977/78:826, 1977/78:1671 och 1977/78:1716, yrkandet 3, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

55. beträffande lokalisering till Skellefteå av den centrala stiftelsen inom den skyddade verksamheten att motionen 1977/78:391 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

56. att riksdagen godkände i budgetpropositionen förordade ändringar av grunderna för bidrag till arbetshjälpmedel åt handikappade, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1978,

57. att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta om ram för bidrag till anordnande av verkstäder inom arbetsvården under budgetåret 1978/79,

58. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag samt med avslag på motionen 1977/78:893, yrkandet 9, till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 1 581 500 000 kr.,

59. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag samt med avslag på motionen 1977/78:827, yrkandena 2, 3 och 4, till Bidrag till arbetarskyddsfonden för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 135 000 000 kr.

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

Reservationer hade avgivits

1. beträffande sysselsättningspolitikens inriktning av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandena 1 och 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

2. beträffande lagstiftning om samhällskontroll vid nedläggning av företag av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 19, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

3. beträffande personalförstärkning till arbetsmarknadsverket av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av budgetpropositionens förslag samt med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 4, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

4. beträffande vidgade försök med allmän platsanmälan av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med anledning av budgetpropositionens förslag och motionen 1977/78:893, yrkandet 6, samt med avslag på motionen 1977/78:1654 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

5. beträffande medelsanvisning under anslaget Arbetsmarknadsservice av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som under förutsättning av bifall till reservationen nr 3 ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 5, och med anledning av budgetpropositionens förslag till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 787 880 000 kr.,

6. beträffande jämställdhet i arbetslivet, m. m. av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 14–17 bort hemställa

14. beträffande jämställdhetsbidraget m. m. att riksdagen med bifall till

motionen 1977/78:893, yrkandena 13 och 14, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

15. beträffande vidgade försök med könskvotering i samband med statligt stöd till företag att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 15, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

16. beträffande vidgade försök med utbildning för äldre arbetssökande m. m. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 16, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

17. beträffande utbildning av anställda i privata serviceföretag att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 17, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

7. beträffande utredning om utbildningsfonder av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 18, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

8. beträffande barn tillsyn i samband med arbetsmarknadsutbildning av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:813 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

9. beträffande skyndsamt förslag från regeringen rörande de handikappades ställning på arbetsmarknaden av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 45 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 10, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

10. beträffande höjning av bidraget för drift av enhet för arbetsprovning/ arbetsträning av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 48 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 7, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

11. beträffande höjning av bidraget till utbildning av handikappade i företag av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bengt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 49 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 11, som sin

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

12. beträffande höjning av driftbidraget till skyddade verkstäder av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 52 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 8, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

13. beträffande lokalisering till Karlstad av den centrala stiftelsen inom den skyddade verksamheten av Allan Gustafsson (c) som ansett att utskottet under 53 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1323 gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

14. beträffande medelsberäkningen under anslaget Särskilda åtgärder för arbetsanpassning av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som under förutsättning av bifall till reservationerna 9 och 11 ansett att utskottet under 58 bort hemställa

att riksdagen med anledning av budgetpropositionens förslag samt med bifall till motionen 1977/78:893, yrkandet 9, till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 1 600 500 000 kr.,

15. beträffande bidrag till arbetarskyddsfonden av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 59 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:827, yrkandena 2-4, skulle

dels anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,

dels avslå propositionen 1977/78:100 bil. 15 i vad avsåg anslaget C 6 Bidrag till arbetarskyddsfonden,

dels som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört i fråga om upphörande av stödet till arbetsgivarorganisationer.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden av Alf Wennerfors (m) och Filip Fridolfsson (m)

1. beträffande förvärsarbete för pensionärer (mom. 4),
2. beträffande vidgade försök med könskvotering i samband med statligt stöd till företag (mom. 15).

BENGT FAGERLUND (s):

Herr talman! Jag hade tänkt att börja med att hälsa arbetsmarknadsministern och förutvarande ordföranden i arbetsmarknadsutskottet välkommen till denna kammardebatt, men han finns inte här och därför kan jag hoppa över den saken. Jag vill i alla fall uttala den förhoppningen att han, eftersom utskottet har varit enigt om skrivning till regeringen med anledning av socialdemokratiska motioner, ser till att åtgärder snart vidtas, så att vi får resultat.

Herr talman! Samma dag som vi här i riksdagen behandlar den svenska arbetsmarknadspolitiken genomför den europeiska fackliga samorganisationen en kampanj för ökad sysselsättning för alla i hela Europa. Organisationen representerar 40 miljoner fackligt anslutna arbetare. Formerna för kampanjen är olika. I vissa länder genomför man generalstrejker och i andra, t. ex. i Sverige, uppvaktar man regeringen med krav på kraftfullare sysselsättningsskapande åtgärder. Kampanjen genomförs i Sverige gemensamt av LO och TCO, och möten anordnas i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Bakgrunden är att 7 miljoner människor i Europa saknar arbete. Vi vet att många av dessa är ungdomar som aldrig har fått en chans till den rätt som borde vara självklar för alla människor, rätten till arbete. Den aktion som nu genomförs är den första i sitt slag i Västeuropa. Aktionen visar de fackliga organisationernas gemensamma uppfattning och värdering av arbetet som ett led i människornas försök att förverkliga sig själva och finna en meningsfull tillvaro. Arbetslösheten är vårt största gissel och måste på alla sätt motverkas. Ett misslyckande är bevis på att det samhällssystem som Västeuropa har icke kan ge människorna den trygghet som de har rätt att fordra. Om vi icke lyckas lösa dessa problem, kan ropen på starka människor på nytt höras och den demokratiska rättigheten att tala och tänka fritt ånyo hotas. I värsta fall kan Europa återigen kastas in i förödande katastrofer, om icke enbart 7 miljoner arbetslösa människor kan räknas som en katastrof. Under alla förhållanden är det en katastrof för de människor som drabbas av arbetslöshet.

Vi socialdemokrater kan icke acceptera en politik som icke ger människor arbete. När vissa regeringar i dag anser att man bör hålla tillbaka inflationen till priset av en arbetslöshet som drabbar miljontals arbetstagare, protesterar vi högt och ljudligt, även om dessa stater försvarar sig med att ingen behöver svälta på grund av att det finns ett utbyggt försäkringssystem. Men arbetet är inte bara en försörjningsmöjlighet. Arbetet har ett egenvärde för att skapa social gemenskap och svara mot grundläggande mänskliga behov att utveckla och berika tillvaron.

Ibland hör man från den borgerliga regeringens talesmän att vi här i Sverige har klarat oss bättre än andra länder. Detta får inte vara något försvar. För jag hoppas verkligen att inte ens regeringen är nöjd med de siffror för arbetslösheten som redovisas här hemma.

Enligt den senaste räkningen var 92 000 arbetslösa. Det är ett antal som inger oro och som måste åtgärdas på alla sätt. Det är något lägre än för en

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

månad sedan men ungefär 20 000 högre än motsvarande antal i februari 1977.

Till detta antal skall läggas de som genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder har arbete eller som går på utbildning. 47 000 var i beredskapsarbete, 62 000 gick i arbetsmarknadsutbildning och 38 000 i utbildning med stöd av den s. k. 25-kronan. Tillsammans utgör de nära 150 000 personer.

Nu hoppas jag att ingen uppfattar detta så, att jag vill inräkna dessa siffror i arbetslöshetssiffrorna. Jag har förut sagt, och jag upprepar det, att den enda vinsten med en borgerlig regering är att man från det hållet, och då särskilt från moderat håll, icke behöver uppleva den vulgärpropaganda som fördes under den tid när socialdemokraterna hade regeringsmakten. Då var alla som gick i någon form av arbetsmarknadsutbildning eller som hade beredskapsjobb arbetslösa. Här har skett en tillnyktring. Men det är siffror som vi måste ha med i bilden när vi diskuterar åtgärder för att ge alla människor arbete.

Och ur den synpunkten är den borgerliga regeringspolitiken misslyckad. Visst talade man i valrörelsen om att man skulle skapa 400 000 nya jobb, men nu är det tyst om dessa löften. Sysselsättningen inom industrin har gått ned. Jag anförde siffror på detta förra året och tänker inte upprepa dem nu. Jag skall bara konstatera att industrisysselsättningen har fortsatt att gå ned sedan dess. Regeringen och dess talesmän har under den tid de varit i regeringsställning bara talat om lågkonjunkturen och skylld på att den är orsaken till allt elände. Men i går spreds nyheten att vi fått en ny konjunkturrapport, som talar om ökad export och ökad ordergång till verkstads- och massaindustrin. Trots detta talade rapporten också om en fortsatt minskning i antalet sysselsatta.

Vad skall regeringen göra åt detta? Det hjälper ju inte med bara en konjunkturuppgång. Ja, jag har inte sett något förslag från regeringens sida, där man tar upp problemet med en samordnad sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik. De siffror som jag nämnt avseende antalet i beredskapsarbete och i olika slag av utbildning genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder är ett bevis på att arbetsmarknadspolitiken i dag får dra en alltför stor del av lasset för att målsättningen om allas rätt till arbete skall nås.

Så kan det inte fortsätta någon längre tid.

I reservationen I vid utskottets betänkande talar vi socialdemokrater om nödvändigheten av en helhetssyn på sysselsättningspolitiken och arbetsmarknadspolitiken. Sammanlagt, herr talman, har vi fogat 14 reservationer vid utskottets betänkande, och jag yrkar nu bifall till alla dessa, även om jag inte kommenterar dem. Det kommer i så fall andra talare från socialdemokratiskt håll att göra längre fram i debatten.

Men nu åter till vår reservation I. Vi inleder denna med att framhålla att utskottet konstaterar att den svenska ekonomin och sysselsättningen står inför stora problem, att vår balans mot utlandet är störd, att prisutvecklingen icke har kunnat kontrolleras, att klyftorna ökat mellan olika samhällsgrupper, att statsfinanserna försvagats, att industrins investeringar minskar, att bostadsbyggandet faller tillbaka och att energiförsörjningen hotas. Ja,

framtidstron bryts ner.

I fortsättningen utvecklar vi detta resonemang. Hela reservationen bygger på vår partimotion 893.

Utskottsmajoriteten skrev i fjol, och citerar det i år: "Det relativa kostnadsläget gentemot utlandet måste förbättras och prisstegringar inom landet hållas tillbaka." Litet längre ned skriver utskottet:

"Industri- och näringspolitiken måste få en inriktning som främjar investeringar och tar vara på utvecklingskraften i företagen."

Hur har regeringen och den borgerliga majoriteten i riksdagen lyckats i denna sin försats? Ja, nog har man lyckats pressa ned kostnadsläget genom att försämlra det för löntagarna i vårt land. De har alla fått vidkännas en standardsänkning, som i sin tur har medfört minskad efterfrågan inom landet. Och detta i sin tur medför problem för t. ex. handels- och servicenäringsarna – med minskad sysselsättning som följd. Vi vet att det förekommer inskränkningar och varsel inom handeln i dag. Hur skall ni klara detta problem? Jag ställer frågan och hoppas få svar.

Ni sade att prisstegringarna skulle hållas tillbaka under 1977. Vilket mål uppnådde ni? För jag kan väl inte tro att ni hade ännu högre ambitioner på prisstegringar än de 13 % som blev resultatet, ett resultat som medförde att Sverige kom att ligga på toppen i prisstegringstabellen i jämförelse med andra länder.

Och hur är det med investeringarna inom industrin? I valrörelsen talades det vitt och brett om hur bra det skulle vara med en borgerlig regering, att industrin skulle få ökade möjligheter att bygga upp, och allt skulle bli så bra.

Har industrin fått framtidstro? Går investeringarna upp? Ökar byggnadsverksamheten, ökar maskininvesteringarna inom industrin? Nej, i stället har vi en fortsatt nedgång i industriinvesteringarna.

Bristerna i regeringens politik illustreras bäst med vad som hänt på byggnadssidan. Först lade regeringen fram ett program om statligt byggande. Sen tog regeringen tillbaka projekt för 200 milj. kr. som skulle senareläggas, för att efter ett par månader komma med ett nytt förslag, där man tidigare hade byggande för ungefär samma belopp som man förut hade senarelagt. Det här gäller våren 1977. Vi har dessutom i dag en bostadsbrist i många områden, men trots detta sjönk bostadsbyggandet. Regeringen vidtog inga kraftfulla åtgärder utan den lade ansvaret på kommunerna.

Nedgången inom byggnadssektorn återverkar på hela samhällsmaskineriet. En omfattande byggnadsaktivitet sätter många människor i arbete också utanför byggarbetsplatserna. Bygger man lägenheter och investerar i andra byggnader behövs mer träsnickerier, mer hushållsmaskiner, mer mattor, fler badkar och värmeelement. De som får en bostad efterfrågar möbler, mattor, gardiner, armatur m. m. Ja, uppräknningen kan göras nästan hur lång som helst. Men på detta område har regeringen varit fullständigt passiv.

Vi anklagar regeringen för att den icke har den helhetssyn på närings- och sysselsättningspolitiken som är nödvändig. Men det kanske är naturligt mot

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

bakgrund av den syn som jag tyckte mig ana i en intervju med industriministern Åsling i Radio Kronoberg i måndags. Industriministern fick frågan vad regeringen tänkte göra sett utifrån Kronobergs synpunkt. Herr Åsling svarade att när det gällde glasindustrin hade regeringen lyckats bra med stödet till den manuella glasindustrin, när det gällde skogsnäringen var situationen bekymmersam, men i Kronobergs län var det inte så illa ställt.

Hur är framtidsutsikterna inom dessa två näringar i den del av landet som jag kommer ifrån? Två glasbruk är i konkurs och de anställda vet ingenting om sin framtid. Södra skogsägarna har tagit upp MBL-förhandlingar med de anställda om nedläggning av sågverk i Lessebo och neddragning av driften vid massa- och pappersbruken i Strömsnäs bruk och Delary. Och då tycker man ändå att situationen inte är så farlig i det här läget – tillsammans är det 500 människor som hotas att bli utan sysselsättning. Och om industriministern i en regering mot denna bakgrund anser att man har lyckats bra eller att det inte är så illa ställt, då begriper inte jag hur vi skall kunna klara framtiden i detta land – då ser jag inget slut på våra bekymmer! De 400 000 nya jobb som centerpartisterna har talat om blir då bara en vision, som knappast finns ens i deras drömvärld. I vår reservation 2 vill vi därför ha samhällskontroll när det gäller nedläggningen av företag. Detta förslag kommer andra att sedan kommentera. Någoting måste göras på dessa områden.

I reservationerna 9, 10, 11 och 12 tar vi upp frågor som anknyter till de handikappades situation på arbetsmarknaden. Rätten till arbete skall inte bara omfatta dem som företagarna räknar till "A-laget" – jag hoppas ni märker citationstecknen – utan den rätten skall gälla alla människor. Varje år blir nära 2 000 ungdomar pensionerade, och vi har i dag 29 000 ungdomar under 30 år som har förtidspension. Vilka är det då som blir pensionerade? En undersökning vid handikappforskningen i Göteborg visar att det inte är art eller grad av handikapp som är avgörande för arbetsmöjligheterna, om man undantar den grupp som har ständigt behov av vård, utan pension får den som icke kan få ett jobb! Kort uttryckt kan man som svar på frågan: Vilka ungdomar pensioneras? säga att det är de som inte kan få något arbete. Har inte vi här i riksdagen ett ansvar för dessa? Svaret måste vara ett klart ja!

I reservationen 9 konstaterar vi att utbyggnaden av den skyddade verksamheten avstannat och att detta har försvårat de handikappades ställning. Vi har krävt att sysselsättningsutredningens betänkande Arbete åt handikappade och förslaget om näringshjälp skall bli föremål för en snabb behandling samt att förslaget skyndsamt och med förtur föreläggs riksdagen. Vi har fått avslag på denna hemställan, men jag hoppas, mot denna bakgrund och de handikappades situation, att det finns riksdagsledamöter som sviker sina utskottskamrater och röstar för reservationen – för de handikappades skull och för utvecklingens skull!

I reservationerna 10 och 12 föreslår vi en höjning av bidragen till drift av enheten för arbetsprövning/arbetsträning och drift av skyddade verkstäder. Dessa två verksamheter har en direkt anknytning till de handikappades situation i vårt samhälle. När den enskilda och samhälleliga arbetsmarknaden

icke svarar upp mot sitt ansvar för att ge alla arbete måste vi bygga särskilda verkstäder, men sådana som efter riksdagsbeslutet i höstas skall kunna drivas lika bra som alla andra industrier och i stiftelseform. Staten skall fr. o. m. den 1 januari 1980 ta över ansvaret för driftsunderskotten i denna verksamhet.

Nu har de statliga bidragen till skyddad verksamhet legat stilla under några år. Detta har lett till att de nuvarande huvudmännen – kommuner och landsting – har måst ta på sig en ökad procentuell andel av driftsunderskotten. Detta kan inte vara riktigt, mot bakgrund av att det är staten som är ansvarig för arbetsmarknadspolitiken. Vi föreslår därför att statsbidragen ökas med 1 000 kr. per plats. Detta skulle hjälpa kommunerna i deras hårt ansträngda ekonomi, och särskilt betydelsefullt skulle det vara för de glesbygdskommuner som fortfarande är huvudmän och som har en väl utbyggd verksamhet på detta område. Det finns kommuner där den skyddade verksamheten är bygdens största industri. Dessutom har höjningen, sedd i ett längre perspektiv, också betydelse för kommuner och landsting, då man vid avlösningen skall ta hänsyn till de belopp som kommunerna avlastas när staten tar över ansvaret. Om man nu inte höjer bidraget, kommer det för all framtid att gynna staten och missgynna de nuvarande huvudmännen.

Kan ni riksdagskolleger som är aktiva kommunalmän gå emot det socialdemokratiska förslaget? Då skall ni inte heller i framtiden komma och klaga på att kommunerna har dålig ekonomi. Ni medverkar själva till denna utveckling genom att icke ge nuvarande huvudmän för arbetsprövning och arbetsträning och för skyddade verkstäder en välbehövlig ökning av statsbidraget. Jag vädjar till er att stödja den socialdemokratiska reservationen. Och i handikappfrågorna har vi vår reservation nr 11 när det gäller utbildning av handikappade i företag. Detta har diskuterats, och frågan kommer också att diskuteras senare här. Låt mig säga: Detta är också ett led i vår syn på de handikappades rätt till arbete i vårt samhälle.

Herr talman! Ännu en gång ber jag att få yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det är med en känsla av överklighet som man stiger in i den här arbetsmarknadspolitiska debatten.

Jag kommer från Malmö. Jag har i går gått runt på varven och diskuterat problematiken där. Jag har sett de många arbetslösa ungdomarna på Gustav Adolfs torg och andra platser. Och när man då kommer in här och finner att hela denna väldiga sociala problematik – massarbetslöshetens och utslagningens problematik – är reducerad till ett antal ganska marginella och tillfälliga administrativa åtgärder som skall skylla över arbetslöshetens allra värsta yttre manifestationer, då får man en stark känsla av överklighet.

Här finns inga perspektiv. Här finns inga försök att gå till roten med arbetslöshetsproblematiken och följaktligen ingen som helst politiskt vettig, verklighetsbetonad och realistisk grund för en utformning av svensk arbetsmarknadspolitik.

Det är ju inte med hjälp av det kontanta arbetsmarknadsstödet som vi skall

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

garantera allas rätt till arbete. Det är inte genom att bereda folk sex månaders tillfälligt beredskapsarbete och sedan lämna dem därhän som vi skall garantera alla människors rätt till arbete. Att hänvisa arbetslösa ungdomar till samtalsterapi är inte ett sätt att garantera den mänskliga rätten till arbete. Och inte heller kommer man lösningen närmare om man visar upp den uppenbara likgiltighet för den sociala utslagningens och utstötningens problematik som avspeglas i arbetsmarknadsutskottets betänkande här i dag. Där sätter man denna utstötning inte på något sätt i relation till de djupgående samhällsmekanismerna, till det ekonomiska systemet, utan exempelvis vpk:s motion med krav på åtgärder mot utslagning avfärdar man på några få rader med den motiveringen att en hel del av de åtgärder som vi kräver och de frågor som vi tar upp inte hör till utskottet.

Jag har märkt, herr talman, att det blivit allt vanligare under den borgerliga regimen att försöka motverka politiskt fruktbara diskussioner i kammaren om stora sociala problem genom att spalta upp dem i administrativa detaljer och ständigt säga till dem som vill ha en mer djupgående diskussion: Det där hör inte hit utan det får vi ta en annan gång – det hör till ett annat utskott, inte detta. Och den tekniken har tillämpats med stor fermitet just när det gäller dagens ärende.

Här har exempelvis både vpk och socialdemokraterna motioner om sysselsättningspolitiken i stort, där vi försöker anlägga ett principiellt perspektiv, var och en utifrån sina utgångspunkter. Socialdemokraterna har en mycket ambitiös motion. Vi har också en utförlig motion, som tar upp orsakssammanhangen och som framlägger förslag till ett stort sysselsättningspolitiskt program. Men detta är inte intressant att diskutera enligt utskottet, utan man fullständigt struntar i att över huvud taget behandla vpk:s sysselsättningspolitiska motion. När det gäller den socialdemokratiska motionen plockar man ut några få isolerade punkter ur deras sammanhang och tar upp dem till en ganska summarisk behandling. De många vettiga krav och synpunkter som finns inte bara i vpk-motionen utan också i den socialdemokratiska motionen kommer över huvud taget aldrig till debatt i något meningsfullt sammanhang. Hela debatten reduceras till ett byråkratiskt smågnetande, där orsakerna till den ekonomiska krisen, utslagningen och problematiken när det gäller sysselsättningen över huvud taget inte kommer till behandling. Detta, kammarledamöter, är en reducering av folkrepresentationens politiska roll som är synnerligen oroväckande.

Man kan, menar vi, inte ha det på det sättet att man diskuterar smådetaljer utan att ta upp sammanhangen. Man kan inte ha det på det sättet att ju mer politikerna talar i allmänna fraser och allmänna paroller om rätten till arbete, ju mer stiger arbetslösheten. Ju mer de talar om jämställdhet mellan män och kvinnor, ju mer ökar diskrimineringen av kvinnorna i den ekonomiska krisens spår. Vi måste gå till botten med det här problemet. Vi måste börja från början och diskutera orsakerna för att därmed kunna lägga upp ett program för att bekämpa arbetslöshet, utslagning och social utstötning i samhället.

Det är för oss i vpk väldigt svårförståeligt hur man över huvud taget kan

starta en diskussion om sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik utan att se de grundläggande ekonomiska mekanismerna i det samhällssystem som finns. Det måste ändå vara en utgångspunkt för hur man bekämpar arbetslöshet att man erkänner det faktum att det kapitalistiska produktions-systemet har sina speciella egenheter. Det leder med jämna mellanrum i profitjaktens spår till en överinvestering. Man bygger ut produktionskapaciteten snabbare än vad efterfrågan hinner med, och så kommer efter några år ett läge, där delar av produktionsapparaten måste raseras för att anpassas till efterfrågan. Det leder till ökad utslagning och arbetslöshet.

Vi har också det förhållandet att kapitalägarna med vissa periodiska mellanrum drar sig ifrån branscher, regioner och länder som ger mindre vinst. De skuddar stoftet av sina fötter där och flyttar över sina intressen till andra branscher, regioner och länder. Detta tillsammans med ökad monopolisering skapar branschkriser, kapitalflykt och ökad nationell arbetslöshet.

Detta ingår alltså i ett mönster av kriser och vågrörelser, där vi för Sveriges vidkommande lika väl som för andra kapitalistiska länder kan iaktta att varje ny nedgång blivit djupare och varaktigare och varje ny uppgång svagare. För varje nedgång och för varje uppgång lämnar samhällsmekanismen efter sig ett ökande antal utslagna, ett ökande antal undersysselsatta, arbetslösa osv.

Kapitalismen är med andra ord oförmögen att skapa arbete åt alla. Den nu rådande krisen utgör en del av ett längre tidsavsnitt i världskapitalismens utveckling som började omkring 1965. Det kännetecknas grovt taget av minskad allmän tillväxttakt, hårdare utslagning och en allmänt stark tillväxt på sikt i skaran av öppet och dolt arbetslösa, undersysselsatta, deltids- och tillfällighetsarbetare.

Det är dessa inre motsättningar som speglas i dagens alltmer absurda och upprörande svenska verklighet. Skriande sociala behov och viktigt tekniskt nyskapande får stå tillbaka. Samtidigt ropar hundratusentals människor på stabilt och meningsfullt arbete. Människornas behov formligen ropar på insatser av händer och hjärnor, på samma gång som tiotusentals ungdomar förtidspensioneras eller passiviseras. I spåren av samhällssystemets förfall kommer social tragik och politisk cynism.

Den klassiska svenska arbetsmarknadspolitikens grundlades på 1930-talet. Med Ernst Wigforss i ledningen byggdes den upp på en tillämpning av Keynes och Beveridges idéer. Full sysselsättning proklamerades som huvudmål. Ökad efterfrågan via statsbudgeten skulle enligt det här synsättet kvantitativt öka produktionen och suga upp de arbetslösa. Genom en viss social omfördelning och utjämning skulle efterfrågan allmänt hållas högre och stabilare. Denna Keynesianska politik var naturligtvis en stimulans åt det kapitalistiska systemet, men den innehöll också många ansatser som riktade sig mot kapitalistklassens intressen.

Detta arv från Keynes och Ernst Wigforss har gradvis raserats, och den borgerliga regeringen har varit särdeles framgångsrik i detta raserande. Den ena sidan av den klassiska politiken, statens aktiva roll, har starkt ökat, men insatserna har i gengäld skett allt öppnare på det privata kapitalets villkor.

Den andra sidan av politiken har mer eller mindre övergivits. Även socialdemokratin accepterade då den regrade utslagningen och uppdelningen av arbetsmarknaden i A-, B- och C-lag.

I stället för en omfördelning genom beskattningen av de rika har det kommit mer och mer skatt på nödvändighetsvaror och mindre på kapital och förmögenhet. Detta representerar en anpassning till nya behov hos en kapitalism vars motsättningar djupnar. De arbetande får betala försöken att hålla profitterna uppe med statsstöd. Monopolism och spekulation ökar inflationen, ökar priserna, men det är lönerna och inte kapitalet som får svara för återhållsamheten. Sociala utgifter i samhället ägnas allt mindre åt att utveckla och stärka de arbetandes positioner och alltmer till att nödortfigt och tillfälligt omhänderta av kapitalismen slagna och skadade människor. 1970-talets politik sådan den förs av den borgerliga regeringen är en stor reträtt från den linje Ernst Wigforss stod för.

Svensk sysselsättningspolitik av i dag saknar alla fasta mål. I officiella beräkningar buntar man ihop heltids- och deltidsarbetande. Man anger hur mycket sysselsättningen behöver öka för att alla skall få arbete. Man fastställer inte vad man skall definiera som full sysselsättning. Man diskuterar inte vid vilken nivå av kvinnornas ekonomiska frigörelse målsättningen för sysselsättningspolitiken skall sättas. Alla proportioner saknas, och i och med det blir också alla åtgärdsprogram sådana att de över huvud taget inte står i någon relation till behoven och målen. Det anges inte som målsättning att man vill minska utslagningen eller få tillfällighets- och korttidsarbetare över till varaktiga och fullständiga arbeten. Hela politiken kännetecknas av flytande begrepp, brist på målinriktning och praktiska åtgärder som är otillräckliga och vidtas fullständigt i blindo.

Det verkliga utgångsläget i svensk sysselsättningspolitik är ungefär följande: Den faktiska sysselsättningen mätt i antal heltidsarbeten minskar. Full och effektiv sysselsättning – dvs. ersättning för arbeten som försvinner, arbete åt alla arbetslösa, ekonomisk självständighet åt alla kvinnor, heltidsarbete åt flertalet av deltidsarbetarna samt bestående arbeten åt tillfällighetsarbetarna – skulle fram till 1995 kräva en nettoökning med ca 900 000.

Vad kräver lösningen av ett så enormt problem? Det är enligt vårt sätt att se omöjligt att tänka sig denna fråga enbart i ett traditionellt parlamentariskt perspektiv. Framst fyra ting framstår som nödvändiga för en lösning på sikt av arbetslöshets- och utslagningsproblemet:

1. En bred folklig och facklig mobilisering och aktivitet för krav på rätt till arbete.
2. Omfattande förändringar i näringslivets struktur och linjerna för den teknologiska utvecklingen.
3. Utvägning av den församhälleligade delen av produktionslivet och ingrepp mot storfinansens maktställning.
4. På sikt övergång till ett socialistiskt produktionssätt och upprättande av en socialistisk planekonomi.

Givetvis är hela denna lösning en fråga på sikt – den är i sig själv en samhällsprocess, vars naturliga slutpunkt är övergången till ett annat

samhällssystem.

Vpk:s program för kamp mot kris och arbetslöshet utgörs av en rad åtgärder och specialprogram. Dessa beror av och stöder varandra. Förutsättningen för deras genomförande är en bred och medveten aktivitet bland de arbetande och en beredskap att med konkreta kampåtgärder ge eftertryck åt ställda krav, såväl lokalt som nationellt.

Jag skall här försöka sammanfatta de viktigaste punkterna i vpk:s sysselsättningsprogram för kamp mot kris och arbetslöshet. Vi menar att det är ett sådant program man skall diskutera. Avsikten med en sysselsättningspolitik och en arbetsmarknadspolitik som verkligen ligger i de arbetandes intresse måste vara att onödiggöra alla socialhjälpåtgärder, onödiggöra nödlösningar som tillfällighetsarbeten, kontant arbetsmarknadsstöd m. m., och skapa fasta, trygga, meningsfyllda arbeten, över vilkas administration och utformning de arbetande har ett grundläggande och avgörande inflytande.

Först och främst menar vi att man måste genomföra vissa omedelbara försvarsåtgärder mot det sätt på vilket krisen drabbar de arbetande. Det är åtgärder som är avsedda att stoppa ytterligare avskedanden och sätta spärr för storfinansens ansvarslösa flykt undan problemen.

Vi menar att man borde ha en lag som förbjuder permitteringar och avskedanden vid alla arbetsställen med mer än 50 anställda med mindre än att likvärdigt arbete kan erbjudas på orten eller i dess omland.

Vi menar att man måste genomföra omedelbara åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten. Detta har vi utvecklat i en särskild vpk-motion.

Vi menar att man omedelbart måste sätta stopp för all industriutflyttning och införa skärpt restriktivitet mot kapitalutförelse över landets gränser.

Det andra avsnittet i vårt sysselsättningspolitiska kampprogram gäller upprättande av vad vi kallar statliga basindustrier.

Vi menar att ett stort och långsiktigt statligt industriprogram måste läggas upp. Industrierna skall vara basindustrier i den meningen att de utgör basen, drivmotorn, för en industriell och teknologisk utveckling i landets skilda regioner. Statsindustrierna skall ta sikte på att kraftigt höja graden av förädling i den svenska produktionen. De skall ta fram delvis nya, alternativa produkter och teknik.

Högt avancerade maskiner och redskap, utrustning för moderna trafiksystem, apparatur för styrteknik, produktion av hela idé- och systemlösningar – detta måste vara den allmänna inriktningen av en ny teknisk industriell våg i Sverige, som skall bäras upp av dessa statsindustrier.

Detta har många fördelar. Industri för högt driven förädling växer allmänt sett långt snabbare än traditionella industri typer – de tunga industrierna som stål- och skogsindustri.

De nya produkterna kan ersätta traditionella exportvaror, vilkas marknad nu vacklar. Den internationella marknaden är generellt sett mer expansiv för denna nya typ av produkter än för de gamla, klassiska svenska exportvarorna, halvfabrikat och traditionella verkstadsprodukter. Marknaden för de högt förädlade produkterna är allmänt sett också mindre konjunkturkänslig.

Med höjd förädlingsgrad och mer förfinad teknik följer större behov av mänsklig arbets- och tankeinsats. Detta ger en större vikt åt den mänskliga sidan i produktionen och ger en utgångspunkt för de arbetandes ökade inflytande.

En given insats av elkraft och olja ger i avancerad lätt industri mångdubbelt fler arbetstillfällen än i tung industri. En förändrad industristruktur av det nämnda slaget minskar alltså rovdriften på naturresurser, sparar energi och är över huvud taget gynnsammare för den biologiska miljön.

Avancerad lätt industri är i högre grad möjlig att bedriva i samverkande mindre enheter – den är inte nödvändigtvis beroende av extrem koncentration. Det ger fördelar i form av större möjlighet att utlokalisera enheter till hotade orter.

Fler och säkrare arbeten, teknisk förnyelse, bättre energihushållning, miljömässiga fördelar, nya exportmöjligheter – allt utgör fördelar med denna typ av strukturell utveckling.

Dessa nya statsindustrier får inte bli kopior av de nuvarande med den hårda hierarki och den kapitalistiska ledningsfilosofi som behärskar dessa. De nya industrierna skall från början ges en demokratisk förvaltningsstruktur med majoritet för de arbetande i alla ledningsorgan och vidsträckt rättigheter för de arbetande själva att lägga upp organisation, löneform och miljö.

Det tredje avsnittet i vårt sysselsättningsprogram är rubricerat Förnyelse av trafikväsendet. Det innehåller krav på ett investeringsprogram för att bygga ut kollektivtransportnätet till högsta tekniska kapacitet. Det försummade och efterblivna järnvägsväsendet samt den kollektiva lokaltrafiken utgör de stora objekten. Den inrikes sjöfarten utgör ett kompletterande avsnitt.

Nya drift- och byggnadsanläggningar, ny materiel, ny styrteknik – dessa nya och ökade behov ger arbeten inom en rad yrkesområden. Utbyggnadsprogrammet ger dessutom effektivare transporter och lägre varukostnader.

Det reducerar behovet av privatbilism och förbättrar tätortsmiljöerna. Det sparar energi jämfört med ett system som alltmer har byggts upp på privatbilism och tunga vägtransporter. Utbyggnaden bildar slutligen en viktig och säker nationell marknad för de nya statliga industrierna och deras produkter.

Den fjärde stöttepelaren i vårt program är insatser för sociala bristområden. Vi menar att det är nödvändigt med ett stort, brett program för att bekämpa de sociala och miljömässiga bristerna i samhället. De viktigaste områdena är kort uttryckt:

Barntillsynen måste byggas ut till fullständig behovstäckning och kvalitativt starkt förbättras. Behoven kräver ungefär en tioudubbling av dagens platsantal. Större personaltäthet och en ny, mer utvecklande pedagogik är ett parallellt mål.

Bristerna inom kroppssjukvården måste angripas på allvar. Främst den öppna och förebyggande vården byggs ut. Långtidsvården ges tillräckliga resurser.

En genomgripande reform och utbyggnad av den psykiatriska sektorn inkl. sektorn för bekämpande av drogproblemen genomförs. Antalet platser i

demokratiskt inriktade behandlingsgrupper och kollektiv mångdubblas.

En stor offensiv genomförs mot bristerna i arbetsmiljön. Obligatoriska och sänkta gränsvärden för alla farliga ämnen införs. Ny teknik appliceras för att bekämpa de alltmer påtagliga förorenings- och bullerproblemen.

En rehabilitering av undermåliga bostadsområden och trafikmiljöer genomförs. Ytermiljö och social miljö i segregerade förstadsområden saneras.

Insatser för att öka och förbättra utbildning på alla nivåer planeras och genomförs. Den nya industrin och de sociala satsningarna kräver forskning och undervisning av en ny typ, ett starkare betonde av de arbetandes självständiga och skapande kunnande.

Dessa skilda satsningar skapar redan i sig själva ett starkt ökat antal arbetstillfällen. De utgör en stimulans åt anläggningsverksamhet och ny industri.

I programmets femte punkt menar vi att man som ett led i att bekämpa arbetslösheten måste förkorta den allmänna arbetsdagen – sju timmars arbetsdag nu med sikte på sex timmars arbetsdag om några år. Detta skulle framtvinga nyanställningar inom en rad sektorer av arbetslivet. Det innebär också ett stärkande av de breda lagrens reella köpkraft och en social och ekonomisk omfördelning. Arbetstidsförkortningen är dessutom en nödvändighet i kampen mot stress och utslagning och för en stärkt maktpolitisk roll för de arbetande i produktion och samhällsliv.

I den sjätte punkten säger vi att man måste genomföra en bred kamp mot storfinansens maktställning. En medveten industripolitik och social satsning kräver stora resurser. Nytt kapital måste fram. Kapitalströmmarna måste kunna styras. Detta kräver:

Nationälisering av de privata storbankerna och kreditinstituten.

De växande AP-fonderna sätts in i utvecklingen av de nya statliga industrierna.

Skärpt skatt på bolag och förmögenheter samt minskade militära rustningar. Detta kan ge en del av utrymmet för ökade satsningar på sociala bristområden. Ett gradvis genomförande av sysselsättningsprogrammet ger på sikt också minskade behov av offentliga tillfällighets- och beredskapsarbeten och en minskad AMS-byråkrati.

Samhällsfonder förvaltade av de arbetande måste upprättas bl. a. genom att årligen en viss del av aktiekapitalet i större privatföretag avsätts. Samhällsfonderna skall enligt vår mening göras självständiga från bolagens administration. De skall förvaltas av de arbetande inom respektive företag och bransch. De skall utgöra självständiga medel för en investerings- och strukturpolitik i de arbetandes intresse.

Vpk:s här i grova drag framlagda program är den enda typ av systematiskt angrepp på den stora arbetslöshetsproblematiken som är förenlig med effektiv kamp mot undersysselsättningen i samhället. Programmets olika avsnitt betingar i långa stycken varandra och utgör en sammanhängande helhet. Satsningarna på trafik och sociala bristområden innebär en utvidgning av den nationella marknaden och en bas för de statliga industriernas

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

avsättning. De nya satsningarna på ökat mänskligt kunnande är förutsättningen för uppbyggnaden av en ny teknologisk bas för produktionen. Kamp för verklig makt åt de arbetande framgår som en logisk följd av kampen mot arbetslösheten.

Detta program skulle medföra stora strukturella förskjutningar i produktion och ägande, och det skulle allvarligt försvaga storfinsansens maktställning. Programmet utgör emellertid inte i dessa delar ett avskaffande av de kapitalistiska produktionsförhållandena i allmänhet. De nya statsindustrierna skulle alltjämt arbeta under kapitalistiska villkor, även om deras inriktning och deras sammankoppling med en marknad, som bygger på ökade samhällsinvesteringar, väsentligt modifierar de villkoren. Men så länge kapitalism råder kommer naturligtvis alltjämt nya skaror av arbetslösa och utslagna fortskridande att framskapas. Varje steg i ett sådant här programs genomförande kommer dock att möjliggöra en effektivare kamp mot detta problem. Den logiska slutpunkten i denna utveckling är övergången till en socialistisk planekonomi. I planekonomin är profiten, den privata vinsten, avskaffad som styrningsfaktor i produktionen. Produktion och investeringar utgår från folkflertalets medvetna behov. Utslagning, arbetslöshet, undersysselsättning är för alltid avskaffade. De arbetandes makt över produktionen och samhällslivet är slutgiltigt fastställt.

Herr talman! Med detta anförande yrkar jag bifall till de vpk-motioner som är behandlade i arbetsmarknadsutskottets betänkande.

JAN-IVAN NILSSON (c):

Herr talman! Först ber jag att få instämma i Bengt Fagerlunds uttalande om det utomordentligt stora värde som full sysselsättning och målsättningen rätt till arbete åt alla har. Det råder fullständig politisk enighet om den målsättningen. Det är sannerligen inte fråga om likgiltighet som Jörn Svensson ville göra gällande från talarstolen alldeles nyss, utan det är en förstahandsuppgift för regeringen och den majoritet som stöder regeringen här i riksdagen.

Jag vill i mitt anförande inte enbart begränsa mig till rena sakfrågor i bil. 15 till statsverkspropositionen utan också ta upp principiella och allmänpolitiska frågor. Jörn Svensson beklagade att man inte tog upp dessa frågor i utskottsbetänkandet. Han beklagade den snäva behandling vpk-motionen hade fått. Den förutsätter ju ett annat samhälle, ett socialistiskt och kommunistiskt, men det vill inte svenska folket ha. Det vill ha ett demokratiskt samhälle med en socialt ansvarig blandekonomi. Skall man ta upp en ideologisk debatt här i riksdagen om en helt annan utformning av vårt samhälle, är det mycket lämpligare att ta upp en sådan diskussion i den allmänpolitiska debatten eller eventuellt i den stora ekonomiska debatten.

Vårt land har mycket hårt drabbats av den långvariga internationella lågkonjunkturen. Som Bengt Fagerlund nämnde finns det 7 miljoner arbetslösa i Europa. Samtidigt genomgår den högt industrialiserade världen, inte minst vårt land, en djupgående strukturförändring inom flera från sysselsättnings synpunkt mycket viktiga näringar. Vi befinner oss mitt inne i

en djupgående förändring inom bl. a. stål-, varvs- och tekoindustrin. Därför mister vi åtskilliga arbetstillfällen, och därför är det också minst lika angeläget nu som tidigare att tillskapa nya arbetstillfällen. Målsättningen 400 000 nya jobb är naturligtvis minst lika aktuell som tidigare. Från centern talar vi minsann om den frågan lika mycket nu.

Denna förändringsprocess sprider sina verkningar inom ett otal anknytande näringar. De internationellt betingade problemen har samtidigt inneburit mycket påfrestande valutastörningar. Den sjunkande dollarkursen gastkramar t. ex. massa- och pappersindustrin f. n. Vårt lands höga kostnadsläge rusade i väg främst under åren 1975 och 1976 – kostnadsläget steg då ungefär 20 % mer än i våra konkurrentländer. Vi förlorade av den anledningen sedan många år mödosamt förvärvade marknadsandelar för vår export men också marknadsandelar på vår hemmamarknad. Stora delar av vår industri måste köra med starkt reducerad kapacitet, och ändå växte lagren. De måste nu avvecklas på en trög marknad. Vi anser inte att vi har någon nämnvärd hjälp att vänta av en eventuell konjunkturuppgång ute i världen. Socialdemokraterna har alltså fel om de tror att regeringen väntar på detta och att det skall lösa våra problem. Vi måste lösa dem genom egna ansträngningar.

Riksdagen har beslutat om en rad åtgärder för att återställa vår konkurrenskraft och i övrigt komma till rätta med de problem som socialdemokraterna lämnade efter sig. Jag skall inte nu göra en uppräknig av dem, då de har diskuterats i många andra sammanhang – i näringsutskottet, i finansutskottet och i remissdebatter.

Vissa av åtgärderna har oppositionen accepterat och andra högljutt opponerat mot. Man har exempelvis protesterat mot devalveringarna och frigörandet av vår valuta från den tyska marken. I dag måste t. o. m. framstående socialdemokrater medge att devalveringen var riktig, ja t. o. m. att den har lyckats. Den förre utrikesministern, inrikesministern och riksbankschefen Krister Wickman har nyligen uttalat detta. Devalveringen har tillsammans med andra åtgärder skapat förutsättningarna för den ökade exporten, avvecklingen av våra överlager och förbättringen av vår valutareserv, som har pågått under de senaste månaderna och som för februari uppgick till plus 600 milj. kr.

Det var mycket glädjande att avtalsrörelsen kunde föras i hamn så snart och på ett så ansvarsmedvetet sätt. Givetvis har den förda politiken skapat förutsättningar för det. Sviterna efter 1975 och 1976 års kostnadsstegringar med påföljande exportsvårigheter, som ledde till sjunkande industriproduktion, måste vi nu slita med. Den lön som vi kan ta ut hänger på sikt ihop med produktionsresultatet.

Regering och riksdagsmajoritet har inte tvekat att i det svåra läget helhjärtat satsa på att bevara sysselsättningen. Mer och mer står detta klart för gemene man. Vulgärpropaganda slår inte igenom på det sätt som man kanske hade väntat. Folk på verkstadsgolvet förstår bättre. När våra produkter är så dyra att de inte kan säljas, förstår de att det är felaktigt att genom politiska beslut fördyra produktionen ännu mer. Det har varit och är såvitt jag förstår

Onsdagen den
5 april 1978

Arbetsmarknads-
politiken

alltjämt socialdemokraternas alternativ. 6 % i högre arbetsgivar- och socialavgifter – i inre stödområdet skulle det ha varit 8 % – skulle vi ha haft om socialdemokraterna suttit vid regeringsmakten. Det skulle ha ökat kostnadsläget för produktionen eller alternativt i motsvarande grad ha begränsat löneutrymmet. Man säger ju att arbetsgivaravgifterna avräknas vid löneförhandlingarna.

Nu har vi facit av lönerörelsen för åtminstone industrin. Vi kan ganska väl räkna frän hur socialdemokraternas alternativ skulle ha minskat lönerna eller ökat produktionskostnaderna och därigenom försvärat konkurrenskraften, eller ökat inflationen.

Med 6 % i högre avgifter på arbetskraften hade kommuner och landsting drabbats hårt. Det hade oundvikligen lett till mycket stora skattechöjningar, vilket skulle ha drabbat de mindre inkomsttagarna mest på grund av att kommunalskatten är proportionell. Kommunernas möjligheter att genomföra den angelägna förbättringen av sjuk- och åldringsvården liksom barnomsorgen skulle ha kraftigt försvärats. Det skulle samtidigt ha fått negativa följder för sysselsättningen inom den offentliga sektorn, som ju som regel är mycket personalkrävande.

Den politik som förts har lett till förutsättningar för ett snabbt avtal på arbetsmarknaden. Staten har inte i förväg in-tecknat löneutrymmet. Produktionen har erhållit möjligheter att återfå konkurrenskraften. Kommunerna, som redar, är hårt pressade, har sluppit belastningen av bl. a. ytterligare arbetsgivar- och socialavgifter i storleksordningen 6 %.

Jag skulle vilja be Bengt Fagerlund att uppge namnet på det socialdemokratiska landstingsråd och kommunalråd som vill ha höjda arbetsgivaravgifter i storleksordningen 6 %. Jag hoppas att Bengt Fagerlund kan ge ett svar.

Vad skulle en sådan höjning ha inneburit för kommuner och landsting? Enligt uppgift är lönesumman för landstingen ca 13,5 miljarder kronor och för kommunerna ca 25,5 miljarder kronor, vilket tillsammans gör 39 miljarder kronor. Av den summan utgör 9 miljarder kronor statliga löner till befattningshavare i kommuner och landsting. Alltså betalas netto 30 miljarder kronor av landstings- och kommunalskatter. 6 % på 30 miljarder kronor blir 1,8 miljarder kronor. Med hänsyn till antalet skatte-kronor är ca 1,8 miljarder en skattechöjning med ganska exakt 1 kr. enbart genom socialdemokraternas förslag beträffande arbetsgivar- och socialavgifter.

Men man får inte bara denna effekt av förslaget. Socialdemokraterna säger att man vid löneförhandlingarna skall avräkna arbetsgivaravgifterna. Lönerna blir lägre. Lägre löner ger en ännu större negativ effekt än jag tidigare nämnde i fråga om den *direkta* effekten av en höjning av arbetsgivaravgiften, nämligen ganska exakt 1 kr. skattechöjning. Det räcker alltså inte med 2 kr. i skattechöjning utan följden av socialdemokraternas förslag blir betydligt större.

Landstingsförbundets kongress sommaren 1976, då det rådde en socialdemokratisk majoritet såväl i förbundets styrelse som på kongressen, uttalade att en avgiftshöjning på 3 % skulle inom loppet av två år betyda en

skattehöjning i landstingen med 1 kr. och 50 öre.

Man kan givetvis inte exakt säga hur stor skattehöjning socialdemokraternas förslag skulle medföra, men att det är fråga om mycket stora belopp för kommunerna är alldeles klart. Denna effekt har stor betydelse för sysselsättningen inom den offentliga sektorn. Och som sagt, Bengt Fagerlund, kom med namnet på det socialdemokratiska landstingsråd och kommunalråd som vill ha en höjning av arbetsgivaravgiften av den storlek som skulle bli följden av en socialdemokratisk politik!

För att slå vakt om sysselsättningen har regering och riksdagsmajoritet satsat mer än någon annan tidigare regering i Sverige för att rädda sysselsättningen såväl i strukturella krisbranscher som i övrigt inom näringslivet på både kort och lång sikt. Varken på det s. k. dukade bordet eller i kanslihuset, om man så vill, lämnade den gamla regeringen efter sig några program eller förslag till lösningar på de kriser – akuta och framtida – som den gamla regeringen måste ha varit medveten om ganska långt före regimskiftet, t. ex. teko, stål och varv. Den nya regeringen fick börja med att städa upp. Regeringen – inte minst industridepartementet – har enligt mitt förmenande utvecklat en imponerande aktivitet i jämförelse med den tidigare, socialdemokratiska regeringen.

Centerns krav på ett näringslivsprogram motsatte sig socialdemokraterna varje gång vi framförde det motionsledes under 1970-talet. I dag borde socialdemokraterna känna detta ansvar såsom nejsägare mycket tungt. Även socialdemokraterna måste väl nu erkänna sitt stora felgrepp i detta fall, då man nu begär program och samordning på område efter område inom näringslivet.

Men nu är socialdemokraterna på efterkälken. Ganska snart efter regimskiftet grep sig den nya regeringen an med uppgifter på såväl lång som kort sikt, bl. a. att utarbeta program och riktlinjer för en långsiktig näringspolitik – och *samordnad* näringspolitik, vilket vi ju inte har i dag.

Riksdagen har redan fattat en rad beslut som utgör steg på vägen mot ett progressivt och decentraliserat näringsliv. Ett par exempel på det är småföretagspropositionen och energisparpropositionen. Den senare innebär att man får en mycket stark sysselsättningseffekt utöver det ordinarie byggnadsprogrammet. I pengar räknat innebär propositionen investeringar och besparingar på 32–39 miljarder kronor under en tioårsperiod. Åtgärderna är lönsamma såväl för den enskilde som för samhället, och de kan också gynnsamt påverka bytesbalansen.

Allt det här betecknar nu oppositionen som en defensiv politik. Nederst på s. 52 i utskottsbetänkandet står det så här: "Åtgärder syftande till mera aktiva ingrepp för att lösa de mera djupgående strukturproblemen har saknats." Det tycker jag är ett ganska fantastiskt påstående. Jag skulle gärna vilja att Bengt Fagerlund kommenterade det i sin eventuella replik.

Man kallar sin enligt vår mening stereotypa arbetsgivaravgiftspolitik och fastlåsta valutapolitik för offensiv. Det måste vara ett försök att göra tanken till ordets fånge. Socialdemokraternas politik skulle ha inneburit att vårt näringsliv haft ett ca 20 % högre kostnadsläge än i dag till följd av dels de

6-8 % högre arbetsgivaravgifterna, som jag tidigare har berört, dels uteblivna devalveringar och dels fortsatt bindning till den tyska marknaden inom valutaområdena.

Jag vill också fråga Bengt Fagerlund: Har socialdemokraterna ändrat sig på den här punkten eller håller ni fortfarande fast vid en politik som skulle ha lett till ett 20 % högre kostnadsläge för svensk exportindustri? Socialdemokraternas s. k. strukturfond kan ju inte lösa våra kostnadsproblem och inte heller förhindra skattehöjningar i kommuner och landsting på grund av höjda arbetsgivaravgifter. Strukturfonden är, som industriministern flera gånger har påpekat, helt onödig eftersom vi redan har det instrumentet i vår arsenal.

Socialdemokraterna ägnar en betydande del av utrymmet i sina reservationer åt de samhällsekonomiska och näringspolitiska frågorna, som ju har behandlats i andra utskott. Men jag vill gärna understryka att dessa frågor har ett stort intresse och stor betydelse för hur vi primärt skall lösa sysselsättningsfrågorna i vårt samhälle. Därför är det i och för sig riktigt att i en debatt om sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik ta upp principiella frågor utöver de rena sakfrågorna som behandlas i bilaga 15 i budgetpropositionen.

En balanserad samhällsekonomi och fullt utnyttjande av näringslivets produktionsapparat kan bäst lösa sysselsättningsproblemen. Om detta mål tycks vi vara helt ense över partigränserna; det är bara vägarna att nå målet som vi inte är alldeles eniga om. Trots de 15 reservationerna i utskottsberäkningen är ändå enigheten påfallande i fråga om arbetsmarknadspolitikens betydelse och huvudinriktning. De socialdemokratiska reservationerna tycker jag är ganska små. Flera av dem behandlar frågor som redan är avklarade eller som utreds, remissbehandlas eller bereds i departementen och om vilka förslag väntas till riksdagen i en nära framtid. I den mån det finns meningsskiljaktigheter är de oftast av marginell betydelse. Den goda effekten av arbetsmarknadspolitik visar också att vi har fört och för en ganska bra arbetsmarknadspolitik här i landet. Enigheten om den politiken är av stor betydelse för att vi skall kunna nå ännu bättre resultat.

Vilka resultat har vi då nått hittills? Ja, statistiskt kan vi redovisa siffror som man tidigare uppmärksammat och som f. n. uppmärksammas ute i Europa. Låt mig bara peka på några siffror. 1971-1972 hade vi 100 000 resp. 107 000 arbetslösa och sammanlagt 3 860 000 människor sysselsatta på arbetsmarknaden. År 1977 hade vi 75 000 registrerade arbetslösa och 4 100 000 människor i sysselsättning på arbetsmarknaden. 1977 ökade faktiskt sysselsättningen i Sverige. Det var kvinnorna som stod för ökningen. De har ökat i antal på arbetsmarknaden under 1970-talet, medan antalet sysselsatta män har minskat något. Denna utveckling stämmer inte riktigt med Jörn Svenssons framställning av den ödesfilosofi som man från kommunistiskt håll gärna för fram rörande de fria demokratiska staternas ekonomiska system.

I sysselsättningsfrågorna måste kvinnornas möjligheter särskilt uppmärksammas. Även för dem har vi en inte helt negativ bild för 1970-talet. År 1971,

när ca 250 000 färre kvinnor var i arbete, var arbetslösheten bland dem 44 000, dvs. 2,8 % av arbetskraften. År 1977 var 40 000 kvinnor arbetslösa, dvs. 2,2 % av arbetskraften.

Ungdomarnas situation är också något som måste speciellt uppmärksammas. År 1971 var 660 000 ungdomar i åldern 16–24 år i arbete. För 1977 redovisas samma siffra, alltså 660 000, men då är att märka att antalet ungdomar i denna ålder hade minskat med 120 000 under åren däremellan. Sälunda är en betydligt större andel av ungdomsgruppen nu i arbete. Men naturligtvis är det ändå nödvändigt att vidta åtgärder för att snabbt föra in arbetslösa ungdomar på arbetsmarknaden. Åtskilliga åtgärder har också vidtagits i det syftet.

En annan sak som är värd att uppmärksamma är de s. k. latent arbetssökande, alltså människor som skulle kunna ta ett arbete om det fanns något på hemorten. År 1970 var de latent arbetssökandes antal 121 000, varav 104 000 kvinnor. År 1977 var antalet 48 000, varav 35 000 kvinnor. Det har således skett en förbättring av sysselsättningen för denna kategori.

Men 4–5 % av den arbetskraft som nu är sysselsatt här i landet har arbete genom samhälleliga arbetsmarknadsåtgärder. Detta visar hur viktigt det är att vi får fart på näringslivet igen. Det är inte minst viktigt för att ungdomen snabbt skall komma in på arbetsmarknaden. Regeringen har nu också tillsatt en särskild ungdomsdelegation. I förra veckan lade regeringen fram en proposition om ungdomssysselsättningen. Men detta – och det som tidigare gjorts – är naturligtvis inte tillräckligt för att få in ungdomarna i arbetslivet. Våra strävanden i det stycket måste oförtrutet fortsätta.

Bengt Fagerlund berörde i sitt anförande även reservationerna 9 och 12, där de skyddade verkstäderna och den handikappade arbetskraften och dess ställning på arbetsmarknaden behandlas.

Riksdagen har redan beslutat i denna fråga. En organisationskommitté skall förhandla med de nuvarande huvudmännen om övertagandet, och det är naturligtvis viktigt – här delar jag helt Bengt Fagerlunds uppfattning – att detta går så fort som möjligt. Men det måste givetvis ta sin tid.

Riksdagsbeslutet innebär att när staten övertar ansvar och kostnader för de skyddade verkstäderna sker detta under förutsättning att motsvarande kostnader minskas för andra kommunala aktiviteter, som naturligtvis också blir dyrare tills överförandet skett. Enligt utskottets mening bör därför bidragen inte ändras nu under pågående förhandlingar. Arne Fransson kommer att mera ingående behandla de frågor som tas upp i reservationerna 9–12 liksom också jämställdhetsfrågorna.

Reservationen 13 av Allan Gustafsson följer upp en motion av bl. a. tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson, där Karlstad förordas som lokaliseringsort för den nya centrala stiftelsen för skyddade verkstäder. Här finns det en rad motioner där olika orter förordas.

Riksdagen beslöt 1977 att organisationskommittén som skall förhandla om överförande av skyddade verkstäder också skall pröva frågan om lokaliseringsort för den centrala stiftelsen. Regeringen förutsätts i denna lokaliseringsfråga återkomma till riksdagen sedan frågan prövats av organisations-

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

kommittén. Utskottet anser därför att motionerna inte nu bör föranleda någon åtgärd.

De övriga reservationer som jag inte berört i mitt anförande kommer för centerns del att behandlas av Allan Gustafsson och Arne Fransson. I inrikesutskottet har vi denna gång för att få en meningsfull diskussion försökt att samordna debatten, så att talare som ämnar ta upp samma frågor i reservationerna kommer att stå nära varandra på talarlistan.

Herr talman! Jag ber att med det sagda på alla punkter få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan.

BENGT FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jan-Ivan Nilsson svarade inte på de frågor jag ställde till honom, och jag hinner ju inte med dem han ställde till mig.

Men låt mig ta upp det här näringspolitiska programmet. För tredje gången berör Jan-Ivan Nilsson denna fråga i kammaren och han säger: Socialdemokraterna avslag vår motion om ett näringspolitiskt program. Får jag då bara läsa den första punkten i programmet där det står att "— — — näringspolitiken särskilt inriktas på ett decentraliserat", alltså inte ens så långt möjligt decentraliserat, "näringsliv och främjande av de mindre företagens utveckling". I näringsutskottets betänkande 1975/76:54 står bl. a. följande: "Utskottet vidhåller sin tidigare bedömning att den föreslagna formen för ett fortsatt näringspolitiskt programarbete ter sig orealistisk." Det var inte bara socialdemokrater utan också Jan-Ivan Nilssons borgerliga vänner i regeringen f. n. som var fullständigt överens om detta. Därför anser jag att det där utan vidare kan kastas under bordet. Inte heller har någon förut tagit upp den här saken.

Sedan tycker Jan-Ivan Nilsson att det är fruktansvärt att vi skriver att regeringen har fört en defensiv politik. Men låt mig ta ett exempel, Jan-Ivan Nilsson. I dag går 10 900 byggnadsarbetare arbetslösa. Samtidigt har vi en brist på bostäder i många orter här i landet. Vad gör regeringen för att ge dessa 10 900 byggnadsarbetare jobb? Det kan dessutom påpekas att ett sådant arbetstillfälle ger jobb för kanske fem andra arbetare inom industrin. När vi sist hade en bostadsbrist i vårt land under en socialdemokratisk regim byggde vi till den siste byggnadsarbetaren för att ordna bostäder.

Vad gör ni i dag? Är det inte en defensiv politik när ni inte skapar möjligheter till ett byggande som kan leda till inte bara en rätt till arbete utan också en rätt till en hygglig bostad för alla? Det är sådana saker som är en defensiv politik i detta sammanhang.

Jag har nu en halv minut kvar av min replik.

Jan-Ivan Nilsson tar vidare upp frågorna om devalveringen, valutarserven osv. Ja, vad har devalveringen lett till? Jo, till att de som spekulerade i valutor tjänade mellan 600 och 800 milj. kr. Och vilka får betala detta? Jo, det är Sveriges löntagare, vilkas löner enligt Jan-Ivan Nilsson är för höga.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jan-Ivan Nilsson är den verkliga mästare i den borgerliga strutspolitiken när det gäller att krypa undan från en diskussion om de utslagnas och de socialt utstötts problem. Nu har han slutit cirkeln genom att hänvisa till att den diskussion som jag har försökt föra här borde tas upp i remissdebatten. Jag tog upp den sent i höstas i en allmänpolitisk debatt. Det var ingen borgerlig ledamot som ens kommenterade de problem jag diskuterade. Sedan försökte jag ta upp frågan vid en alkoholpolitisk debatt i riksdagen för någon månad sedan, men då fick jag veta att det problemet inte hörde hemma i detta sammanhang. Då skulle man diskutera maskrosvin och utskänkning. Det skulle i stället höra hemma under socialutskottet. Så kom utslagningen, alkoholfrågor och liknande spörsmål upp häromdagen i socialutskottet. Men då hänvisade man till att det fanns så många utredningar på området att utslagningsproblematiken inte skulle diskuteras vid det tillfället. Nu försöker jag återigen ta upp den och blir hänvisad tillbaka till remissdebatten.

När skall vi ta upp den sociala utstötningens problematik och när skall de borgerliga se i ögonen att den sociala utstötningen och utslagningen är en produkt av det ekonomiska systemet och inte beror på de utslagnas mindervärdighet eller oförmåga att klara sig i samhället? Den beror i stället på sociala och ekonomiska förhållanden. Det skall också ni borgerliga ledamöter tvingas att se i ögonen.

Jan-Ivan Nilsson hyser tydligen vidare den illusionen att sysselsättningen i samhället ökar därför några siffror i AKU:s statistik visar att antalet sysselsatta stiger. Han har då inte förstått något av denna problematik. Då är det också förståeligt att man på det hållet är så fullständigt perspektivlös, passiv och utan program för att bekämpa de allvarliga problem som massarbetslösheten medför.

Man kan få antalet sysselsatta att öka på många sätt. Det är två ting som man måste hålla i minnet när man försöker utläsa något av siffrorna på detta område, vilket Jan-Ivan Nilsson tydligen med ringa framgång har försökt göra. Först och främst har hela den stora armén av undersysselsatta, deltid arbetare, arbetslösa och tillfällighetsarbetare ständigt ökat sedan 1950-talets slut, och den slår under den borgerliga regeringen alla rekord. Sedan är det dessutom så att i antalet sysselsatta inräknas de sjukskrivna, vilkas antal har ökat kolossalt. Det är alltså en skenbar ökning. Man kan också öka antalet sysselsatta genom att slå sönder heltidsarbeten i deltid arbeten. Om man slår sönder en miljon heltidsarbeten i deltid arbeten, får jag ungefär två miljoner sysselsatta i stället, och det är det som har skett.

Jan-Ivan Nilsson förstår inte att det han försöker framhålla som en ökad sysselsättning är ett sken. Mätt i heltidsarbeten har sysselsättningen minskat under den borgerliga regeringens tid medan arbetslösheten och undersysselsättningen kraftigt ökat.

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

JAN-IVAN NILSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte ambitionen att göra Jörn Svensson nöjd med mina diskussionsinlägg och jag har ingen förhoppning om det heller. Men jag ber att få uttala min stora beundran för den energi som Jörn Svensson har när det gäller att ta upp frågor om ett kommunistiskt samhällssystem. Han hoppar in med sitt budskap på frågan om maskrosvin och allt vad det kan vara. Det må han ha möjligheter till i fortsättningen också. När jag tog upp en mer allmänpolitisk diskussion trodde jag att det i någon mån skulle tillmötesgå Jörn Svenssons intresse, men så var inte fallet.

Jag följde mycket noga med Bengt Fagerlunds anförande, och jag tycker att jag i mitt anförande på varje punkt gav Bengt Fagerlund besked i vad gäller sakfrågor.

När det gäller centerns näringslivsprogram hänvisar Bengt Fagerlund till de tidigare utskottsbetänkanden där socialdemokraterna inte var ensamma om att avstyrka centerns motioner i det avseendet. Nu ber jag bara att få hänvisa till att regeringen de facto arbetar med ett samlat näringsprogram, varav riksdagen har tagit del och även beslutat om ett par steg.

Beträffande byggnadsverksamheten vet vi att det är trångt på kapitalmarknaden. Regeringen har höjt lånetaket i ett par omgångar och vidtagit en del andra åtgärder, som har diskuterats i samband med interpellationssvar och vid behandling av betänkanden från civilutskottet. Jag har ingen anledning och inte tid heller att gå in på det närmare.

Jag vill än en gång erinra om den stora sysselsättning som energisparpropositioner ger möjligheter till. Bengt Fagerlund har också i arbetsmarknadsutskottet deltagit i och tillstyrkt olika åtgärder i anledning av denna proposition. Vi har ett enhälligt uttalande från arbetsmarknadsutskottet om det värdefulla i att fullfölja energisparpropositionen. Den kommer att ge en mycket stor sysselsättning över hela landet i både små och stora orter.

Sedan, herr Fagerlund, kom med namnen på de kommunalråd eller landstingsråd som vill öka arbetsgivaravgiften och de kommunala kostnaderna med det procenttal som socialdemokraternas politik skulle ha inneburit! Svara också på frågan: Har socialdemokraterna ändrat sin inställning när det gäller devalveringen och bindningen av vår valuta till den tyska marken – två åtgärder som skulle ha inneburit en kostnadsökning för svensk exportindustri i storleksordningen 20 %?

BENGT FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är en fantastisk fråga som Jan-Ivan Nilsson upprepar, nämligen vilket kommunalråd eller landstingsråd som vill ha 6 procents höjda arbetsgivaravgifter. Jag förstår inte varför Jan-Ivan Nilsson kräver mig på besked i det avseendet. Jag känner inte alla kommunalråd och landstingsråd. Men vad jag vet är att de vill att man skall få sysselsättning. Om jag tar Lessebo kommun, så är vi mer betjänta av att få behålla sågen i Lessebo och betala arbetsgivaravgift. Dessutom är talet om 6 % förut motbevisat här i kammaren. Man lägger ihop vissa ting och kommer fram till en siffra som är helt annorlunda. Skapa sysselsättning i Strömsnäs bruk i stället för att lägga

ned pappersbruket! Det är invånarna betjänta av. Vilket landstingsråd eller kommunalråd i den regionen är intresserad av att det blir arbetslöshet? Kan Jan-Ivan Nilsson tala om det för mig?

Sedan tar Jan-Ivan Nilsson upp det näringspolitiska programmet. Låt mig säga, Jan-Ivan Nilsson – allra helst efter vad jag har hört er tala om här – att näringspolitik är en ideologisk fråga. Den löser man inte i en statlig utredning. Jag kan förstå att de borgerliga, med en borgerlig uppfattning och en kapitalistisk syn, kan se detta enhetligt. Men vi kan inte göra det utifrån våra demokratiska socialistiska synpunkter. Därför kan man inte tillsätta en statlig utredning, Jan-Ivan Nilsson. Motionera till centerns stämma om att centern lägger fram ett näringspolitiskt program! Men jag tror inte vi kan bli eniga med er om det. Jörn Svensson har tagit upp Jan-Ivan Nilssons sifferexercis, som visade att vi statistiskt har en god ställning. Ja, ibland säger man att med statistik kan allt bevisas. Men låt mig säga beträffande de här siffrorna att den stora ökningen av antalet anställda skedde fram till 1976. Sedan har vi haft en betydlig nedgång i sysselsättningen under den borgerliga regeringens tid. Dessutom har, som Jörn Svensson sade, deltidsarbetet ökat i mycket stor utsträckning.

När det gäller ungdomsarbetslösheten får vi senare en särskild proposition. Vi har därför inte nu berört den frågan. Vi har visserligen väckt motioner även på detta område, men dem kan vi ju inte diskutera förrän de har blivit behandlade.

Hela Jan-Ivan Nilssons resonemang handlade även nu om den internationella lågkonjunkturen och strukturomvandlingen. Sedan sade han: Vi har fortfarande kvar målsättningen om 400 000 nya jobb. Det var emellertid inte en målsättning, utan vad ni gick ut med var så gott som ett löfte om att ni skulle ordna dem; vi har talat om detta förut. Låt mig säga att Jörn Svenssons siffra, när han talade om att det skulle behövas 900 000 nya arbetstillfällen, ligger mycket närmare sanningen, om vi vill ge arbete åt alla, än er siffra vid talet om 400 000 nya jobb.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är tydligt att den borgerliga majoriteten har en fullständigt verklighetsfrämmande utgångspunkt i den här debatten.

Man säger att det råder enighet om målsättningen om allas rätt till arbete. Men hur kan det då komma sig att de arbetslösa, de undersysselsatta och tillfällighetsarbetarna är fler i dag än vad de någonsin har varit under hela efterkrigstiden? När man konstaterar detta – och det är obestridligt – måste man ändå ställa sig frågan: Varför uppstår det arbetslöshet? Varför blir det social utslagning? Varför raderas med jämna mellanrum delar av produktionsapparaten så att folk kastas ut? Och hur skall vi åstadkomma arbete åt dem som drabbas av det ekonomiska systemets följder? Skall vi avhjälpa det genom att ge vissa kategorier av dem litet kontant arbetsmarknadsstöd? Eller skall vi åstadkomma det genom att stoppa undan dem i AMS-utbildning utan att se till att det sedan finns arbete åt dem när de kommer ut därifrån? Skall vi ge dem tillfällighetsarbeten och räkna in dem i statistiken som sysselsatta, så

att vi slipper undan med det – utan att ta hänsyn till att de om sex månader skall sluta med sitt tillfällighetsarbete och att det då inte finns något annat arbete? Skall vi acceptera utslagningen? Skall vi acceptera att det bildas växande B-lag och C-lag vid sidan av den ordinarie arbetsmarknaden? Skall vi acceptera att det blir fler och fler som kastas ut? – Om inte, vad skall vi då göra åt problemet, Jan-Ivan Nilsson?

Jo, då säger vi att vi borde utarbeta ett ambitiöst program för att bygga upp nya statliga förädlingsindustrier. Det vill inte Jan-Ivan Nilsson diskutera – det är socialism, och det är så fult! Det är ideologi, och det skall man inte diskutera i Sveriges riksdag! Vi vill att man skall satsa på en förbättrad kollektivtrafik för att skapa flera jobb, men då säger Jan-Ivan Nilsson att det är socialism och att det är fult och att det är ideologi och att vi inte skall diskutera det här. Vi vill att man skall bygga bort bristen på barnstugor – Bengt Fagerlund har nämnt att det råder bostadsbrist och att det finns utrymme för ett ökat bostadsbyggande – men också det betraktar tydligen Jan-Ivan Nilsson som saker och ting som vi inte skall diskutera här.

Hur skall vi då åstadkomma någonting? Om vi inte vill se orsakerna till arbetslösheten som de är och om vi inte vill diskutera konkreta program, hur skall vi då kunna avhjälpa arbetslöshetsproblemen? Skall vi inskränka oss till välgörenhet, tillfällighetsarbeten, socialpolitik, arbetslöshetskassor? Är det borgerlig sysselsättningspolitik? Är det vad den består i?

Industridepartementet är väldigt aktivt på det sysselsättningspolitiska planet, säger Jan-Ivan Nilsson. Jo, det vet vi: 4 000 jobb skall bort inom handelsståsområdet, 8 000 skall bort inom specialstålet, 15 000–20 000 skall bort inom teko. Nils Åsling började bra häromdagen med att tvinga på riksdagen ett beslut enligt vilket 2 000 skall bort inom den statliga tekokoncernen så småningom. Flera av varven skall läggas ner. – Det är aktivitet för sysselsättningen, det! Kom med ett positivt program, om ni har något, och låt oss diskutera det!

JAN-IVAN NILSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Först får jag säga till Jörn Svensson att han helt och hållet har fått om bakfoten vad han tror jag tycker vi skall diskutera här i kammaren. Huruvida vi skall ta upp frågan om ett socialistiskt samhälle i anslutning till maskrosvin vill jag inte nu bedöma, men det var ju Jörn Svenssons bedömning vid det tillfället.

Bengt Fagerlund tyckte att jag hade ställt en fantastisk fråga när jag ville att han skulle tala om vilka socialdemokratiska kommunalråd och landstingsråd som ville ha den socialdemokratiska politiken, som innebär arbetsgivaravgifts- och socialavgiftshöjning på ytterligare 6 %. Jag får väl tolka hans uteblivna svar så att det inte är något socialdemokratiskt kommunalråd eller landstingsråd som vill ha den politiken. Och Bengt Fagerlund hade inte heller något att genmäla mot den socialdemokratiska majoriteten vid landstingskongressen 1976, som tillsammans med de icke socialistiska partierna uttalade sig mycket negativt mot höjda arbetsgivaravgifter, alltså mot den socialdemokratiska politiken.

Socialdemokraterna har förslagit en ytterligare höjning på 1,5 % av arbetsgivaravgiften vid skatteomläggningen den 1 januari 1977, motsatt sig en sänkning av löneskatten från 4 till 2 %, föreslagit en ytterligare höjning av försäkringsavgifterna med 0,5 % för att betala en del av skatteomläggningen 1978 och den särskilda strukturavgiften på 2 % från den 1 juli i år. Det blir 6 %, Bengt Fagerlund, och det kan dokumenteras genom era egna motioner här i riksdagen. Dessutom har jag inte tagit med den arbetsgivaravgiftshöjning som MBL-avgiften skulle innebära och som nu betalas över statsbudgeten.

Det är alldeles riktigt att deltidsarbetet har ökat under hela 1970-talet och att framför allt kvinnorna kommit in på arbetsmarknaden därigenom. Men en sak kan vara värd att observera i det här fallet: antalet kvinnor som är missnöjda med deltiden har faktiskt minskat trots att antalet kvinnor i deltid har ökat med ungefär 90 % av 250 000. Man kan kritisera detta, och det är angeläget att skaffa heltidsarbete åt de ca 45 000–50 000 kvinnor som vill ha heltid men bara har deltid – man bör uppmärksamma detta mer än tidigare och göra vad som är möjligt.

Jag får väl också tolka Bengt Fagerlunds uttalande om att det säkert skulle behövas fler än 400 000 nya jobb. Jag hoppas att socialdemokraterna nu lägger ned sin propaganda mot centerpartiet när vi säger att det behövs minst 400 000 nya arbetstillfällen för att alla människor som vill ha sysselsättning skall erhålla den – det är ju det vi säger.

Talmannen anmälde att Bengt Fagerlund anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Det råder stor enighet om arbetsmarknadspolitiken. Det är en rubrik man skulle kunna sätta på behandlingen och debatten omkring de här frågorna. Men 14 socialdemokratiska reservationer har ju fogats till utskotts- betänkandet. Då är det väl ingen enighet? Titta då närmare på reservationerna, så finner ni att meningsskiljaktigheterna är små mellan majoritet och minoritet i utskottet. Flera av reservationerna avser detaljer, även om dessa detaljer i och för sig är viktiga delar av den totala arbetsmarknadspolitiken. Dessa åsiktsskillnader – tillsammans med uppslutningen kring regeringens huvudprinciper och riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken – demonstrerar en stor enighet. Detta kan alltså konstateras om själva arbetsmarknadspolitiken, om de arbetsmarknadspolitiska insatserna och frågorna, liksom om resurstilldelningen.

Men, herr talman, betraktar man frågan om hur man skall skapa verklig sysselsättning, dvs. hur man skall lösa landets och näringslivets ekonomiska problem, då ser man lättare åsiktsskillnaderna. I inledningen av den socialdemokratiska reservationen I om sysselsättningspolitikens inriktning på s. 51 i utskotts- betänkandet framgår det ganska klart:

”Regeringen har i stort endast anvisat ett sätt att lösa vårt lands ekonomiska problem. Det är att minska kostnaderna för företagen och

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

därigenom förbättra deras vinstsituation. Särskilt har man koncentrerat sig på lönekostnadernas roll ---.”

Regeringen har ju vidtagit åtskilliga andra åtgärder som jag inte skall uppehålla mig vid nu, men jag vill erkänna att jag har varit en smula tveksam om hur man egentligen skall tolka formuleringen i den socialdemokratiska reservationen. Varför är den så försiktig? Vill ni socialdemokrater instämma i att ett av skälen till våra exportproblem och därmed sammanhängande sysselsättningsproblem just är de stora och hastiga lönestegringarna sedan 1974? Formuleringen tyder inte på detta. Det för en tid sedan ingångna avtalet mellan arbetsmarknadens parter har givit en fingervisning om att ledningen för LO resp. PTK nu äntligen har börjat inse att alltför stora lönehöjningar kan bli ett hot mot tryggheten i jobbet. På verkstadsgolven och på kontoren har man länge begripit detta. Tänk om också socialdemokratiska politiker klart ville erkänna att om allas rätt till arbete inte bara skall bli en propagandafras måste vi se till att vi kan sälja de svenska produkterna på världsmarknaden. För höga lönekostnader jämfört med konkurrenternas utanför vårt lands gränser har medverkat till att våra priser har legat 20–30 % över våra konkurrenters. När vi vidare inte längre är ensamma om hög kvalitet på produkterna blir resultatet att den utländska kunden inte vill köpa av oss.

Jag skall inte mer upprepa vad som sagts under de senaste åren i detta ämne. Det är bara så trist att oppositionen är så ensidig i den här debatten. Man kritiserar regeringspolitiken för det låga kapacitetsutnyttjandet i näringslivet och för att investeringsviljan är låg. Man påstår att eftersom det saknas kapital måste vi ha löntagarfonder.

Är det så underligt att företagen tvekar att investera i nya produkter eller nya projekt, när man vet att lönsamheten är dålig, när man fruktar att verksamheten kommer att gå med förlust, när man vet att produkten är svårsåld på grund av det höga priset? Talet om att det råder brist på kapital är dessutom överdrivet. Se bara till att det blir lönsamhet i företagsamheten, att det hela går med vinst, så erbjuds riskvilligt kapital. Då skapas också nya och tryggare jobb.

Herr talman! Dagens debatt gäller emellertid själva arbetsmarknadspolitiken. Jag har bara velat markera att en förutsättning för att vi skall kunna uppfylla principen om rätten till arbete är att samhällsekonomin är i balans. Vi kan inte leva över våra tillgångar. Det gamla talesättet om att rätta munnen efter matsäcken gäller sannerligen än i dag. Det borde redan för flera år sedan ha stått klart för den dåvarande regeringen att om inte företagen har en rimlig lönsamhet finns det ingenting som sporrar till att satsa på de nya produkterna, maskinerna, lokalerna och därmed de nya arbetstillfällena. Detta självklara förhållande har vi moderater pekat på i debatt efter debatt. De stödåtgärder som arbetsmarknadsutskottets betänkande handlar om skulle inte ha behövt vara så omfattande och kostnadskrävande, om vi i tid slagit vakt om företagets konkurrensförmåga på den internationella marknaden.

Arbetslösheten är vårt värsta gissel, sade arbetsmarknadsutskottets vice ordförande Bengt Fagerlund för en stund sedan. Hur svårt är det egentligen

att förlora jobbet? Är vi medvetna om att det är en krissituation som är jämförbar med den att förlora en nära anhörig? De flesta är säkerligen medvetna härom.

Gunvor Hällström, en företagsläkare vid Götaverken i Göteborg, menar att det finns ett slags experttänkande, som hindrar verklig insikt och kunskap. Det verkar som om man upplever rapporterna i massmedia om varsel och permitteringar som rapporter om grupper av människor. Man ser skeendet i stort. Man ser inte vad det betyder för den enskilda individen. Vad säger man till den som drabbats: "Du måste gå till läkarmottagningen" eller "Vänd dig du till personalfunktionen"? Vi andra runt omkring flyr från problemen. Vi hänvisar till experter. Men vad betyder det för en människa som är i kris? Vad är det hon egentligen behöver? Gunvor Hällström på Götaverken berättar om hur de som har förlorat sina jobb isolerar sig, om hur odugligheten känns allt starkare. Man drar sig bort från vännerna eller flinar upp sig inför dem för att ingenting visa. Man smyger sig ut sent på kvällen för att posta sin ansökan om nytt jobb. Man ger sig av tidigt i ottan, tar den vanliga bussen för att sedan komma hem med den vanliga kvällsbussen. Man har ägnat dagen åt att vandra omkring utan mål för att ingen av grannarna skall ana vad som är på färde.

Är detta bara något för experter? Nej, det angår verkligen oss alla. Melina Mercouri har gett oss ett ord på vägen. Hon säger: Här i Grekland är vi så fattiga att vi inte har råd med psykiatriker, kuratorer och andra experter. Vi har våra vänner i stället.

Att detta ger en tankeställare om arbetets betydelse står klart, men med tanke på inte minst de olika kategorier som utskottets betänkande berör är det lika viktigt att vi umgås på arbetsplatsen, hur vi utvecklar gemenskapen, att vi utvecklar vänskapen. Att som arbetskamrat eller som chef t. o. m. betraktas som en riktig och god vän är mer betydelsefullt än om det finns s. k. experter av olika slag.

Det är intressant att ordet kris på kinesiska skrivs med två skrivtecken. Det ena står för chock och olycka. Det andra står för möjlighet, vidareutveckling, mognad. Det borde varje arbetskamrat och arbetsledare tänka på till vardags. Som riktigt goda vänner kan vi kanske vända kris till utveckling. Det här är något inte minst för framtidens arbetsliv.

Herr talman! Jag har tillåtit mig att hittills hålla mig till ganska allmänna frågor. Jag har gjort det därför att jag upplever att vi är ganska eniga om de övergripande arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Tidigare talare har berört en hel del av de frågor som arbetsmarknadsutskottets betänkande omfattar, men jag skall i alla fall övergå till några kommentarer i anslutning till de olika delfrågorna. Filip Fridolfsson skall senare göra ett inlägg om samhällskontrollen vid nedläggning av företag, och Inger Lindquist har begärt ordet i anslutning till sin egen motion och till Blenda Littmarcks motion om förvärvsarbete för pensionärer. På s. 69 i betänkandet finns ett särskilt yttrande som vi moderater anmält i utskottet i anledning av dessa båda motioner.

Det andra särskilda yttrande som är fogat till betänkandet gäller könskvo-

tering. Jag har den alldeles bestämda uppfattningen att det är en av 1970-talets viktigaste frågor att öka jämställdheten mellan könen. Jag har åtskilliga gånger sagt det i den här talarstolen. Dessa strävanden ligger helt i linje med moderat ideologi, dvs. att slå vakt om varje enskild individ, att ge henne eller honom största möjliga valfrihet. Men vi känner tveksamhet inför metoden att könskvotera. Metoden är principiellt felaktig. Jag har hört sägas, och det är den yttersta ändan i den här tanken, att det t. o. m. finns de som hävdar att könskvotering skall inskrivas i den aviserade lagen om könsdiskriminering. I så fall, ärade kolleger i denna kammare, blir det första gången riksdagen stiftar en lag som stadgar olikhet inför lagen. Mycket märkligt, må man säga!

Jag lyssnade med intresse på Bengt Fagerlunds engagerade anförande. 2 000 ungdomar förtidspensioneras varje år, framhöll han. Vilka är det som pensioneras, frågade han, och gav ett – med avsikt, tror jag – ganska generellt svar: De ungdomar som förtidspensioneras är, om man bortser från dem som behöver vård, de som helt enkelt inte kan få jobb.

Jag är medveten om att Bengt Fagerlund inte ansåg sig ha tid att fördjupa sig i detta ämne. Jag måste ändå säga att jag lystrade till vid denna del av Bengt Fagerlunds anförande. Jag tycker nämligen att Bengt Fagerlund visar på ett verkligt viktigt problem.

Vad beror det på att dessa 2 000 ungdomar inte får arbete? En del har fysiskt handikapp, en annan grupp har psykiskt handikapp och en tredje grupp är de som fått svårigheter under sina uppväxtår. Jag är övertygad om att vi i denna grupp finner de ungdomar som fått en dålig start. Många av de i arbetslivet utslagna har blivit utstötta redan i barnaåren.

En forskare vid namn Peter Zettergren visar på detta i en nyligen publicerad undersökning. Han hänvisar bl. a. till en annan undersökning, som påvisar att 6 % av barnen på mellanstadiet inte har någon vän. 12 % av dem har *en* vän. Dessa barn beskrivs som isolerade, outsiders, barn som inte har självförtroende. Påpekandena styrks av en undersökning från 1973 av Olveus, som säger att 5 % av barnen i skolan är hackkcycklingar och utsatta för mobbning.

Jag vill med detta bara komplettera bilden: Många av de förtidspensionerade ungdomarna får inte jobb därför att de har fått en dålig start i hemmet. Skolan har kanske inte förmått rätta till det. Svårigheterna bara ökar. En del tar sin tillflykt till alkohol och narkotika. Undra sedan på att det också uppstår svårigheter på arbetsplatsen!

Det står klart för alla att den omfattande förtidspensioneringen inte bara är arbetsmarknadspolitik. Det är här också fråga om barnpolitik, det är fråga om familjepolitik, socialpolitik och utbildningspolitik. Här har vi sannerligen en väldigt viktig uppgift som måste lösas.

Jörn Svensson säger med starkt engagemang att de utslagnas problem beror på det kapitalistiska systemet. Jag vill gärna säga Jörn Svensson att med de erfarenheter jag har från livet utanför detta hus, inte minst från den arbetsplats jag tillhör, kan jag faktiskt inte dra en så enkel slutsats som att det är det kapitalistiska systemets fel eller att det är socialismens fel. Jag har snarare den uppfattningen – och jag tror att en hel del människor delar den –

att det inte så mycket är fråga om olika ideologiska system. Här är det mera fråga om hur vi som föräldrar tar hand om våra barn till vardags, hur vår skola fungerar och inte minst hur våra arbetsplatser fungerar. Då tycker jag det är litet för enkelt att slunga ut att det är det ena eller det andra systemets fel.

Med detta, herr talman, ber jag avslutningsvis att få yrka bifall till utskottets hemställan.

BENGT FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Alf Wennerfors säger att det råder stor enighet om arbetsmarknadspolitiken och att det bara är detaljer som skiljer oss åt. Jag ber honom uppmärksamma reservationen I, som tar upp den väsentliga skillnaden mellan oss och den borgerliga utskottsmajoriteten. Alf Wennerfors säger att vi inte är motståndare till riktlinjerna i arbetsmarknadspolitiken. Nej, varför skulle vi vara det? De innebär ju ett fullföljande av den politik som vi fick slåss för mot moderater och folkpartister ända in på 1960-talet.

Alf Wennerfors uppehöll sig länge vid lönestegringarna men sade inte ett ord om vad råvarupriserna och priset på energin betyder.

Med anledning av mitt inlägg om de handikappades situation tog Alf Wennerfors sedan upp ett verkligt intressant ämne, som vi skulle behöva diskutera ingående. Jag anser att utslagningen beror på att vi har ett samhälle som inte är jämlikt utan bygger på konkurrens. Som Alf Wennerfors sade är många socialt utslagna redan från barndomen. Då måste vi ändra hela samhället för att kunna lösa deras problem.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte att vi som representerar arbetarrörelsens partier skall låta det stå oemotsagt när en moderat talesman ännu en gång – för vilken gång i ordningen vet jag inte – kommer med det lögnaktiga påståendet att den minskade exporten skulle ha att göra med speciellt starkt ökade svenska lönekostnader.

I andra kapitalistiska länder råder det en arbetslöshet som är väl så hög som och i de flesta fall högre än i Sverige. I USA är arbetslösheten betydligt högre, och ändå är USA ett land där lönekostnaden per producerad styck under åren från 1961 fram till 1970-talet har stigit mindre än i Sverige. Då kan det inte vara lönefaktorn som har spelat in.

Detta visar sig också i den enda statistiska sammanställning som har gjorts för perioden 1961 fram till mitten av 1970-talet – den har presenterats i en tidningsartikel av en svensk ekonom som är verksam i Danmark, Bengt Åke Lundvall. Den visar att lönekostnaden per producerad styck har stigit mindre i Sverige än i det stora flertalet kapitalistiska länder. Det är felaktigt när man påstår motsatsen. Det finns inga kvantitativa data som på något sätt tyder på något annat.

Att det under 1976 och 1977 skenbart kan ha skett en siffermässig stegring av den svenska lönekostnaden per styck sammanhänger med att en del av den svenska arbetskraften har stannat kvar i företagen och därmed förmellt

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

belastat statistiken. Men detta har kapitalet fått särskilda subventioner för, och det måste man i så fall också räkna in.

Det är en förolämpning mot svensk arbetarrörelse och svensk facklig rörelse och en felaktig, förljugen framställning av de politiska sammanhangen när man framhåller detta med lönekostnaden. Det är ingenting annat än ett borgerligt försök att skrämma arbetarna från att bedriva aktiv lönekamp och försvara sin levnadsstandard.

Sedan rekommenderar Alf Wennerfors att vi, när vi har bekymmer och känner oss utslagna och ensamma, skall gå till direktören, till arbetsköparen, till kapitalisten och anförtro honom våra bekymmer, så skall livet bli lättare. Finns det inte bättre metoder att göra livet lättare? Varför kan man inte starta ett statligt industriprogram som bygger upp nya industrier där det kan skapas arbete? Varför kan man inte bygga fler bostäder så att det skapas arbeten? Då skulle bekymren försvinna för många arbetslösa byggnadsarbetare. Varför kan man inte bygga barnstugor? Varför kan man inte investera för att bygga bort de sociala och miljömässiga bristerna och på det sättet skapa arbete? Varför kan man inte göra detta, och varför vill ni aldrig diskutera sådana konkreta, ångsiktiga åtgärder mot den arbetslöshetskris som råder i det kapitalistiska Sverige?

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycks ha trampat på en ömtålig tå, eftersom Jörn Svensson tar i så hårt. Han påstår att lönekostnaderna per produktionsenhet stigit mindre i vårt land än de gjort i andra länder.

Jörn Svensson drar till med någon expert från Danmark, men när det gäller de experter vi känner till vet jag att knappast någon har samma uppfattning som denne. Jörn Svensson framhåller att det inte är lönerna som stigit för snabbt och för mycket och som ställt till med våra exportsvårigheter. Men när våra priser ligger 20–30 % över våra konkurrenters, är det minsann inte så lätt att sälja. År 1974 ökade arbetskraftskostnaderna med ca 14 %, år 1975 med 20 %, 1976 med 20 %, 1977 med 9 % och i år med 7–8 %. Får jag fråga Jörn Svensson hur det då kommer sig att PTK och LO gått med på det avtal som vi fått vara med om för en månad sedan, ett avtal som innebär en mindre lönestegring? Jörn Svensson bör svara på frågan varför man kommit överens, varför man tagit sitt ansvar. Jo, man har insett att om vi i fortsättningen skall kunna sälja våra varor på exportmarknaden måste vi nu hålla lönekostnaderna nere.

Slutligen. Bengt Fagerlund, är jag tacksam för att vi är eniga om arbetsmarknadspolitiken. Till frågan om de utslagna och dem som förtidspensioneras får vi komma tillbaka. Jörn Svensson fortsätter med att ropa ut att det beror på det kapitalistiska systemet, något som gör att debatten enligt min mening förenklas.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Alf Wennerfors påståenden är helt fantastiska. De utgör ett mycket bra åskådningsexempel på borgerlig argumentation.

De svenska priserna ligger högt. Ja, men det är väl inte arbetarna som sätter priset på produkterna. Fråga exportörerna varför de ligger för högt.

När Alf Wennerfors och moderaterna skall diskutera svenska lönekostnader talar de bara om de allra senaste åren, där de speciella statistiska effekter jag nämnde finns. Men de talar inte om – de döljer detta mycket noga för folk – att under hela perioden 1961–1975 steg de svenska lönekostnaderna per producerad enhet väsentligt mindre än i flertalet kapitalistiska länder. Det var egentligen bara USA som kunde redovisa en mindre ökning av lönekostnaden per producerad enhet. Detta måste ha givit det svenska exportkapitalet proportionsvis mycket större vinster än vad exportkapitalet fått i andra länder. Vart tog dessa vinster vägen? Är de försvunna? För hela denna period råder inget tvivel om att det svenska exportkapitalet hade en långt gynnsammare position än exportkapitalet i flertalet andra länder. Varför skall då lönerna bära hundhuvudet för den minskade exporten?

Sedan anför Alf Wennerfors ett antal siffror för hur de svenska lönekostnaderna stigit under de allra senaste åren. Men det kan inte vara siffror för lönekostnaderna per producerad enhet. Det måste vara lönekostnaden utan hänsyn tagen till den samtidiga produktivetsförbättringen, men så kan man över huvud taget inte räkna. Det är ju fullständigt meningslöst. Lönekostnadens stegring eller vad det nu kan vara har över huvud taget ingenting med produktionskostnaderna att göra. Där måste man ta hänsyn till hur teknologin och produktiviteten utvecklats. Hur har dessa slagit igenom när det gäller lönekostnaderna per producerad styck? Då kommer man naturligtvis till ett annat resultat.

Alf Wennerfors tar upp den här debatten för att slippa undan min fråga till honom: Varför skall man försöka bekämpa folks bekymmer och arbetslöshet med något slags samtalsterapi mellan arbetsköpare och arbetstigare? Vad är det för underligheter som Alf Wennerfors gör sig till tolk för? Varför kan man inte skapa arbete genom att bygga fler barnstugor och bostäder, genom att förbättra kollektivtrafiken och sätta upp nya statliga industrier? Varför skall den borgerliga regeringen skicka konkursutredare till Kockums varv i stället för att låta företaget satsa sin kapacitet på att bygga de komplicerade teknologiska system som de kan bygga och som i framtiden kommer att utgöra ett viktigt inslag i den industriella produktionen?

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har åhört Jörn Svenssons anföranden då och då. På senare tid har han klagat mycket över att vi inte vill debattera med honom. Han säger att vi hänvisar till pågående utredningar och att vi skall diskutera det eller det en annan gång. Men nu gör han precis likadant själv. Han säger att han flera gånger har frågat varför man skall bekämpa folks problem med samtalsterapi. Skall man gå till direktören och tala med honom, eller vad det var Jörn Svensson frågade i sitt förra inlägg?

Snälla Jörn Svensson! Jag har i det avseendet berört frågan om de 2 000 ungdomarna, som har förtidspensionerats. Jag försöker ju prata om det som Jörn Svensson vill prata om, nämligen de utslagnas problem. I mitt arbete utanför detta hus har jag upplevt att problemen på arbetsplatserna skulle vara mindre om vi pratade litet mer med varandra. Det kallar Jörn Svensson en smula föraktfullt för samtalsterapi. Om en chef inte talar med sin medarbetare på länge eller tvärtom, så bör vi kunna uppmana dem att ta upp en diskussion om de problem som finns på arbetsplatsen utan att föraktfullt behöva kalla det för samtalsterapi.

Jörn Svensson säger vidare att vi skulle kunna bygga fler barrstugor. Men det är ju en annan diskussion. Det är fråga om hur vi över huvud taget skall skapa sysselsättning, och det har jag anvisat metoder för.

Beträffande frågan om lönekostnaderna vill jag åter hänvisa till mina erfarenheter utanför detta hus. Jag arbetar i detaljhandeln. Bengt Fagerlund talade tidigare just om handelns problem. När kostnaderna för de varor som skall föras vidare från leverantören till konsumenten blir högre, så blir det också dyrare för konsumenten. När vi löntagare – jag är själv fackligt aktiv, Jörn Svensson – vill ha högre löner, så slår det också igenom i de priser som konsumenterna måste betala. Så enkelt är det faktiskt, och så enkelt är det även när vi skall försöka sälja våra produkter utanför vårt lands gränser.

Jörn Svensson säger att vi försöker lura i de svenska arbetarna det ena och det andra. Vem är det som försöker lura i dem saker och ting? Jo, det är Jörn Svensson med sitt underliga skrivbordsresonemang.

INGEMUND BENGTTSSON (s):

Herr talman! Jag skall börja mitt anförande med några funderingar kring Jan-Ivan Nilssons anförande. Han gjorde nämligen gällande att näringslivets kostnader skulle ha varit 20 % högre om vi hade fört en socialdemokratisk politik. När Jan-Ivan Nilsson var ny i riksdagen tjänstgjorde han ofta som vikarierande lärare, och det tror jag han skötte bra, om han inte undervisade i matematik. Jag hoppas att så inte var fallet med tanke på de elever som han hade glädjen att ta hand om.

Jan-Ivan Nilsson sade att devalveringen hade lyckats. Han sade inte devalveringarna, så det var väl bara en som hade lyckats av de tre som genomfördes.

Han åberopade såsom auktoritet en alldeles ypperlig person, förutvarande riksbankschefen Krister Wickman. Men jag är beredd, Jan-Ivan Nilsson, att plocka fram en rad auktoriteter inom socialdemokratin, för det är ju där förståndet ligger. En inte okänd herre vid namn Gunnar E. Sträng har skrivit en alldeles utmärkt artikel i Svenska Dagbladet, som jag inte hinner läsa upp här men som jag ber Jan-Ivan Nilsson att studera.

Det var egentligen inte detta som föranledde mig att ta upp Jan-Ivan Nilssons anförande utan påståendet att vi hade fördyrat för näringslivet med 6–8 % genom att höja arbetsgivaravgiften. Men 1 % höjning av arbetsgivaravgiften innebär inte en kostnadsstegring med 1 % för företagen, eftersom arbetsgivaravgiften bara beräknas på lönesumman och inte på de sociala

avgifterna.

Jag vill gärna till kammarens protokoll ha antecknat hur det egentligen gick till. Den som har ett stort intresse av frågan kan läsa en artikel av Thorbjörn Fälldin i Dagens Nyheter den 9 februari 1978.

När vi kom sams med löneorganisationerna om skatteomläggningen för 1977, skulle den finansieras med en arbetsgivaravgift på 3 %, vilket löntagarorganisationerna var beredda att ta hänsyn till i sina förhandlingar. Men den borgerliga regeringen ändrade skatteskalen, gjorde det dyrare för staten och lättare och gynnsammare för de högre inkomsttagarna och tog bara ut 1,5 % i arbetsgivaravgift. Dessa 1,5 % anser centern nu att vi har lagt på företagen. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att man i det sammanhanget från ledande centerhåll – bl. a. Thorbjörn Fälldin – framhöll att löneutrymmet på det sättet ökades med 1,5 %, pengar som löntagarna skulle få. Företagen kom alltså att belastas med exakt lika mycket.

När vi i samband med skatteomläggningen 1978 ändrade skatteskalen så att den blev gynnsammare för låginkomsttagarna, kostade det litet pengar. Vi föreslog en höjning av arbetsgivaravgiften med 0,5 %, vilket löntagarna var beredda att ta hänsyn till i sina förhandlingar. Då har vi kommit fram till 2 %.

Sedan bestämde den borgerliga regeringen sig för att sänka arbetsgivaravgiften med 2 %, vilket vi tyckte var alldeles fel. Man berövade därigenom statskassan 4 miljarder kronor. Då är vi uppe i 4 %.

Så beslöt man att avveckla den avgiften. Då föreslog vi att avgiften skulle införas igen, eftersom vi skulle ha en strukturfond. Då lade man till 2 %, och därigenom är vi uppe i 6 %. Det är den sortens matematik som jag hoppas att barnen inte lärde sig när Jan-Ivan Nilsson var lärare.

Från centerhåll och borgerligt håll vill man ge ett intryck av att man vill hjälpa företagen genom att sänka arbetsgivaravgiften – i varje fall inte höja den. Men så vill man också vara löntagarvänlig, och där skall jag citera vad Thorbjörn Fälldin sade i sin artikel. Han för en polemik mot Carl Johan Åberg i vårt utredningssekretariat. Thorbjörn Fälldin säger följande:

”Åbergs resonemang utgör samtidigt ett grundskott mot socialdemokraternas agitation mot regeringen för löntagarfientlighet. Skulle staten ha tagit ytterligare 6–8 % av lönepotten 1977/78 i arbetsgivaravgifter, hade det ju blivit ännu mindre över för låglönesatsningar och andra kontanta löneökningar under 1977 och 1978.”

Både företagen och löntagarna fick alltså samma pengar.

Jag har tagit upp denna fråga, eftersom man här påstår att vår politik skulle ha lagt på företagsamheten enorma kostnader. Det är inte sant. Sanningen ser sådan ut som jag har försökt att teckna den.

När riksdagen förra året diskuterade arbetsmarknadspolitiken, kritiserade vi från oppositionens sida bristen på samordnade insatser. Vi menade att arbetsmarknadspolitiken inte fick tillräckligt stöd och hjälp av den ekonomiska politiken och näringspolitiken, framför allt inte av näringspolitiken. Vi kritiserade *inte* att regeringen anvisat stora belopp till beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning, men vi beklagade att det var nödvändigt att

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

anvisa så stora belopp till detta.

I år noterar vi att antalet personer i beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning aldrig har varit så stort som nu, och vi beklagar att landet kommit i en situation där behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder har blivit så omfattande.

Vi ser naturligtvis från vår sida positivt på att det numera råder enighet om att samhället skall ingripa så att man undviker arbetslöshet, att den moderna arbetsmarknadspolitiken som vi drev igenom under stort motstånd numera allmänt accepteras. Det är regeringens skyldighet att se till att den enskilde slipper vara arbetslös genom att beredas sysselsättning i beredskapsarbete eller få en chans till arbetsmarknadsutbildning.

Men i längden kan man inte klara sysselsättningen enbart med arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och för att klara sysselsättningen på sikt, för att klara tryggheten i anställningen, för att öka tillgången på jobb, för att klara jämställdheten mellan kvinnor och män måste man föra en förnuftig näringspolitik, en framgångsrik ekonomisk politik och en verklighetsbetonad energipolitik.

Jag har inte med det sagda velat påstå att möjligheterna har uttömts att göra arbetsmarknadspolitiken ännu mer effektiv. Exempelvis genom att ge arbetsförmedlingarna ökade möjligheter att förverkliga alla de åtgärder som vi beslutar i riksdagen – mer personal, mer tekniska hjälpmedel – kan vi säkert utnyttja arbetsmarknadspolitikens medel ännu bättre.

Ett till synes obetydligt inslag i arbetsmarknadspolitiken vill jag redan nu ta upp och yrka bifall till genom att föreslå riksdagen att ställa sig bakom vår reservation nr 8 till utskottsbetänkandet. Den bygger på ett förslag från arbetsmarknadsstyrelsen om barn tillsyn i samband med arbetsmarknadsutbildning. Till sin omfattning är den begränsad. Redan nu kan arbetsmarknadsstyrelsen bekosta tillsynen av barn till föräldrar som deltar i arbetsmarknadsutbildning, om utbildningen förläggs till annan kommun än hemkommunen. Vi vill liksom arbetsmarknadsstyrelsen att kostnaderna för barn tillsyn skall kunna täckas av AMS även i de fall då utbildningen sker i hemkommunen men så långt från bostadsorten att vederbörande måste bo utanför hemmet.

Som alla vet finns det kommuner där avstånden är så stora att den som utbildar sig tvingas att bo utanför hemmet även om utbildningen sker i den egna kommunen. Detta är en liten fråga för samhället, men att man får barn tillsynen ordnad är avgörande för den som annars tvingas säga nej till en utbildningschans. Ett bifall till vår reservation på den punkten innebär en liten förbättring av våra arbetsmarknadspolitiska medel – och kom ihåg att arbetsmarknadspolitikens uppgift just är att stödja dem som har det besvärligast på arbetsmarknaden!

Trots de massiva insatser som regeringen redovisar – det är ju miljard efter miljard till företag och till arbetsmarknadspolitiska åtgärder – kan man inte påstå att läget på arbetsmarknaden är tillfredsställande. Vi kan inte vara tillfreds med situationen för ungdomarna. Visserligen är ungefär 50 000 ungdomar under 25 år i sysselsättning genom beredskapsarbete och arbets-

Ondsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

marknadsutbildning, men vi har över 30 000 som saknar jobb.

För ett år sedan lovade regeringen att vi steg för steg skulle undanröja ungdomsarbetslösheten. De förslag som regeringen har lagt fram innehåller många bra saker. I många fall är det förslag som vi kommer att ställa oss bakom. Men varje föreslagen åtgärd förutsätter stora ökade insatser från arbetsförmedlingarnas sida, och hela programmet står och faller med arbetsförmedlingarnas möjligheter och förmåga att klara de uppgifter som läggs på dem. Men nu får arbetsmarknadsverket ingen personalökning. Den frågan skall vi återkomma till i höst. Och det är helt orimligt! Erik Johansson i Simrishamn kommer att senare belysa denna fråga litet närmare. Jag vill bara för egen del påpeka att vi redan nu har en utomordentligt hård press på förmedlingsorganisationen. Att hålla 50 000 ungdomar i beredskapsarbete och i arbetsmarknadsutbildning är inte något som sköter sig självt. Det fordrar enorma personalinsatser. Man löser inte de svårigheterna med något slags automatik.

De omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder som vi genomför är någonting som förutsätter intensiva personalinsatser. Och när man nu med föga dold stolthet säger att aldrig i modern tid har någon regering satsat så massivt för att klara sysselsättningen – man anger ju miljardbelopp som har anslagits – så vill jag säga att man satsar inte på den apparat som skall se till att hela verksamheten klaffar. Det hade varit rimligt, och det är alldeles nödvändigt, att när man föreslår åtgärder för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten, så skall man samtidigt ge förmedlingarna den personal som behövs för att verkställa vad som föreslås.

Vi måste också ha klart för oss att det inte bara är ungdomarna som behöver hjälp och bistånd. Arbetslösheten för de redan etablerade ökar, och det medför ett ökat tryck på organisationen. Vi politiker måste naturligtvis prioritera. Det är helt nödvändigt – speciellt i ett kärvt budgetläge. Men i de miljardbelopp som satsas för arbetsmarknadspolitiska åtgärder går det enligt vår mening att bereda utrymme för en förstärkning av den organisation som har uppdraget att vidta de åtgärder som skall genomföras.

Man får inte en riktig och fullständig bild av läget på arbetsmarknaden bara genom att sitta i sin kammare och läsa genomsnittliga statistiska uppgifter. Resor ute i landet och sammanträffanden med anställda inom olika företag ger en bättre och riktigare bild. Det går inte att stilla den oro som finns på många platser i vårt land genom att tala om att arbetslösheten nu ligger på ungefär 2 %. Arbetslösheten varierar ju mycket kraftigt mellan olika delar i vårt land, och den varierar mycket starkt mellan olika branscher. Och jag hävdar att läget inte har förbättrats sedan i fjol – snarare tvärtom.

För en yrkesgrupp är arbetslösheten oförsvarligt stor, nämligen för byggnadsarbetarna. Det har Bengt Fagerlund redan påpekat. För byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa noteras en arbetslöshet på 9,9 %. Det är ingen vulgärpropaganda när vi påpekar detta. Säg åt en arbetslös byggnadsarbetare att han inte skall vara orolig, för den genomsnittliga arbetslösheten i vårt land är bara 2 %, så får ni se hur pass lättad han känner sig! För murarna är arbetslösheten ännu högre, eller 19,1 %. Detta är i genomsnitt, vilket innebär

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

att man på vissa orter har avsevärt högre arbetslöshet än jag här har angett. Hur många byggnadsarbetare vi har sysselsatta i beredskapsarbete har jag ingen uppgift om.

Här har jag velat anföra ett exempel på vad vi från socialdemokratiskt håll menar med bristande samordning mellan näringspolitik och arbetsmarknadspolitik. Byggnadsarbete är ett område där regeringen har oanade möjligheter att bestämma omfattningen, och där är läget sämst. På det område där regeringen har de allra största förutsättningarna att påverka utvecklingen är sysselsättningsläget sämst. Här finns en efterfrågan på en produkt, nämligen bostäder. Bostadsbrist börjar bli en vanlig företeelse litet varstans. Det hör till saken att även industriinvesteringarna har minskat med åtföljande arbetslöshet för byggnadsarbetare och därmed andra yrkesgrupper.

Tusentals välutbildade yrkesarbetare går alltså utan arbete. De hör då och då regeringens företrädare uppmana allt Sveriges folk att arbeta mer. Eller som herr Wennerfors sade: Vi lever över våra tillgångar. De arbetslösa har väldigt svårt att förstå det – de har bara ett önskemål, nämligen att arbeta mer och se till att få tillgångar. Vi har vid flera tillfällen sagt att det är ett enormt slöseri att inte utnyttja detta yrkeskunnande.

Vi har fört fram förslag som syftat till ökat byggande. Finge vi fart på byggandet skulle detta få en omedelbar, gynnsam effekt på mycket annat. Jag är övertygad om att många av dem som nu deltar i arbetsmarknadsutbildning inom företagen skulle kunna återgå till sina normala arbetsuppgifter om byggnadsverksamheten ökade. Det ger ju sysselsättning åt dem som jobbar inom cementindustrin, med armeringsjärn, inredningssnickier osv. Så länge man låter 10 % av våra yrkesskickliga byggnadsarbetare vara utan sysselsättning kan man inte hävda att man har lyckats med sysselsättningspolitiken.

Det är denna inriktning av politiken – samordning mellan sysselsättning, arbetsmarknads- och näringspolitik – som vi inbjuder riksdagen att ställa sig bakom i vår reservation 1, som också Bengt Fagerlund har talat för.

Till sist, herr talman: Vi har i år återkommit med vårt förslag till lag om samhällskontroll vid nedläggning av företag. Denna tanke avvisas av den borgerliga majoriteten. Motiveringen från majoriteten är att en samhällskontroll enligt vårt förslag "är diskutabel från både rättsliga och ekonomiska utgångspunkter". Tillåt mig att beteckna detta som synnerligen cyniskt. Den som upplevt företagsnedläggningar genom årens lopp och därvid sett hur man rättsligt behandlat de hundratals personer som drabbats med förödande kraft av nedläggningen, måste reagera mot majoritetens betraktelsesätt. Skulle det vara rättsligt stötande att samhället får större möjligheter än nu att påverka utvecklingen? Vi ser vad som händer när företag hotas av nedläggning: det cyniska spelet mellan ägarna och eventuella spekulanter där de anställda betraktas som en produktionsresurs – det är som om de inte vore levande människor.

Vi vidhåller vårt krav på en sådan lagstiftning. Detta är inte detsamma som att säga nej till strukturomvandling, som är nödvändig och som blir nödvändig framöver, men det är att se till att förändringarna sker i fullt

acceptabla former för de anställda, att helt enkelt tvinga företagen att ta det sociala ansvar som man från borgerligt håll säger att de har. Regeringen skall kunna sätta kraft bakom orden i en sådan här situation, så att de anställda och kommunerna får rådrum. Att säga nej till att samhället skall få ett sådant instrument är att begära att få bli handlingsförlamad. Det är att nöja sig med den passive åskådarens roll, att beklaga att man tyvärr inte har lagliga möjligheter att göra något. Att göra något vore rättsligt stötande.

Jag ber, herr talman, till sist att få yrka bifall till reservationen 2.

JAN-IVAN NILSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara ta upp en enda sak, nämligen möjligheten att pedagogiskt kunna uttrycka sig.

Ingemund Bengtsson hade ingen erinran om mitt resonemang beträffande socialdemokraternas arbetsgivaravgift vad gäller kommunerna. Det tar jag som ett erkännande och så att han godtar mitt resonemang.

Det är notabelt att Ingemund Bengtsson ansåg att socialdemokraternas förre bankchef, utrikes- och industriminister inte hade förstånd i dessa frågor, och hänvisade till andra personer.

Sedan till frågan om kostnaden för industrin. Jag nämnde att den skulle ligga i storleksordningen 20 % högre enligt oppositionens jämfört med regeringens politik. Låt mig då försöka en gång till. Devalveringen i augusti beräknas ha haft en effekt på 8 %. Devalveringen i april med 6 % beräknas ha haft en effekt på 5 %. $8+5=13$, eller hur, Ingemund Bengtsson?

Socialdemokraterna har hårt kritiserat och sagt att det var fel att lämna det s. k. ormsamarbetet, alltså anknytningen av den svenska valutan till D-marken. Effekten av denna anknytning till D-marken skulle, enligt enhälliga bedömare, ha betytt mellan 5 och 7 % i negativ riktning för den svenska valutan. Låt oss då säga 6. $13+6=19$ – det fick jag lära mig i skolan och jag skulle tro att det är samma sak för Ingemund Bengtsson.

Sedan har vi de socialdemokratiska arbetsgivaravgifterna på 6 %. För kommunerna kan man räkna direkt på lönesumman. När det gäller industrin är det litet olika beroende på arbetsinsatsens storlek i den färdiga produkten. I vissa fall kan den vara hälften, i andra fall kan den vara tredjedel och i ytterligare andra fall kan den vara ännu mindre. Om vi tar exemplet att lönedelen är en tredjedel av varans värde blir arbetsgivaravgiftens andel 2 %. $19+2=21$, eller hur, Ingemund Bengtsson? Om vi säger att lönesummans andel i den färdiga produkten är en sjättedel – det är i många fall alldeles för litet – kommer man fram till totalt 20 %. $13+6+1=20$ %.

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! När jag talade om att vi inte skall leva över våra tillgångar så tänkte jag sannerligen inte på dem som är arbetslösa, t. ex. arbetslösa byggnadsarbetare. Det tror jag nog att Ingemund Bengtsson inser. Jag tänkte på svenska folket i dess helhet. Det går inte att år efter år låna pengar utomlands för konsumtion.

Får jag sedan ställa en mycket kort fråga till Ingemund Bengtsson med

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

anledning av hans resonemang om bostadspolitiken: Menar Ingemund Bengtsson att vi skall föra samma bostadspolitik som den socialdemokratiska regeringen förde, nämligen den som inte tog hänsyn till efterfrågan? Folk ville bo i småhus, men den socialdemokratiska regeringen ville bygga höghus. Eller skall vi bygga på det sättet som ni gjorde, nämligen så att vi plötsligt står där med ca 40 000 tomma lägenheter? Är det så ni menar att den borgerliga regeringen skall bygga?

INGEMUND BENGTTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag rekommenderar Jan-Ivan Nilsson att läsa i protokollet vad jag sade beträffande de matematiska uträkningarna. Det vore slöseri med tid att ännu en gång upprepa det jag på ett enligt min mening ganska pedagogiskt sätt försökte lägga till rätta.

Så till frågan om kommunerna och arbetsgivaravgiften. Om kommunerna får betala 2 % högre lön till sina anställda eller om de får betala 2 % i arbetsgivaravgift kan ju inte spela någon som helst roll för dem. Vi hävdar nämligen att varje gång det gällde att höja arbetsgivaravgiften så ingick detta som ett led i lönepolitiken och i skatteomläggningen. Vi är helt klara över att om man ger de anställda en skattesänkning och finansierar denna med en arbetsgivaravgift, då har man redan konsumerat löneutrymmet för den kostnaden. Väljer man den väg som herr Fälldin uppenbarligen föreslog, nämligen att man bara skulle ta ut 1,5 % och låta löntagarna betala den andra 1,5 procenten, så blir det samma kostnad för kommunerna.

Vad sedan gäller de två procenten av arbetsgivaravgiften till strukturfonden, så vill vi ju använda den till aktiva näringspolitiska insatser, och det är vad kommunerna sannerligen behöver. På sikt skulle ju även kommunerna bli hjälpta av att man får fart på sysselsättningen, för om några drabbas – och drabbas hårt – av låg aktivitet inom näringslivet så är det just kommunerna.

Till herr Wennerfors vill jag bara säga att vi har föreslagit åtgärder för att öka bostadsbyggandet med ungefär 15 000 lägenheter. Jag kan inte förstå annat än att detta är en riktig politik. Vi har ju behov av lägenheter. Vi har redan nu bostadsbrist i vissa kommuner, och vi har en stor del av byggnadsarbetarna gående arbetslösa. Vi behöver alltså ett ökat bostadsbyggande, och det råd vi har givit regeringen och som jag ger nu är: Öka bostadsbyggandet! Vi behöver bostäder, och vi behöver arbete åt byggnadsarbetarna.

JAN-IVAN NILSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Ingemund Bengtsson som elev har tydligen inte lyssnat på mig, men jag lyssnade däremot mycket intensivt på honom när han föredrog sitt resonemang om arbetsgivaravgifterna. Eller var det kanske så att Ingemund Bengtsson faktiskt lyssnade på mig och kom fram till att det inte fanns någon erinran mot min addition eller mot min beskrivning av devalveringens effekter, effekterna av kopplingen till den tyska marken och arbetsgivaravgiftens andel i kostnaden för industrin resp. kommunerna.

Jag skulle vilja be Ingemund Bengtsson att ta kontakt med socialdemokratiska landstingsråd och kommunalråd så att han får en lektion – för en sådan behöver han verkligen – om effekterna av arbetsgivaravgiften för kommuner och landsting. Det är faktiskt inte så som Ingemund Bengtsson gör gällande här, nämligen att det är likgiltigt för kommunerna och för staten om de drar av en arbetsgivaravgift på 6 % på lönen eller om motsvarande summa betalas ut som lön. Kommuner, landsting och stat tar ju ut mellan 50 och 75 % i skatt av den lön som utbetalas. Effekten vad gäller uteblivna skatteinkomster blir mycket stor i samband med en arbetsgivaravgift.

I de här frågorna behöver Ingemund Bengtsson en ganska ingående lektion, åtminstone om jag skall tolka hans inlägg så att han menar att det är likgiltigt för landsting och kommun om de betalar en arbetsgivaravgift eller om de betalar motsvarande summa i lön. Jag vill än en gång fråga Ingemund Bengtsson om det verkligen var så han menade.

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Självfallet skall vi bygga bostäder om det finns behov av sådana. Men vi kan ju inte bygga bostäder enbart därför att vi just nu har byggarbetslöshet. Eller menar verkligen Ingemund Bengtsson att vi skall göra på det sättet? Om behovet av bostäder just nu inte är så stort och om det inte står i rätt förhållande till antalet byggarbetslösa, då måste vi ju här vidta arbetsmarknadspolitiska åtgärder på precis samma sätt som vi gör för varje annan bransch.

INGEMUND BENGTTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! För dem som eventuellt följer debatten om sysselsättningen och om hur riksdagen tänker ordna arbete åt alla arbetslösa och klara sysselsättningen på sikt är det kanske litet genant att lyssna till hur debatten här begränsas till denna något förvirrande sifferexercis. Jag vill trots det säga följande till Jan-Ivan Nilsson:

Hur mycket behöver en arbetsgivare betala i löneökning för att ge en person 100 kr. kvar när skatten är dragen? Det är det frågan gäller.

Det viktiga med de här omläggningarna ha ju varit att arbetsgivaren fått betala mycket mindre i arbetsgivaravgifter än i löneökningar för att, som i det här fallet, ge vederbörande 100 kr. mer i form av sänkt skatt. Det skulle ha kostat arbetsgivaren flera gånger mer i löneutgifter.

Alla de landstingsmän och kommunalmän jag har talat med har haft fullständigt klart för sig att den politik jag här talar för har varit mycket förständig. Skatteomläggningen har i lönerörelserna hjälpt till att motverka en inflation, i varje fall har den sett till att inflationen inte har blivit så hög.

Till herr Wennerfors vill jag säga att vi vet ju att det finns bostadsbrist, och vi vet att den kommer att förvärras. Vi vet också att det finns yrkesmän som inte vill något hellre än att arbeta. Det innebär ett oförsvarligt system att låta dem gå arbetslösa i dag. Vi vill f. ö. inte bara sätta fart på bostadsbyggandet. Vi har också lagt fram en rad förslag om ökade investeringar inom näringslivet

och inom den statliga sektorn. Allt syftar till att få i gång byggnadsverksamheten, eftersom byggnadsbranschen utgör en motor på så många andra områden.

Talmannen anmälde att Jan-Ivan Nilsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Några år in på 1980-talet kommer vi att ha åtskilligt fler människor i arbetskraften än det finns i dag – kanske rör det sig om 1/4 miljon. Det kan man lätt räkna ut med hjälp av befolkningsstatistiken och med några rimliga antaganden om att kvinnornas förvärvsfrekvens kommer att fortsätta att stiga. Men hur skall vi då på bästa sätt utnyttja de resurser som det här tillskottet innebär, dvs. hur skall vi föra en framgångsrik sysselsättningspolitik?

Jag delar utskottets uppfattning att en framgångsrik sysselsättningspolitik förutsätter en ekonomi i balans och tillväxt. Ingemund Bengtsson har också påpekat detta i sitt intressanta inlägg här tidigare, och vi är på den punkten överens. Men en ekonomi i balans och tillväxt kräver i sin tur ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Inför ojkrisen och den accelererande inflationen för några år sedan valde de flesta länder att söka bekämpa inflationen och bytesbalansproblemen på bekostnad av en ökad arbetslöshet. Det kan vi inregistrera i en rad industriländer i Europa. Den internationella konjunkturen hade börjat avmattas redan före oljeprishöjningarna. Ändå stramade man i många länder åt den ekonomiska politiken. Det förstärkte nedgången, utan att nämnvärt påverka inflationstakt och bytesbalansunderskott.

Sverige valde en annan väg. Med de båda Hagaöverenskommelserna som grund slog vårt land in på en alltmer expansiv ekonomisk politik. I avvaktan på en exportledd efterfrågeuppgång stimulerades den privata konsumtionen.

Den här politiken försvagade naturligtvis bytesbalansen. Det var försvarligt, när en högkonjunktur bedömdes komma inom ett par år. Inhemsk expansion skulle överbrygga en tillfällig nationell konjunkturedgång. Det var tanken.

Den här s. k. överbrygningspolitiken ansågs inte bara försvarlig. Företagen skulle stå bra rustade när högkonjunkturen kom med en intakt och i många fall bättre utbildad arbetskraft. Balansen i de utrikes betalningarna skulle kunna återställas fram till år 1980, menade 1975 års långtidsutredning och skisserade ett par alternativ för detta.

I några avseenden har överbrygningspolitikens syften nåtts. Vi har behållit en hög sysselsättning och en låg arbetslöshet. Främst därför att regeringen under det senaste året satsat större resurser än någonsin tidigare på det, bl. a. genom ett antal nya arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Men samtidigt är det uppenbart att överbrygningspolitikens viktigaste förutsättning inte har uppnåtts: Den internationella konjunkturuppgången

kom inte när vi väntade den. I stället blev avmattningen i världskonjunkturen osedvanligt djup och långvarig. Dessutom försämrades det svenska relativa kostnadsläget mycket kraftigt, och 1976 slutligen drabbades betydande delar av svenskt näringsliv av en strukturkris som träffat bl. a. varv och sjöfart, gruvor och stålindustri, teko och delar av verkstadsindustrin. Strukturkrisen hänger samman med oljeprishöjningar, lågkonjunktur och kostnadsläge, men också med skärpt konkurrens på världsmarknaden – bl. a. u-ländernas intåg i nya branscher.

Det här har ställt regeringen inför en ny och svår situation. Den ekonomiska politikens övergripande mål har i det läget varit att med bibehållen full sysselsättning steg för steg återställa kostnadsläget och jämvikten i bytesbalansen samtidigt som prisstegringarna bekämpas. Till de viktigaste åtgärderna hör devalveringarna, utträdet ur ormsamarbetet, sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften och de skattepolitiska åtgärderna. Jag håller på den punkten helt med Jan-Ivan Nilsson i hans tidigare inlägg att det här har varit avgörande faktorer i den ekonomiska politiken. Jag tror att man i dag vågar säga att den politiken börjar ge resultat.

Jag har tagit upp den ekonomiska bakgrunden till sysselsättningspolitiken därför att den getts ett stort utrymme i de socialdemokratiska reservationerna till arbetsmarknadsutskottets betänkande om arbetsmarknadspolitiken som vi diskuterar i dag.

I fråga om uppfattningen att sysselsättningspolitiken måste ses i ett vidare ekonomiskt-politiskt sammanhang råder det nämligen inte några delade meningar. Hur den ekonomiska politiken och näringspolitiken bäst skall utformas diskuterar vi i många andra sammanhang. Ändå ägnar utskottets socialdemokratiska ledamöter stor energi åt att i sin mångordiga reservation förklara varför de inte gillar delar av regeringens ekonomiska politik, finanspolitik, näringspolitik och energipolitik, de nuvarande insatserna för att stödja forskning och utveckling, byggnadsverksamheten och en del annat.

Jag skall inte beröra alla de här frågorna. Låt mig bara konstatera att regeringens samlade ekonomiska politik är väl ägnad att stödja sysselsättningspolitiken.

Med det konstaterandet vill jag återvända till den fråga jag inledningsvis tog upp: Hur skall vi utnyttja ett ökat antal personer i arbetskraften?

Sysselsättningsökningen hittills under 1970-talet har burits upp av den offentliga sektorns expansion. Det har varit de traditionellt kvinnliga jobben inom vård och barnomsorg som expanderat kraftigast. Detta har sannolikt underlättat kvinnornas utträde på arbetsmarknaden samtidigt som det låst fast ett könsbundet yrkesval.

De traditionellt manliga jobben bl. a. inom industrin och byggnadsverksamheten har samtidigt stagnerat och på flera områden gått tillbaka. Det kanske kan vara tillåtet att sticka in en liten mellanreplik till Ingemund Bengtsson när han talar om byggnadsverksamheten. Det har också sagts här i dag att socialdemokraterna byggde till sista byggnadsarbetaren.

Jag vill gärna påminna om att när vi tidigare hade ett större bostadsbyggande – vilket f. ö. varit starkt sjunkande under den socialdemokratiska

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

regeringens senare år – så fanns det 1966 faktiskt 28 000 arbetslösa i byggnadskassan, 1967 18 000, 1968 17 000, 1969 15 000, 1970 18 000, 1971 17 000. I dag finns det 10 000 arbetslösa där.

Det där resonemanget om byggande till siste byggnadsarbetare håller inte riktigt, och jag tror därför att tonläget måste sänkas något på den punkten. Det är säkert en viktig förklaring till den observation som sysselsättningsutredningen gör i sitt betänkande, nämligen att de traditionellt manliga jobben inom industrin har stagnerat eller gått tillbaka. Utslagningen av män från arbetsmarknaden har accelererat, bl. a. i storstadsområdena. Den könsbundna arbetsmarknaden har lett till minskade arbetstillfällen och därmed till minskade förvärvsfrekvenser för män, bl. a. i Storstockholmsområdet, därför att de jobb till vilka framför allt män med låg utbildning traditionellt sökt sig kraftigt har minskat i antal.

Både för kvinnornas och för männens skull måste således det könsbundna yrkesvalet brytas.

Ett viktigt mål för den ekonomiska politiken under de närmaste åren – och som omfattas av de flesta – är att häva sparandeunderskottet i svensk ekonomi och att återställa jämvikt i bytesbalansen. Det måste ske genom att industrins framtidsinvesteringar prioriteras på bekostnad av en del andra områden. Vi behöver en industriell expansion och en kraftig ökning av varuexporten i kombination med en betydligt långsammare importökning.

Utvecklingen av handelsbalansen under de senaste månaderna antyder att vi är på rätt väg. Men delar av industrin har fortfarande betydande överlager som måste avvecklas innan produktionen åter kan höjas.

När man skall bedöma sysselsättningseffekterna inom industrin måste man ta hänsyn till den produktivetsreserv som kan finnas där. Genom att arbetsmarknadspolitiken medvetet inriktats på att hålla kvar arbetskraften i företagen under lågkonjunktur så kan produktionen rimligen höjas en hel del innan det blir aktuellt att nyrekrytera. Det här gäller framför allt exportindustrin. Samtidigt tror jag att man ibland har överskattat produktivetsreserven. En hel del arbetskraft för produktionsökningen finns nämligen i branscher som sannolikt kommer att ha en måttlig efterfrågan också vid en allmän förbättring. Det gäller t. ex. varvs- och stålindustrin.

Vi kan därför förutsätta att när efterfrågan från exportmarknaderna ökar, så kommer en del industrier snart nog att behöva nyrekrytera, medan andra trots uppgången kommer att vara överbemannade. Det kommer att ställa ökade krav på en rörlighetsstimulerande arbetsmarknadspolitik.

Det är nödvändigt att vi kan erbjuda människor att byta jobb från hotade branscher och företag till sådana som expanderar och har goda framtidsutsikter. Det ökar den verkliga tryggheten mot arbetslöshet och ökar ofta också inkomsterna för dem som berörs.

Det är viktigt att stimulera just den frivilliga rörligheten. Här spelar den nya arbetsförmedlingstekniken en stor roll. Försök vid ett företag i Sala med intensifierad arbetsförmedling baserad på databuren information om det samlade platsutbudet i landet har gett överraskande goda resultat. Vi diskuterar nu att gå vidare med en liknande metodik i samband med de

personalförändringar som är nödvändiga i Svenskt Stål AB och hoppas därmed kunna undvika uppsägningar av traditionellt slag.

Under de senaste åren har nedgången i industrisysselsättningen totalt sett i stort balanserats av uppgången inom framför allt den kommunala sektorn. Den snabba kommunala expansionen har kunnat accepteras i ett läge då konkurrensen om resurserna varit begränsad. Men under de närmaste åren måste vi satsa betydande resurser på en utbyggnad av industrin. Då kommer det också att behövas fler människor som arbetar inom industrin. Om den kommunala expansionen skulle fortsätta i samma takt som under de senaste åren, dvs. 4–5 volymprocent per år, skulle vi om ett par år få besvärande flaskhalsproblem på arbetsmarknaden med alla de konsekvenser detta innebär i form av löneglidning, inflationsimpulser m. m. Det är därför nödvändigt att dämpa den kommunala expansionstakten. Detta innebär givetvis inget stopp för den kommunala tillväxten. Kommunerna är ansvariga för utbyggnaden på ett par av de områden som i stor politisk enighet givits högsta prioritet – jag tänker på barnomsorgen och långtidsvården. Det innebär att kommunerna även under åren framöver kommer att göra anspråk på den tillkommande arbetskraften.

I ett något längre perspektiv är det uppenbart att vi kommer att behöva mobilisera all den arbetskraft som finns i vårt land. Den kommer att behövas för att ge en mänskligare vård och för att klara en industriell expansion, även om maskinerna spelar en allt viktigare roll i industrin. Vi kommer också att behöva vara fler som klarar de nödvändiga uppgifterna i takt med att semestern förlängs, föräldrar får möjlighet att förkorta sin arbetsdag och andra reformer som minskar arbetsinsatsen för många.

Däremot är det uppenbart att vi i ett kortare perspektiv alltid kommer att uppfatta det som ett viktigt problem att skaffa meningsfull sysselsättning åt människor, vilkas arbete hotar att försvinna. Ett villkor för att vi i längden skall kunna ge en meningsfull sysselsättning är emellertid att de tjänster och prestationer som människor utför efterfrågas av andra. Jag hyser alltså, herr talman, inte någon oro för att det i längden skall bli svårt att hitta meningsfulla arbetsuppgifter för de allra flesta, tvärtom. Det finns inte heller någon motsättning mellan å ena sidan en politik som syftar till industriell expansion och återställande av konkurrenskraften och den ekonomiska tillväxten och å andra sidan en politik som innebär en ökning av den offentliga sektorns personalintensiva verksamhet, som fyller viktiga behov och ger ett stort antal nya arbetstillfällen. Tvärtom, med en ekonomi i balans och tillväxt behövs alla de som i framtiden söker sig ut på arbetsmarknaden. En stagnerande ekonomi däremot skärper fördelningsproblemen, skapar nya motsättningar i samhället och utgör ett grundläggande hot mot den fulla sysselsättningen och våra ansträngningar att skapa arbete åt alla.

Det är svårt att undgå intrycket att syftet med den mycket omfattande reservationen om sysselsättningspolitikens inriktning främst är att dölja vad som egentligen är det viktiga i dagens debatt. Den socialdemokratiska oppositionen sluter i stort sett upp bakom regeringens arbetsmarknadspolitik. Vad som skiljer är att oppositionen vill ha litet fler arbetsförmedlare, några

bidragshöjningar, ett något tidigare införande av den allmänna platsanmälan och en proposition på grundval av det delbetänkande om arbete åt handikappade som sysselsättningsutredningen knappt hunnit lägga fram, innan reservationen skrevs. På den sista punkten kan jag lugna reservanterna. Det är min avsikt att efter remissbehandlingen lägga fram en proposition i höst med förslag om nya insatser för de arbetshandikappade. Då kommer jag också att ta upp frågan om ytterligare personalförstärkningar i arbetsmarknadsstyrelsen, vilket har efterlysts av ett par socialdemokratiska talare.

Det som kan förefalla principiellt viktigast i de socialdemokratiska reservationerna är förslaget att man skall lagstifta om samhällskontroll vid nedläggning av företag. Som utskottet påpekar förfogar samhället redan i dag över ett stort antal instrument för att få informationen om förändringar i företagen och för att påverka de förändringarna. Frågan är, om en lagstiftning av den typ som reservanterna tycks tänka sig, i någon nämnvärd utsträckning skulle öka möjligheterna att påverka företagen. Jag är tveksam om det. Den socialdemokratiska argumenteringen i motioner, i reservationer och i debatten i dag är inte särskilt övertygande.

Om jag förstått reservanterna rätt, så anser man inte att en lag om samhällskontroll vid företagsnedläggelser skulle användas för att förhindra en önskvärd strukturuomvandling. Det är ju alldeles klart att föråldrade anläggningar måste läggas ner och ersättas av nya. Vad som ibland kan vara önskvärt är att kunna fördröja nedläggningar under en tid. Regeringen har också vissa instrument för detta. Några infördes så sent som under fjolåret. Jag tänker bl. a. på det s. k. 75-procentsbidraget och delvis också på 25-kronan, även om dess huvudsyfte är att motverka korttidspermitteringar i företag som har framtidsutsikter. Det pågår dessutom en översyn av stödet till nedläggningshotade företag. Syftet med den översynen är att ge oss bättre instrument att påverka nedläggningar och driftinskränkningar av olika slag. Att de berörda löntagarorganisationerna bör engageras i de bedömningar som då får göras är för mig en självklarhet.

Samtidigt som reservanterna kritiserar företagsnedläggelser och vill ha en lag som förhindrar en del av dem säger man att man eftersträvar en mer offensiv sysselsättningspolitik. Det är också det viktiga. Näringspolitiken och sysselsättningspolitiken måste ha en offensiv inriktning. Det har jag också understrukit i det här anförandet.

Därför anser jag att det allmänt hållna kravet på lagstiftning mot företagsnedläggelser bara kan gälla begränsade insatser i vissa enskilda fall. Det skulle av den anledningen vara av värde, om oppositionens företrädare i den här debatten kunde ge några exempel på konkreta företagsnedläggelser, där en lagstiftning skulle ha gett regeringen några handlingsmöjligheter, som man i dag inte förfogar över. Det allmänna talet i reservationen och i motionen ger nämligen inte någon större vägledning om vilka fall man haft i åtanke när man formulerat sitt krav.

Det råder inte några delade meningar om själva principen. Vad man skulle kunna kalla obefogade företagsnedläggelser bör inte komma till stånd.

Däremot tycks det råda delade meningar dels om samhällets och de fackliga organisationernas möjligheter att med de medel som i dag står till buds och med nya insatser av liknande slag motverka sådana nedläggningar, dels om möjligheten av att en ny lag mot företagsnedläggelser skulle få några större positiva effekter. Bevisbördan i det här fallet åvilar dem som rest förslaget om lagstiftning.

Jag har, herr talman, tagit upp några av de socialdemokratiska reservationerna. Andra kommer väl i debatten att ta upp andra punkter, där vi har olika uppfattning. Det gäller, som jag och tidigare utskottets företrädare påpekat, i många fall detaljer. Det gäller bl. a. åtgärder för ökad jämställdhet mellan män och kvinnor och bidraget till arbetarskyddsfonden. Ståndpunkterna är väl kända sedan tidigare. De gäller inte målen för arbetet utan de lämpligaste metoderna att uppnå dessa mål. Att ökad jämställdhet mellan män och kvinnor är en av de viktigaste samhällsfrågorna för 1980-talet är helt uppenbart.

Arbetskraftens ålderssammansättning kommer att förändras under det närmaste årtiondet. I de arbetsföra åldrarna kommer de yngre att bli fler och de äldre att bli färre fram till mitten av 1980-talet. Därefter är det främst de som är mellan 45 och 64 år som kommer att öka i antal. Först får vi alltså en föryngring och därefter en föråldring av arbetskraften. Befolkningen i arbetsför ålder kommer att öka ungefär i takt med totalbefolkningen under 1980-talet. Antalet barn i skolåldern kommer att sjunka. Pensionärerna kommer däremot att öka i antal under samma tid.

Den ojämna svenska befolkningspyramiden leder alltså till svängningar i arbetskraftens ålderssammansättning. Det kommer att påverka problemen på olika delar av arbetsmarknaden. Inte minst kommer det att prägla upplevelsen av var de största problemen finns. Så kommer exempelvis problemen för de unga att framstå som allvarligare än tidigare, helt enkelt därför att ungdomarna blir fler.

1976 fanns det drygt 100 000 16-åringar. Det antalet stiger nu från år till år för att under 1980-talets första hälft uppgå till mer än 120 000 per år. Tonåringarna blir alltså betydligt fler. Det kommer att skapa ett tryck både på gymnasieskolan och på arbetsmarknaden.

Det är därför inte bara mot bakgrund av dagens svårigheter för ungdom på arbetsmarknaden som jag nyligen lagt fram en proposition om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Det har jag också gjort i vetskap om att allt större ungdomsgrupper kommer att behöva samhällets stöd i framtiden för att få utbildning och för att kunna vinna fotfäste på arbetsmarknaden.

Behovet av särskilda ungdomsåtgärder kommer att bestå även i goda tider och kommer kanske rent av att växa. Det är ett behov som vi måste möta. Annars kan vi inte steg för steg förverkliga den ungdomsgaranti som skall tillförsäkra alla ungdomar arbete eller utbildning.

Ungdomarnas svårigheter på arbetsmarknaden är alltså påtagliga och riskerar att så förbli. Därför behöver de särskilda ungdomsåtgärderna byggas ut. Det gäller inte minst den grund som vi i propositionen om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten har lagt till ett nytt system för varvad utbildning och

Onsdagen den
5 april 1978

Arbetsmarknads-
politiken

praktik.

Men uppmärksamheten kring ungdomarnas situation får inte tillåtas överskugga det faktum att problemen är stora också för åtskilliga äldre på arbetsmarknaden. Den ökande förtidspensioneringen är ett tydligt tecken på detta.

Utslagningen av äldre och handikappade från arbetsmarknaden till förtidspensionering måste motverkas. Utslagningen berör både män och kvinnor, men det tycks vara männen som är hårdast drabbade.

I skogslänen är orsaken markerad brist på arbetstillfällen. I storstadsområdena, som också har en hög utslagning, rör det sig främst om sociala problem. De män som där står utanför arbetslivet är i allmänhet ogifta, ofta frånskilda. De har haft en stegvis allt svagare kontakt med arbetsmarknaden, allt längre arbetslöshetsperioder som övergått till att de så småningom ställts utanför arbetskraften. Oftast markeras den övergången definitivt med förtidspension.

En mindre uppmärksam form av utslagning gäller de ålderspensionärer som vill men sällan har möjlighet att jobba vidare på något sätt efter 65 år. Våldigt många blivande pensionärer skulle vilja arbeta i någon form efter den s. k. normala pensionsåldern. Genom rätten till delpension har vi gett dem som önskar det en viss möjlighet att stegvis trappa ner sin arbetsinsats före den ordinarie pensionsåldern. Det finns många som upplever den möjligheten som en stor befrielse, men det finns andra som skulle vilja göra en motsvarande nedtrappning efter det att de uppnått pensionsåldern. Något sådant finns det i dag i praktiken mycket små möjligheter till, tyvärr.

Antalet personer mellan 45 och 65 år minskar, som jag tidigare sagt, tillfälligt under några år. Det bör kunna utnyttjas för konstruktiva insatser. Åren fram till mitten av 1980-talet kan komma att bli den lämpligaste perioden under överskådlig tid att genomföra vissa angelägna reformer för de äldre på arbetsmarknaden. Jag tänker då, herr talman, bl. a. på insatser mot utslagningen från arbetsmarknaden och för en mer flexibel pensionsålder, med verklig och av alla erkänd rätt att gå kvar i arbetet på hel- eller deltid inte bara fram till utan också efter 65 års ålder.

Den grupp för vilken sådana reformer genomförs minskar i antal. Det bör göra reformerna lättare att genomföra – inte minst därför att den äldre arbetskraftens insatser kommer att värdesättas mer i takt med att de något äldre blir färre. Då bör vi skärpa kampen *mot* utslagningen från arbetsmarknaden och *för* allas rätt till förvärvsarbete så länge man kan och vill – även efter det man har börjat uppbära ålderspension.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

INGEMUND BENGTTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det fanns naturligtvis mycket i den nye arbetsmarknadsministerns inlägg som man har anledning att instämma i, men det hade jag inte avsett att ägna min korta repliktid åt.

Arbetsmarknadsministern var synnerligen optimistisk när han riktade blickarna långt bort i framtiden, men vad vi saknade var väl närmast oron för dagen. Det är klart att man bör vara optimistisk inför framtiden, men man skall ju också vara realist för dagen. Det är ändå rätt oroande att industrisysselsättningen har minskat så kraftigt som den har gjort, dvs. med 100 000 jobb under den här regeringens två första år. Detta är mycket oroande. Att sysselsättningen har ökat inom den offentliga sektorn hjälper oss inte på grund av de väldig problemen av regional karaktär – sysselsättningen minskar i bygder där den offentliga sektorn inte ger något tillskott. Jag tycker därför att man bör kunna fordra av arbetsmarknadsministern att han känner oro och ansvar för dagens situation och talar om för oss vilka konkreta åtgärder som sätts in för att öka industrisysselsättningen.

När herr Wirtén säger att arbetslösheten bland byggnadsarbetarna var högre på 1960-talet än nu är det ett rasande dåligt argument att komma med, och det hjälper föga att säga till de 10 000 arbetslösa byggnadsarbetare som vi har i dag: Ni skall inte vara oroliga, för det var många fler arbetslösa på 1960-talet! Nu finns det visserligen också anledning att se närmare på de där siffrorna – det var ett procentuellt lägre antal då – men det är ganska ointressant. I dag är 10 % av byggnadsarbetarna arbetslösa, och vi behöver ett ökat bostadsbyggande. Detta bör vara alldeles tillräckligt för att motivera att vi sätter fart på bostadsbyggandet i stället för att tala om att arbetslösheten var högre för 20 år sedan.

Det är riktigt att vi är ense om arbetsmarknadspolitiken och menar att vi skall se till att alla människor som är utan sysselsättning skall sättas i arbete genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta är alldeles klart – och det vore ju underligt eljest, eftersom den moderna arbetsmarknadspolitiken ändå har tillkommit genom socialdemokratins försorg.

Vad vi har föreslagit i reservationen på denna punkt är minsann inte bara litet här och litet där, utan vi har tagit upp väsentliga frågor. Att vi redan i den stora principiella reservationen har tagit upp frågor som rör näringspolitik och allt möjligt annat beror på att vi har tagit hänsyn till sysselsättningen på sikt.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 835 ställt krav på ett krisprogram, som vi kallar det, mot utslagning, rovdrift och förstörelse av människor. Det förslaget har utskottet avvisat. Utskottet kan inte ställa sig bakom kravet på ett program av detta övergripande slag, säger man. Utskottet hänvisar till att den officiella sysselsättningspolitiken bl. a., som det står, skall "inriktas på åtgärder som ger den enskilde möjligheter att medverka i arbetslivet efter sin förmåga". Det är en intressant attityd från utskottets sida när man försöker tänka närmare över innebörden. Bakom allt detta ligger ju problemet: Hur ser man på den sociala utslagningen och utstötningen? Jag vill ställa en fråga till arbetsmarknadsministern i anledning av detta.

Tidigare har vi hört en representant för moderata samlingspartiet försöka förklara störningar, svårigheter att klara arbetslivet, utslagning och utstöt-

ning med privatiserade orsaker: man har haft besvärliga hemförhållanden, man har haft det svårt i det personliga livet och därför hamnat i en situation där man inte klarar det moderna arbetslivet. Är detta också den folkpartistiske arbetsmarknadsministerns uppfattning? Inom vpk ser vi det nämligen på rakt motsatt sätt, att den centrala förklaringen – som naturligtvis inte täcker alla fall hundraprocentigt men som täcker de flesta – är en helt annan.

För det första har dessa skenbart privata skäl naturligtvis en samhällelig bakgrund. I familjelivet avspeglas också de samhällliga värderingarna, konkurrensen, hänsynslösheten, det bristande intresset för medmänniskor osv. För det andra – och det är det centrala – är det just den stigande arbetslösheten, de onormala prestationskraven och den dåliga arbetsmiljön som skapar utslagning och som ger upphov till fattigdom, störningar och neuroser. Och konkurrensmentaliteten driver på detta.

Jag vill fråga Rolf Wirtén: Ser Rolf Wirtén bakom utslagningen dessa sociala orsaker, dessa samhällliga orsaker, eller är han för en förklaringsmodell av den undanglidande och privatiserade modellen, som ju bekvämt förvandlar utslagningen till den utslagnes eget fel?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag först konstatera att Ingemund Bengtsson tydligen i stort delade de principer som jag försökte anföra för arbetsmarknadspolitiken på litet längre sikt. Han var däremot undrande om jag inte hade mer att säga om arbetsmarknadspolitiken i det kortare perspektivet, den oro som han menade att det finns anledning att hysa för dagens situation. Och visst, Ingemund Bengtsson, skall det väl sägas att vi önskade en bättre arbetsmarknadssituation i Sverige än den vi nu kan konstatera att vi har.

Men det är kanske värt, herr talman, att då också påminna om att just den här dagen är det rader av demonstrationer och strejker i flera andra länder som visar att man från framför allt löntagarnas sida har anledning att vara betydligt mer kritisk än man är här i Sverige. Regeringen och den majoritet som står bakom regeringen här i riksdagen har känt ett mycket stort ansvar för att hålla sysselsättningen uppe i det korta perspektivet. Vi har ju inte lämnat detta åt sidan. Tvärtom, som jag sade i mitt anförande, har större insatser gjorts av den nya regeringen än kanske någon gång tidigare under hela efterkrigstiden, så visst har vi intresserat oss för det här problemet.

Vi har utnyttjat de instrument som den socialdemokratiska regeringen arbetade med i sin arbetsmarknadspolitik fram till 1976. Vi har också under Per Ahlmarks ledning funnit nya former för arbetsmarknadspolitiken och utvecklat den. Jag hoppas att det skall kunna vara möjligt att även i fortsättningen lyckas förändra vår arbetsmarknadspolitik i förhållande till den utveckling som sker i ekonomi och näringsliv. Jag har f. ö. också antytt att en viktig åtgärd är att nu försöka ta vara på det intresse som börjar växa fram i en rad företag, som har ett kommande nyrekryteringsbehov, och stimulera dem till att om möjligt tidigarelägga nyanställningarna.

Det centrala är ju, Ingemund Bengtsson, att regeringen har lyckats att lägga

en grund i sin ekonomiska politik för en bättre arbetsmarknad. Jag vill bestämt hävda att genom de åtgärder som många gånger diskuterats från denna talarstol har regeringen lagt den grunden. Vad skulle det ha inneburit, Ingemund Bengtsson, för industrisysselsättningen om priserna på svenska exportvaror legat 20 % högre än de gör i dag? Det är ju vad socialdemokraterna föreslagit genom att ställa sig vid sidan av besluten om devalveringar och vissa skattelättnader och vilja att lägga nya bördor på näringslivet. Detta har diskuterats här tidigare i dag, och jag skall inte upprepa sifferexercisen utan bara slå fast att det rör sig om en 20-procentig skillnad, som naturligtvis skulle ha varit till oerhörd nackdel för svenskt näringsliv i konkurrensen på världsmarknaden. Det skulle ha gett utslag i en försämrad sysselsättning.

Får jag så ta upp den sektor som Ingemund Bengtsson har visat ett visst intresse för i dagens debatt, byggnadsverksamheten. Denna verksamhet kännetecknas bl. a. av att det krävs långvariga förberedelser innan ett bygge kan startas. Planering och projektering sträcker sig normalt över flera år och kräver medverkan från olika samhällsorgan. Inte minst bostadsbyggandet är i sitt förberedande stadium beroende av åtgärder från olika samhällsorgan. Den nedgång i bostadsbyggandet som vi har upplevt under ett antal år är en följd av bristande aktivitet och framtidstro som ligger många år tillbaka i tiden.

Antalet påbörjade lägenheter år 1977 var lågt – för lågt tycker vi i regeringen. Det var drygt 52 000. Antalet påbörjade lägenheter var dock större än 1975, ett år då Ingemund Bengtsson själv satt i regeringen. Då understeg antalet 52 000. Inför 1978 är förutsättningarna goda för ett bostadsbyggande som klart överstiger 1975 och 1976 års låga nivåer. Anpassningen av lånetaket till kostnadsutvecklingen kommer att ske på ett snabbare och smidigare sätt än tidigare, och det finns garantier för att kreditförsörjningen kommer att fungera tillfredsställande. Sänkningen av de garanterade räntorna för det bostadsbyggande som påbörjas 1978, ett förslag som riksdagen snart skall ta ställning till, kommer att ha effekter på igångsättningsviljan. Olika åtgärder vidtas för att förbättra planerings- och projekteringsläget i kommunerna. Uppgifterna om bostadsbyggandet under de första månaderna av året tyder också på en ökning med 20 %, vilket stämmer överens med det uppställda målet i finansplanen. Ökningen av bostadsbyggandet kommer därför att bidra till en förbättring av sysselsättningsläget. Också ombyggnadsverksamheten på bostadsområdet och energisparande åtgärder i byggnader har successivt ökat under senare år och kommer att fortsätta att öka och ytterligare förbättra sysselsättningsläget.

Ingemund Bengtsson tyckte inte att det var bra att jag hänvisade till situationen bland byggnadsarbetarna på 1960-talet. Jag hade inte ursprungligen tänkt göra det, men jag gjorde det därför att det från socialdemokratiskt håll har sagts här i debatten att man byggde till den sista byggnadsarbetaren. Det var inte så, Ingemund Bengtsson. Det var bara det jag ville påpeka med det anförda. Och jag tror att det är klokt att ha litet perspektiv på hur det har sett ut för byggnadsarbetarna under den tid vi har haft regeringsansvaret men också under den tid då Ingemund Bengtsson var med och hade regerings-

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

ansvaret. Situationen är ju den, Ingemund Bengtsson, att den arbetslöshet för byggnadsarbetarna som inregistreras i arbetslöshetskassorna har legat över 10 % vid ett flertal tillfällen. F. n. är vi under 10 %. Vi beklagar självfallet att vi har så pass många arbetslösa inom byggnadssektorn, och vi har, som jag nyss redovisat, vidtagit åtgärder för att få i gång byggnadsverksamheten på ett påtagligt sätt. Och jag är övertygad om att när vi summerar 1978 kommer det också att visa sig i facit att vi har lyckats.

Får jag så ta upp Jörn Svenssons fråga som jag faktiskt tyckte var svår fångad. Jörn Svensson brukar vara klar i sin argumentering, men den här gången hade jag svårt att riktigt förstå vad han ville komma åt. Det intressanta i frågan var emellertid: Vad vill vi göra för de socialt utslagna? Det är jag beredd att ta upp en diskussion med Jörn Svensson om. Det lär vi också få möjligheter att göra vid ett flertal tillfällen framöver.

Som Jörn Svensson väl vet föreligger nu ett utredningsbetänkande från sysselsättningsutredningen, som jag finner mycket intressant. Det är ute på remiss, och vi skall förelägga riksdagen en proposition i anledning därav till hösten. Där finns många förslag om hur vi skall möta det problemet att människor håller på att slås ut från den reguljära arbetsmarknaden. Jag personligen tycker att den ökade förtidspensioneringen är oroande; det sade jag redan i mitt huvudanförande. Att man då på olika sätt försöker ge dem en chans att komma tillbaka på den reguljära arbetsmarknaden är ett exempel på åtgärder som jag gärna vill peka på, och jag vill fråga Jörn Svensson om inte också han är beredd att sluta upp kring dem. Det här är åtgärder som det huvudsakligen måste ligga i samhällets ansvar att klara. Därför kommer jag att göra allt jag kan för att föra en aktiv politik, som hjälper de socialt utslagna och andra svårt handikappade tillbaka till arbetsmarknaden, hjälper dem över huvud taget att få en dräglig tillvaro, socialt och ekonomiskt. Det är huvudsakligen samhällets ansvar att klara det. Om det var den deklarationen Jörn Svensson ville ha, så har han alltså fått den.

INGEMUND BENGTTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Rolf Wirtén säger att den borgerliga regeringen har lagt en grund i sin ekonomiska politik till den framtida sysselsättningen. Där delar jag inte hans mening. Vi har en helt annan uppfattning om den ekonomiska politiken, men den har diskuterats vid tidigare tillfällen och det är inte min uppgift att göra det nu.

När det gäller bostadsbyggandet och byggnadsverksamheten fäste jag uppmärksamheten på att det var länge sedan – över ett år sedan – vi från socialdemokratiskt håll såg vart det barkade hän. Vi föreslog riksdagen en rad konkreta åtgärder, som alla syftade till ökat bostadsbyggande, och man hade varit i färd med högre bostadsbyggande om man följt våra förslag.

Det påståendet är häpnadsväckande, att genom regeringens olika insatser har de svenska priserna sjunkit med 20 %. Jag tror inte att Rolf Wirtén med någon framgång kan inbilla så många människor det. Nu får ni bestämma er. Har vi en internationell konjunktur som gör det svårt för oss att sälja våra vanliga exportprodukter – eller har lönerna varit för höga? Ni får bestämma

vilket argument ni skall föra fram, vi förnekar bestämt sambandet med våra löner. Det finns branscher och företag som säljer mycket bra på världsmarknaden oberoende av de påstått höga lönerna.

Jag begärde ordet nu för att säga ett par ord om lagen om företagsnedläggningar; jag hann inte med det förra gången, eftersom tre minuter rusar i väg så fort.

Rolf Wirtén sade att bevisbördan ligger hos förslagsställarna. Men har vi ändå inte här i riksdagen gång efter annan upplevt att bl. a. industriministern tillfrågats om vad som skall göras när nedläggningar är på tal. Då svarar man ständigt att det blir företagsledningarna som får sköta det. För oss är det därför självklart att vi – även om vi har skaffat oss en del andra instrument – behöver en lagstiftning som ger samhället ökade och fördjupade möjligheter att aktivare ingripa vid företagsnedläggningar.

Visserligen är det sant att man när det gäller arbetsmarknadspolitiken och sysselsättningspolitiken gjort större insatser än någon gång tidigare – det har man varit tvingad till; annars hade ni fått höra på annat från vårt håll, för då hade arbetslösheten varit större. Men vi beklagar att så har behövt ske genom att ni har gjort för litet när det gäller byggnadsverksamheten, för att bara ta ett enda exempel.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om jag var oklar i min fråga till arbetsmarknadsministern, så skall jag försöka formulera mig klarare i den här repliken.

Om man har ett svårartat socialt utslagningsproblem, måste det man vill göra åt det i hög grad bero på hur man förklarar utslagningen. Det som jag tyckte var intressant var att det i debatten här kommit fram i princip två olika förklaringsmodeller.

Frågan gäller: Blir man utslagen därför att man inte orkar med produktionslivets och det sociala livets påfrestningar, eller är det så att man inte orkar med påfrestningarna därför att man redan blivit föremål för de första stegen i en social utslagningsprocess?

Från moderat håll har man här i dag fört ett resonemang som innebär att man använder en privatiserad förklaringsmodell. Man går tillbaka till folks privata förhållanden, skapar en bild av hur privata neuroser växer fram och hur det skapar en personligt betingad otillräcklighet inför de krav som produktionsliv och samhällsliv i övrigt ställer.

Mot det ställer vpk en helt annan förklaringsmodell, en samhällelig förklaringsmodell. Vi säger att det är produktionslivets tilltagande orimliga krav, prestationshetsen, den förljugna konkurrensideologin, rovdriften med människor, den dåliga arbetsmiljön och nedbrytande faktorer i denna omgivning som kommer ett växande antal människor att drabbas av störningar, som sedan kommer att utgöra steg i en ekonomisk och social utslagningsprocess.

Vi gör gällande att A och O, den mest grundläggande faktorn, i denna utslagnings- och sociala utstötningsprocess är det förhållandet att det finns ett otillräckligt antal stabila arbeten, stabila sysselsättningsmöjligheter, i förhål-

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

lande till det antal människor som behöver en stabil och trygg försörjning. Denna bristande överensstämmelse är kanske den viktigaste motorn i utslagningsprocessen. – Det är vår förklaringsmodell.

Beroende på vilken modell man väljer hamnar man i helt olika politik. Då skulle jag vilja fråga den liberale arbetsmarknadsministern om han ställer upp på den moderata förklaringsmodellen eller om hans synsätt ligger mera i linje med den samhällseliga förklaringsmodell som jag här har redogjort för och som vill se samhällsprocessens utstötningsmekanismer som det mest grundläggande och primära.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jörn Svensson försöker renodla de här två modellerna på ett sätt som jag tycker inte är möjligt. Den process som vi har talat om – den sociala utslagningen, eller vad vi nu vill kalla den – beror inte antingen på vad Jörn Svensson kallar en privatisering eller på samhällets grundstruktur. Den beror oftast på en samverkan mellan väldigt många olika faktorer. De kan ligga på det privata planet likaväl som de kan bero på samhällsstrukturen – påfrestningar som gör att människor inte orkar med sin arbetsdag så som vi skulle önska att de gjorde. Jag tror inte att man på detta sätt kan dela upp debatten så att det skulle finnas två grundorsaker till den utslagning som vi tyvärr kan notera för ett antal människor på den svenska arbetsmarknaden.

Det är litet för lättfärdigt av Ingemund Bengtsson att bara säga att han inte delar min uppfattning att den ekonomiska politik som regeringen har fört har givit förutsättningar för en ökad konkurrenskraft i svenskt näringsliv och därmed ökad sysselsättning i svenska företag. Nej, Ingemund Bengtsson, så lätt går det inte att komma ifrån den frågan. Vill Ingemund Bengtsson ett enda ögonblick förneka att devalveringarna, som socialdemokraterna gick emot, har medfört att vi i dag har ett i varje fall 15-procentigt lägre kostnadsläge gentemot utlandet än vi hade tidigare? Att detta har förbättrat svenskt näringslivs konkurrenskraft är det väl ändå bara dumt att fortsätta att förneka, Ingemund Bengtsson? Vi hörde tidigare att flera ekonomer nu klart säger att devalveringarna, i synnerhet den senaste, var framgångsrika. Det gäller Konjunkturinstitutets män, det gäller Nils Lundgren och Krister Wickman. Men de är tydligen inte längre några profeter som Ingemund Bengtsson vill lyssna till. Både Nils Lundgren och Krister Wickman har dock varit bekännande socialdemokrater, den senare t. o. m. ett framskjutet statsråd i den socialdemokratiska regeringen. Att då fortsätta att förneka devalveringarnas effekter tror jag är omöjligt, Ingemund Bengtsson. Det är de som är grunden för att svenskt näringsliv i dag har en betydligt bättre konkurrenssituation än tidigare.

Vi har aldrig sagt att svårigheterna för det svenska näringslivet beror enbart på lönekostnaderna – det är det samlade kostnadsläget som har medfört problemen framför allt åren 1975, 1976 och 1977.

Låt mig också något beröra lagen om samhällskontroll vid nedläggning av företag. Som jag sade i mitt anförande kan det behövas smidiga former för

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

statliga ingripanden när företag hotas av nedläggning. Bl. a. kan det finnas behov av att ge arbetsmarknadsmyndigheterna större möjligheter än de har i dag att utifrån sysselsättningssynpunkt överväga en rekonstruktion. Inom departementet pågår f. ö. en översyn av stödet till nedlägningshotade företag. Den är ännu inte klar. Ett förslag föreligger sannolikt först till hösten. Jag kan naturligtvis inte föregripa resultatet av den översynen, men så mycket kan jag säga som att syftet är att ge ökat rådrum för att överväga frågan om fortsatt drift vid eller avveckling av företag som råkar i ekonomiska svårigheter. På det sättet bör garantier skapas för att alla rekonstruktionsmöjligheter övervägs innan ett definitivt beslut om nedläggning fattas. Jag har inte fått något svar på frågan i vilka fall nedläggningar som gjorts under 1970-talet skulle ha lindrats av en lag i enlighet med socialdemokraternas förslag. Något konkret exempel på detta har Ingemund Bengtsson inte kunnat ge.

Herr talman! Med dessa ord tror jag att jag i stort sett besvarat de frågor som berörts.

Andre vice talmannen anmälde att Ingemund Bengtsson och Jörn Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

ERIK JOHANSSON i Simrishamn (s):

Herr talman! För arbetarrörelsen har det alltid varit en central och viktig fråga att bereda arbete och därmed en meningsfull tillvaro för människorna i vårt samhälle. Det har varit i samverkan med den fackliga rörelsen som socialdemokratin i regeringsställning byggt upp en arbetsmarknads- och regionalpolitik som värnade om människors sysselsättning, regional utveckling, ökad trygghet och stigande välstånd i vårt samhälle.

Vi har steg för steg tillskapat olika styrmedel och åtgärder för att påverka utvecklingen i önskad riktning inom näringsliv och samhälle. Detta möjliggjorde att hålla sysselsättningen på hög nivå samtidigt som vi höjde ambitionerna att med arbetsmarknadspolitiska åtgärder bekämpa dold arbetslöshet och undersysselsättning för grupper som tidigare funnit det meningslöst att söka sig ut på arbetsmarknaden. Arbetets värde för individ och samhälle har därvid varit den självklara utgångspunkten.

Vår politiska målsättning ligger fast. I vår partimotion har vi redovisat detta och anvisat vägar och medel att förverkliga den. I debatten tidigare i dag har Bengt Fagerlund och Ingemund Bengtsson i sina inlägg motiverat detta, och jag ber att få instämma i deras inlägg.

Herr talman! Jag skall här något kommentera reservationerna 3 och 4 som vi socialdemokratiska ledamöter i utskottet avlämnat till utskottets betänkande.

För att kunna förverkliga de arbetsmarknadspolitiska målsättningarna krävs bl. a. en väl fungerande arbetsförmedling, som har tillgång på personal och tekniska hjälpmedel i den omfattning som erfordras. I det läge som nu råder med en allt kärvare arbetsmarknad ställs arbetsförmedlingen inför

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

alltmer arbetskrävande uppgifter med ökade anspråk på förmedlingstjänster för placering av arbetslösa samtidigt som det minskade utbudet av lediga platser blir mer arbetskrävande och tidsödande och kravet på ökade kontakter med arbetsgivare ökar i motsvarande mån. Därför anser vi reseranter att det behövs bättre tekniska resurser och mera personal vid arbetsförmedlingen.

Den socialdemokratiska regeringen ägnade stor uppmärksamhet åt arbetsförmedlingen. Nya tekniska hjälpmedel introducerades, förmedlingens yttre och inre organisation omdanades och förmedlingen förstärktes kraftigt personellt. Under de tre sista åren som socialdemokraterna satt i regeringsställning tillfördes arbetsmarknadsverket över 900 tjänster eller i genomsnitt 300 per år. I år föreslås 225 nya tjänster i budgetpropositionen. Både vi reseranter och AMS ifrågasätter om detta inte bara är en siffra på papperet och om inte den verkliga förstärkningen i själva verket blir betydligt lägre.

Vid avvägning av verkets personalbehov måste hänsyn tas till att situationen är en helt annan jämfört med tidigare. Ta t. ex. 1975, då den socialdemokratiska regeringen införde 350 nya tjänster! Jämför detta med nuläget! I januari 1975 registrerades i AKU 77 000 arbetslösa mot 110 000 i januari i år. I januari 1975 var 16 000 personer i beredskapsarbete mot 39 000 i januari i år. Då var också 40 000 personer i arbetsmarknadsutbildning mot 60 000 i januari i år förutom att närmare 35 000 personer utbildades i företag enligt den s. k. 25-kronan. Antalet personer i olika former av hel- och halvsyddad sysselsättning är också högre nu än då.

Det är bl. a. mot denna bakgrund som vi reseranter fört fram kravet på en offensiv inriktning av arbetsmarknadspolitiken. Denna nya inriktning har vi markerat med en rad konkreta förslag, som har avvisats av den borgerliga majoriteten i utskottet men som vi för fram i reservationer till utskottsbetänkandet.

Det gäller bl. a. vidgade försök med allmän platsanmälan, kvinnornas sysselsättning och stödet till handikappade. Man kan inte lägga på arbetsmarknadsverket nya eller utvidgade uppgifter utan att se till att verket får den personal som behövs för att förverkliga de mål statsmakterna ställer upp. Vi begär därför ytterligare 225 tjänster i förhållande till regeringsförslaget.

Arbetsmarknadsministern aviserar nu att han har för avsikt att till hösten ta upp denna fråga. Vi anser oss inte ha råd med detta dröjsmål. Vi är tydligen överens om behovet. Varför då inte tillstyrka den socialdemokratiska reservationen?

När det gäller vidgade försök med obligatorisk platsanmälan anser vi reseranter att om arbetsförmedlingen har en bredare täckning av platsutbudet på arbetsmarknaden, så skapas bättre förutsättningar att aktivt förverkliga de arbetsmarknadspolitiska målsättningarna.

I ett kärvare arbetsmarknadsläge är det lika viktigt att ta till vara de arbetstillfällena som erbjuds som att skapa ny sysselsättning genom olika former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Arbetsmarknaden är långt ifrån så sluten som man skulle kunna tro. Tidigare undersökningar under 1970-

talet visar att även i ett dämpat läge på arbetsmarknaden får över en miljon människor ny anställning på ett enda år.

Det är därför viktigt att förmedlingen får kännedom om den efterfrågan och tillgång på arbetskraft som finns. Instrumenten härför finns redan, dels genom datatekniken, dels genom skyldighet för arbetsgivaren att anmäla lediga platser till förmedlingen. Denna skyldighet är vid årsskiftet införd i sex län. Enligt regeringsmeddelande skall den införas i ytterligare fyra län den 1 mars. Därmed är det enligt regeringen stopp för fortsatt utbyggnad. AMS anser att det finns tekniska möjligheter att fortsätta utbyggnaden till att omfatta ytterligare sex län.

Vi finner det förvånande att regeringen och utskottsmajoriteten inte har kunnat ställa sig bakom den framställningen. Med hänsyn till de goda erfarenheterna av verksamheten finner vi det självklart att biträda AMS förslag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3 och 4, som är fogade till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:21.

ALLAN GUSTAFSSON (c):

Herr talman! Så snart vi diskuterar arbetsmarknads- och sysselsättningspolitik här i riksdagen kommer företrädare för socialdemokraterna med påståendet att centern har lovat 400 000 nya jobb. Så blev också fallet i dag då Bengt Fagerlund påstod detta i sitt anförande. I slutet av sitt anförande höjde han visserligen budet till 900 000 – och det är vackert så – men han trodde inte på något statligt program för näringspolitiken. Det menade han hörde hemma i partipolitiken, och han rekommenderade Jan-Ivan Nilsson att motionera om ett näringslivsprogram till centerns riksstämman. Nu kan jag upplysa herr Fagerlund om att vi redan 1975 antog ett program för närings- och sysselsättningspolitiken. För att herr Fagerlund m. fl. skall kunna ta del av detta program skall jag läsa in i protokollet hur vi ser på målsättningen Arbete åt alla. I programmets inledning säger vi:

”Sysselsättnings- och näringspolitiken måste ta sikte på att ersätta de arbetstillfällena som går förlorade genom strukturförändringar och att ge sysselsättningsmöjligheter för nya grupper som söker sig ut på arbetsmarknaden. Alla måste ha samma rätt till meningsfullt arbete oberoende av kön, ålder, bostadsort och utbildning. Antalet arbetstillfällena måste ökas med minst 400 000 fram till början av 1980-talet. Allas rätt till arbete skall kunna tillgodoses. Samtidigt måste kravet på balans mellan och inom regionerna upprätthållas. Nya arbetstillfällena måste komma till stånd inom såväl näringslivet som den offentliga sektorn. Inom den offentliga sektorn behövs nya arbeten inom bl. a. vårdsektorn, den sociala hemhjälpen, barnomsorgen, utbildningen, fritidsverksamheten och miljövården. Men utvecklingen inom näringslivet är en förutsättning för att stat och kommun skall kunna erbjuda en sådan ökad sysselsättning.”

Jag ber herr Fagerlund att ta fram ett dokument, där det står att centern har lovat 400 000 nya jobb. Det är ju det ni påstår.

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

För att uppnå detta mål har vi sagt att riksdagen skall fastställa övergripande riktlinjer för näringspolitiken i form av ett översiktligt handlingsprogram. Ett sådant program kommer nästa vår enligt vad industridepartementet har aviserat. Vi har vidare sagt att företagarföreningarna skall byggas ut till regionala näringspolitiska organ med länsdemokratisk förankring och att företagarföreningarnas verksamhet skall breddas. Detta har redan beslutats. Vi vill också att långtidsplaneringen på det näringspolitiska området förstärks, särskilt vad gäller investeringar, arbetskraftsförhållanden, energiförsörjning samt hushållning med naturresurser. Detta är övergripande mål.

Vi har alltså på en rad punkter redan verkställt centerns förslag när det gäller att nå fram till arbete åt alla. Därtill har vi i anledning av en proposition för första gången beslutat om stöd till småföretagen.

Till arbetsmarknadsutskottets betänkande har socialdemokraterna fogat några reservationer, där jag något skall kommentera reservationerna 2, 3, 4 och 7. I reservationen 2 tar socialdemokraterna i utskottet upp frågan om lagstiftning om samhällskontroll vid nedläggning av företag. Den frågan behandlades av riksdagen även under förra året. Liksom då begär man även i år att större företag som planerar mer betydande driftinskränkningar skall vara skyldiga att förhandla med regeringen om personalminskningarna, om regeringen så begär. Regeringen förutsätts vidare med stöd av lagen kunna föreskriva särskilda villkor för hur driftinskränkningar får genomföras, i undantagsfall även att personaluppsägningar t. v. inte får ske.

Vid förra årets behandling av samma lagstiftningsyrkande anförde utskottet att det inte råder några delade meningar om samhällets behov av att i god tid få information om väntade förändringar i företagen. Samtidigt framhöll utskottet att det redan finns ett väl utvecklat nät av informationskanaler mellan näringsliv och samhälle. För regeringens del hänvisade utskottet särskilt till den i regeringskansliet på sommaren 1976 inrättade delegationen för etableringsfrågor. Dess verksamhet omfattade från början företag med hälften av alla industrisysselsatta i landet. Numera innesluts även konsument- och producentkooperativa företag. Det samrådsförfarande som ligger till grund för verksamheten berör just sådana större företag som reservanternas lagstiftningsyrkande är begränsat till.

När det gäller den egentliga kärnfrågan, nämligen om företag i vissa fall tvångsvis skall kunna åläggas att upprätthålla en icke lönsam produktion, erinrade utskottet i betänkandet 1976/77:26 om att förslag av den innebörden avvisats av riksdagen i december 1976. Det riksdagsbeslutet grundades på ett enhälligt ställningstagande inom utskottet. Vidare framhöll utskottet i samma betänkande att en samhällskontroll vid nedläggning av företag, utformad på det sätt motionärerna hade föreslagit, är diskutabel från både rättsliga och ekonomiska utgångspunkter. Sysselsättnings- och strukturproblemen borde angripas med andra och konstruktivare metoder, sade utskottet.

I den socialdemokratiska partimotionen liksom i reservation nr 1 sägs att den arbetsmarknadspolitik som regeringen för är alldeles för defensiv.

Socialdemokraterna vill häremot ställa en offensiv politik. Ja, icke desto mindre lägger socialdemokraterna nu fram ett förslag till lag – i vällovligt syfte, det vill jag gärna medge – för att fördröja eller rent av hindra strukturförändringar inom näringslivet. När socialdemokraterna skall varudeklarerat sin offensiva politik kommer de alltså dragande med ett nytt och i verklig mening defensivt vapen i den arbetsmarknadspolitiska arsenalen. Allmänna deklARATIONER och konkreta förslag går inte särskilt bra ihop.

Utskottet har även i år vidhållit sin uppfattning i den här frågan, och jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på reservation nr 2.

I reservationerna nr 3 och 4 tar socialdemokraterna upp frågan om personalförstärkning till AMS samt vidgade försök med allmän platsanmälan. I budgetpropositionen beräknas medel för förstärkning av arbetsmarknadsverkets personal med 225 tjänster. Det förutsätts att huvuddelen av personalökningen kommer den egentliga platsförmedlingen till godo. I sammanhanget anmäls i propositionen att AMS har medgivits att under hösten 1977 tidigarelägga nyanställning av 150 arbetsförmedlingsaspiranter för att de särskilda insatserna för arbetslös ungdom skall kunna ökas.

Reservanterna anser att AMS får ett reellt tillskott av endast 75 tjänster, att jämföras med begärda 450. Detta kan inte accepteras, tycker reservanterna, och därför yrkar de ytterligare 225 tjänster och medel för detta till en kostnad av 19,8 milj. kr.

Av det sagda framgår att reservanterna som skäl för den ytterligare personalförstärkning de begär bl. a. anfört att arbetsmarknadsverket inte får det personaltillskott som angivits i propositionen på grund av nyrekrytering av aspiranter under nu löpande budgetår. Samma resonemang fördes från socialdemokratiskt håll i en partimotion förra året.

Utskottsmajoriteten säger i år lika väl som i fjol att den inte kan biträda reservanternas uppfattning. Den tidigarelagda aspirantintagningen medför att de nya tjänsterna snabbt kan tillsättas med inskolad personal. Personalförstärkningen får därmed full effekt redan från början i stället för långt in på det nya budgetåret. I övrigt konstaterar utskottet att personalförstärkningens omfattning är en budgetmässig avvägningsfråga. Hänsyn måste tas till den strama utgiftsprövning som präglar statsbudgetens övriga delar.

Sett mot den bakgrunden tycker vi att propositionsförslaget om 225 nya tjänster är en stark prioritering av AMS:s behov av personalförstärkning.

När det gäller vidgade försök med allmän platsanmälan vill jag erinra om att dessa försök inleddes i tre län den 1 oktober 1976. Från dessa län rapporteras bl. a. en genomsnittlig ökning av antalet lediga platser med ca 40 % jämfört med landet i övrigt. Antalet arbetssökande som anlitat arbetsförmedlingarna har också ökat, och det anmäls i propositionen att försöken med allmän platsanmälan från 1 november 1977 vidgats till Stockholms, Uppsala och Södermanlands län. En nästa etapp bör enligt propositionen omfatta ytterligare fyra län, nämligen Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Värmlands län. Efter budgetpropositionens framläggande har regeringen beslutat att försöken med allmän platsanmälan skall starta i dessa län redan den 1 mars. Enligt utskottets uppfattning är den

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

av departementschefen föreslagna utbyggnadstakten väl avvägd.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka avslag på reservationerna 3 och 4.

I reservationen 7 tar de socialdemokratiska reservanterna upp frågan om en utredning om utbildningsfonder. I betänkandet Arbete åt alla förde sysselsättningsutredningen fram tanken att det i företagen skulle skapas särskilda utbildningsfonder. Sådana fonder skulle kunna användas som ett medel att hålla kvar personalen i en lågkonjunktur. Socialdemokraterna har i motionen 893 till årets riksdag begärt att frågan om utbildningsfonder skulle utredas. Ett liknande utredningsyrkande framfördes även förra året från socialdemokratiskt håll. Det avslogs dock med hänvisning till att man borde avvakta slutförandet av arbetet inom utredningen om företagsutbildning. Den utredningen har nyligen avlämnat sitt betänkande, som huvudsakligen är en kartläggning av företagsutbildningen. Utskottet har erfarit att regeringen avser att tillsätta en ny utredning med uppgift att studera bl. a. den aktuella frågan. Med hänsyn härtill är det enligt utskottets mening inte erforderligt med något initiativ från riksdagens sida. Jag ber därför att få yrka avslag på reservationen 7.

I reservationen 13 har jag föreslagit att den centrala stiftelsen inom den skyddade verksamheten skall lokaliseras till Karlstad, och jag har gjort det mot den bakgrunden att den strukturomvandling som förestår inom de tunga industrierna, t. ex. pappers- och massaindustrin samt stålindustrin, riskerar att drabba Värmland särskilt hårt. Regeringen har också insett detta och på olika sätt stöttat upp Värmland, bl. a. genom att tillsätta Värmlandsdelegationen och anslå medel till dess verksamhet. Karlstads kommun har svårigheter när det gäller att upprätthålla sysselsättningen, även om utlokaliseringen av statliga verk har betytt utomordentligt mycket. Enligt uppgift skulle den centrala stiftelsen komma att omfatta 90–100 anställda. Detta skulle betyda ett välbehövligt tillskott av nya arbetstillfällen i Karlstad och Värmland.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 13 och till utskottets hemställan i övrigt.

BENGT FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Allan Gustafsson har nu talat om för kammaren att centerpartiet redan har antagit ett näringspolitiskt handlingsprogram, och jag tar för givet att industriministern arbetar efter detta program. Men vad är det då som har hänt? Vad har hänt sedan centerpartiet fick ta hand om industriministerposten? Under åren 1974–1976 ökade industrissysselsättningen med 100 000 anställda. Sedan centern fick grepp om industridepartementet har sysselsättningen minskat med 100 000. Jag måste säga att spåren förskräcka, om detta är resultatet av centerns näringspolitiska handlingsprogram!

Sedan tog Allan Gustafsson upp vår reservation 2, där vi säger att vi vill ha en lagstiftning om samhällskontroll vid nedläggning av företag – vilket enligt Allan Gustafsson var fel. Låt mig då här ta ett exempel, där man skulle kunna

tänka sig att en sådan lag kunde ha en viss betydelse. Scan Väst har beslutat att lägga ner slakteriet i Borås, men mot detta protesterar centerpartiavdelningar, centerpartistiska kommunalråd och alla berörda. Är det en strukturomvandling som är acceptabel från statliga och samhällsfeliga synpunkter? Nej, vi tycker inte det. Och därför undrar jag om det inte är ett sådant fall där man kanske kunde agera med hjälp av en lagstiftning.

ERIK JOHANSSON i Simrishamn (s) kort genmäle:

Herr talman! Allan Gustafsson tog upp vår reservation 3 och hänvisade då till att aspirantintagningen skulle lösa problemen. Men vi har för vår del upplevt det så, att i det kärva arbetsmarknadsläge som vi nu har – som jag sade i mitt tidigare inlägg – är det ytterst angeläget att vi får en förstärkning nu genast. Därtill skall läggas det av regeringen påbjudna besparingsprogrammet, som bl. a. innebär en minskning av avlöningen med 1 procentenhet. För arbetsmarknadsverkets del betyder detta en minskning av avlöningsanslaget på 4 500 000 kr., vilket motsvarar 55 tjänster.

Vidare har man infört en ändring av grunderna för beräkning av medel för tjänster i högstlönesystemet, vilket medfört att verket som erhållit ett högstlönesystem F10 för tjänster inom arbetsförmedlingen tappat medel jämfört med tidigare motsvarande lönen för ca 65 personer.

Detta, herr talman, har inträffat i det mycket ansträngda arbetsmarknadsläge som vi f. n. har. Regeringen har för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder satsat ytterligare ca 2,5 miljarder kronor, men ingen som helst förstärkning av personalen har skett för att man skall kunna få någon effekt av denna satsning. Vi tycker att det vore befogat med en förstärkning. För näringslivet stöd borde detta väl öka benägenheten att förstärka arbetsförmedlingarna för att få större effektivitet och uppnå det mål som vi satt upp för arbetsmarknadspolitiken.

Detsamma gäller en utvidgning av den allmänna platsanmälan. Som tidigare redovisats ger en ökning av platsutbudet bättre förutsättningar att uppnå större effekt.

I slutet av februari 1977 t. ex. hade vi 102 000 arbetslösa och 29 000 lediga platser. Under alla förhållanden är det rimligt att alla företag som rekryterar arbetskraft anmäler sina lediga platser till arbetsförmedlingen. Erfarenheterna från försökslänerna visar att utbudet blir 40 % högre än vad som eljest skulle ha blivit fallet. Enligt vår åsikt är detta motiv nog för att införa allmän platsanmälan i de län som nämns i vår motion. Samtidigt tillgodoses ett rättvisekrav. Varför skall de arbetssökande undanhållas delar av arbetsmarknadens arbetskraftsutbud?

ALLAN GUSTAFSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad har centern och dess företrädare i regeringen gjort, frågade Bengt Fagerlund. Det är nästan en onödig fråga, eftersom alla vet vilka problem som ramlade över den nya regeringen redan vid tillträddandet, och alla vet också vilka insatser som har gjorts. Jag vill bara erinra om att

exempelvis Järnverk 80 föll före regeringsskiftet, och orsaken känner ju alla till.

Jordbrukskooperationens etableringar och lokaliseringar är väl knappast en riksdagsfråga, ty då skulle vi kanske också lägga oss i hur konsumentkooperationen etablerar sig eller drar in sina verksamhetsgrenar. Enligt min mening skall vi inte lägga oss i sådant. F. ö. är det den tidigare förda jordbrukspolitiken som ligger till grund för lokaliseringar och indragningar.

Erik Johansson i Simrishamn talade för en ytterligare tilldelning av tjänster vid AMS och beklagade att AMS nu inte får det personaltillskott som enligt hans mening skulle behövas. Jag vill erinra om att AMS under 1970-talet enligt budgetpropositionen fått följande förstärkningar: 50 personer år 1970, 100 år 1971, 103 år 1972, 210 år 1973, 350 år 1974, 350 år 1975, 240 år 1976, 240 år 1977 och 225 år 1978.

I genomsnitt rör det sig om 210 tjänster under vart och ett av dessa nio år. Det fanns år 1970 3 700 anställda vid AMS. Antalet har ökat med 1 865, inkl. årets förstärkning, eller med nästan 50 %. En så kraftig förstärkning som 450 nya tjänster, som socialdemokraterna nu vill ha, föreslog de aldrig så länge som de satt i regeringsställning.

Under åren 1971 och 1972 fick AMS sammanlagt färre tjänster än nu trots att arbetslösheten de åren var betydligt större än 1976 och 1977 (100 000 resp. 107 000 mot 66 000 resp. 75 000).

BENGT FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Allan Gustafsson kommer tillbaka till hela resonemanget om regeringen och säger att det bara är dumt att fråga vad den nya regeringen har gjort. Jag slog fast att centern framhåller som en nyhet att man har ett näringspolitiskt program. Jag konstaterade att vi har ansvaret för industripolitiken och att sysselsättningen sedan ni fick det har minskat med 100 000 personer. Jag sade också att spåren förskräcker, om detta är ett resultat av ert program.

Jag tog vidare inte upp Scan Väst som en jordbruksfråga utan med anledning av reservationen 2 om lagstiftning om samhällskontroll vid nedläggning av företag. Vi tar i vårt exempel upp ett fall där ett företag tänker koncentrera driften till ett enda ställe genom att lägga ned den vid ett annat. Det är på sådana punkter vi menar att den föreslagna lagstiftningen skulle kunna äga tillämpning. Att jag erinrade mig just detta fall berodde på att Scan Väst diskuterades bara för ett litet tag sedan. Det finns andra som köpt upp ett företag inom den enskilda sektorn för att stärka sin vinst i ett annat företag. Jag tog inte upp företaget just som jordbruksföretag utan konstaterar bara att en lagstiftning i ett sådant fall skulle ha kunnat ha sin betydelse.

ERIK JOHANSSON i Simrishamn (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag bestrider inte Allan Gustafssons uppgifter, men det är ändå så, som jag sade i mitt huvudanförande, att arbetsförmedlingarna och arbetsmarknadsverket i övrigt på grund av den politik som grundlades under den socialdemokratiska regeringen steg för steg byggts ut till att få alltmer

vidgade uppgifter.

Vi reservanter menar att de 2,5 miljarder som bl. a. gått till stöd till näringslivet för olika åtgärder för att trygga och stimulera sysselsättningen inte har gett något i form av någon ökad personalförstärkning vid arbetsförmedlingarna. För att få en effekt av detta stöd borde det vara angeläget att förstärka arbetsförmedlingen och utrusta den med resurser för att nå de sysselsättningsmål som vi har satt upp och upprätthålla denna sysselsättning.

Som jag sade tidigare, herr talman, är det ett rättvisekrav. Det skulle vara ett intresse för såväl samhället som de anställda att få ta del av det vidgade utbudet. Därmed når vi fram till en ökad effektivitet inom vår produktion.

I övrigt skall vi när det gäller personalförstärkningen komma ihåg att det besparingsprogram som regeringen lagt fram får de konsekvenser och återverkningar på arbetsförmedlingens personalorganisation som jag anförde helt nyss.

ALLAN GUSTAFSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund tycks leva i en värld för sig och inte vara medveten om vad som händer utanför den, när han attackerar centern för att det blivit 100 000 färre jobb. Anledningen till att jag läste upp delar av vårt handlingsprogram och vilka åtgärder som vi föreslagit och varit med om att besluta här i riksdagen var att Bengt Fagerlund uppmanade Jan-Ivan Nilsson att motionera om ett program till centerns riksstämma. Jag talade då om att detta inte behövs, utan att vi har ett bra program som vi arbetar efter och nu steg för steg försöker förverkliga. Vi har lagt grunden till en bättre näringspolitik än den som socialdemokraterna fört under sin tid i regeringsställning.

Sedan några ord till Erik Johansson i Simrishamn när det gäller personalen på AMS. I den kraftiga personalförstärkningen som kom AMS till del 1974/75 ingår 120 aspiranter. Skillnaden är att med regeringens åtgärder får AMS chansen att tillsätta de 225 nya tjänsterna i samband med budgetårsskiftet. Med den tidigare socialdemokratiska modellen hade detta kunnat ske först omkring ett halvt år senare. Man kan bara fråga: Vilken modell är den bästa för den verkliga förstärkningen?

Andre vice talmannen anmälde att Erik Johansson i Simrishamn anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Låt mig börja med att göra en kommentar till en del av det som arbetsmarknadsministern sade, trots att han inte längre är kvar i kammaren. Jag har full förståelse för att man inte hela tiden kan sitta i kammaren under en sådan här lång debatt, men vi börjar tyvärr bli vana vid att statsråd avviker vid mitten av debatten för att sedan över huvud taget inte komma tillbaka. I det här fallet följer statsrådet inte ens debatten genom

någon av sina nära politiska rådgivare – och ändå finns det väldigt många sådana politiska rådgivare just i arbetsmarknadsdepartementet.

Arbetsmarknadsministern talade om byggandet och sade bl. a. att det krävs långvariga förberedelser innan ett bygge kan startas. Men numera måste man faktiskt också räkna med mycket långa behandlings- och väntetider i regeringen. Jag är själv ordförande i HSB i Norra Stor-Stockholm och har även praktiskt fått erfara detta. Vi är inte ensamma om att ha fått byggen kraftigt försenade på grund av långa handläggningstider inom regeringen.

Bengt Fagerlund och Ingemund Bengtsson har i sina anföranden tagit upp sysselsättningspolitikens inriktning. Jag skall inte gå in på det nu, men låt också mig konstatera att påfrestningarna på arbetsmarknadspolitiken blir orimligt stora när det saknas en ekonomisk politik och en näringspolitik som ger nya jobb.

Fler människor än någonsin söker och behöver arbetsförmedlingens stöd i dag. Det finns ingen proportion mellan den ökning av arbetsuppgifter som arbetsförmedlingen skall klara av och den personaltilldelning som man får i årets budget. Detta har Erik Johansson i Simrishamn tagit upp i sitt anförande.

Arbetsförmedlarna får mindre och mindre tid för varje enskild sökande. De upplever sig ständigt som otillräckliga. De arbetssökande som framför allt drabbas av detta är de som är nya på arbetsmarknaden – ungdomar och kvinnor –, de som har kort utbildning, de som saknar yrkesvana, de som har olika handikapp.

Den borgerliga regeringen brukar – den har också gjort det i dag – berömma sig av att satsa mer på arbetsmarknadspolitiken än den socialdemokratiska regeringen gjorde. Mot denna bakgrund har jag oerhört svårt att förstå den njugga inställning som man har till de handikappade. Bidraget till utbildning av handikappade i företag utgår i normalfallet med 8 kr. Vi kräver en fördubbling av bidraget.

Regeringen satsar miljardbelopp på olika slags stöd till företagen – och 8 kr. till utbildning av handikappade. Beror det på att kontakterna mellan näringslivets företrädare och regeringen är så mycket mer intensiva och intima än vad kontakterna mellan regeringen och de handikappades organisationer är?

Samma snålhet präglar inställningen till det s. k. jämställdhetsbidraget. Det är också i normalfallet 8 kr. – av regeringen höjt till 14 kr. i åtta försökslän. Men kvinnornas svårigheter på arbetsmarknaden och den sneda könsfördelningen mellan olika yrkesområden är inte begränsad till dessa åtta län. Vi upprepar nu vårt tidigare krav på en höjning av bidraget till 16 kr. i hela landet. Vi kräver också en förenkling av bidragsvillkoren. Det är ett krav som vi hade med förra året och som riksdagen då faktiskt ställde sig bakom. Men tyvärr har regeringen inte följt riksdagens beslut annat än genom att i de åtta försökslänerna ge länsarbetsnämnden möjlighet att ge bidrag för utbildning i fler yrken.

Ibland blir man hörsammad när det gäller åhörare – detta sagt inom

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

parentes, som en kommentar till att en representant för arbetsmarknadsdepartementet nu kommer tillbaka in i kammaren.

Det fattades alltså förra året ett beslut om enklare regler för jämställdhetsbidraget. I det beslutet fanns över huvud taget inte någonting som talade om en begränsning till åtta försökslän, men det är så som regeringen har tillämpat riksdagsbeslutet.

Nuvarande regler är snåriga, snäva och krångliga – byråkratiska om man så vill. De infördes av den socialdemokratiska regeringen, men vi inom den socialdemokratiska oppositionen har för länge sedan – redan innan vi kom i oppositionsställning – upptäckt att reglerna inte fungerar, varför vi kräver en ändring. I andra fall brukar inte regeringen och utskottsmajoriteten dra sig för att ändra i den socialdemokratiska regeringens förslag, så jag förstår inte varför den drar sig för att göra det just den här gången. Det behövs inget ytterligare utredande. Vi kan konstatera att försöksverksamheten med jämställdhetsbidraget inte har fungerat särskilt bra på grund av för lågt tilltagna bidrag och alltför krångliga regler. Vi vill ändra på dem, och vi vill göra det nu.

En annan verksamhet som däremot varit lyckad är försöken med könskvotering i företag som får lokaliseringsstöd. Denna lyckade verksamhet gör att vi vill gå vidare och pröva om inte kvoteringsmetoden kan användas också i andra sammanhang när det gäller statligt stöd till arbetsgivare. På den här punkten finns i betänkandet dels utskottsmajoritetens skrivning, dels en reservation från socialdemokraterna, dels ock ett särskilt yttrande från moderaterna. Majoriteten är positiv och kan tänka sig en kvotering men vill inte ge regeringen detta till känna. Moderaterna är däremot principiellt emot kvotering, och den enda anledningen till att de inte har reserverat sig måste vara att de vill klara regeringen undan tillkännagivandet.

Kvinnornas arbetslöshet är hög – det vet vi alla, och det har också talats om det här – varför vi behöver utnyttja alla möjligheter som vi har för att ge kvinnorna arbete. Vi har tre års erfarenhet av försöksverksamhet med kvotering till lokaliseringsföretagen, och vi vet att den fungerar. Ta nu tag i den möjligheten och utnyttja den på andra områden också, och nöj er inte med att hoppas på att jämställdhetskommittén skall ta upp den här frågan!

Den socialdemokratiska regeringens jämställdhetsdelegation inriktade sitt arbete med praktisk försöksverksamhet på att stödja andra som jobbade för jämställdhet och på att vara pådrivande i de här frågorna. Den nya regeringen arbetar däremot med att lägga på sin jämställdhetskommitté det ena utredningsuppdraget efter det andra. Kommittén blir en del av utredningsmaskineriet, där man kan stoppa undan förslag som man inte vill göra någonting åt.

Sysselsättningsutredningen har haft en försöksverksamhet i Gävleborgs län. Vi vill bygga vidare på den verksamheten och pröva möjligheterna till bättre samverkan med den kommunala vuxenutbildningen och med studieförbunden, framför allt för att ge kvinnor med kort grundutbildning chans till en yrkesutbildning. Det förslaget avfärdas emellertid på bara ett par rader av

utskottsmajoriteten. Detta är ett av de många exempel på den självtillräcklighet och den ovilja som visats att på allvar ens pröva de förslag som vi socialdemokrater kommer med.

Herr talman! I den socialdemokratiska motion som ligger till grund för reservationen har vi också tagit upp deltidsarbetet. De delarna av motionen har med hänsyn till riksdagens arbetsbelastning under våren skjutits på framtiden. Ur saklig synpunkt kan man beklaga detta. Antalet deltidssysselsatta bara mellan januari och februari i år ökade med 25 000 personer.

Jan-Ivan Nilsson stod tidigare här i talarstolen och talade om de deltidsarbetande. Han sade att han hade läst utredningar som visade att de flesta deltidsarbetande kvinnorna var nöjda med sitt arbete. Ja, många är säkert nöjda, men det finns också tiotusentals deltidsarbetande kvinnor som inte är nöjda. En bekant till mig – ett deltidsarbetande affärsbiträde – berättade häromdagen att hon av sin arbetsgivare hade ställts inför alternativet att antingen sluta jobbet eller att gå ner från 25 till 21 timmar i veckan och att i stället för att arbeta mellan kl. 11 och 16 arbeta till 20 minuter i 7 på kvällarna samt att arbeta vissa lördagar och söndagar. Kvinnan har ett litet barn, som är på daghem, men dagis stänger kl. halv 7 och dagis är inte öppet på lördagar och söndagar. Den oförståelse för många av de deltidsarbetandes problem som visade sig i Jan-Ivan Nilssons inlägg tycker jag är mycket oroande.

Ett av de största problem som vi har i dag på arbetsmarknaden är ungdomsarbetslösheten. Det var länge osäkert om regeringen skulle lägga fram någon proposition på grundval av sysselsättningsutredningens skrivelse, som kom tidigt i höstas. Och att regeringen hade svårt att bestämma sig förstår man, när man nu kan läsa propositionen. Av en regering som så många gånger och så ofta talat om en ungdomsgaranti borde man kunnat förvänta sig mer.

Också detta får vi komma tillbaka till senare under våren när den propositionen och de motionerna skall behandlas. Men redan i dag går det att göra en insats för ungdomarna genom att rösta för reservationen 3, som Erik Johansson i Simrishamn har talat om.

Låt mig citera ur propositionen om åtgärder mot ungdomsarbetslöshet, där det från den borgerliga regeringens sida sägs: "En tillräcklig och väl utbildad personal vid våra förmedlingar utgör grunden för ett framgångsrikt arbete i strävan att undvika arbetslöshet."

Herr talman! Jag har mest uppehållit mig vid reservationerna 6 och 11, och jag ber att få yrka bifall till dessa men också till övriga socialdemokratiska reservationer.

Andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Alla människor skall ha rätt till ett arbete. Bakom den målsättningen ligger inte enbart synen på arbetet som ett medel till

försörjning – även om det är nog så viktigt – utan också synen på arbetet som ett värde i sig, som en del i en social gemenskap som kan utveckla och berika en människa. Det finns inte någon oenighet mellan partierna i den synen på arbetet. Den redovisas också i den socialdemokratiska motionen, och Bengt Fagerlund var inne på den tidigare. Vi slog också här i riksdagen i december 1976 utifrån den grundsynen fast sysselsättningspolitikens uppgifter, som skall vara att öka sysselsättningen och att undanröja förvärvshinder av olika slag, så att alla som vill förvärvsarbeta skall kunna göra det. Då krävs åtgärder som ger trygghet i anställningen, åtgärder som ger den enskilda människan möjlighet att medverka i arbetslivet efter *sin förmåga* och åtgärder som främjar jämställdheten mellan kvinnor och män och som bidrar till en bättre regional balans.

Om de här riktlinjerna var utskottet ense hösten 1976. Men utskottets majoritet slog dessutom fast att grunden för en framgångsrik sysselsättningspolitik är en god ekonomi och att förutsättningarna för sysselsättningspolitiken bestäms bl. a. av konjunkturutvecklingen och uppläggningsen av den allmänna ekonomiska politiken.

Utskottsmajoriteten hävdade att för att klara sysselsättningsproblemen på sikt måste samhällsekonomin vara i balans, åtgärder måste vidtas för att komma till rätta med vårt nuvarande underskott i bytesbalansen. Det måste skapas förutsättningar för en expansion av näringslivet, industri- och näringspolitik måste få en inriktning som främjar investeringar och tar vara på utvecklingskraften i företagen. Utskottets majoritet ansåg det också viktigt att det skapas gynnsamma förutsättningar för igångsättning av nya företag och för tillvaratagande av utvecklingsbara idéer.

Mot det här avsnittet i betänkandet om samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik reserverade sig socialdemokraterna. Nu är det intressant att notera att socialdemokraterna i sin reservation nr 1 till dagens betänkande hänvisar till det avsnitt de tidigare reserverade sig emot. Jag tycker det är glädjande, Anna-Greta Leijon, att socialdemokraterna nu ansluter sig till utskottsmajoritetens syn på sysselsättningspolitikens förutsättningar. Vi är alltså i grunden ense om att för att få fram fler jobb behövs en ekonomi i balans. Det måste skapas förutsättningar för en expansion av näringslivet. Industri- och näringspolitik måste få en inriktning som främjar investeringar och tar vara på utvecklingskraften i företagen. Det är bra att socialdemokraterna nu ger uttryck för samma uppfattning som utskottsmajoriteten redovisade redan hösten 1976.

Utvecklingen på arbetsmarknaden präglades under 1977 av en vikande sysselsättning inom industrin och en ökande sysselsättning i den offentliga sektorn. Antalet sysselsatta har fortsatt att öka, och det är kvinnorna som står för den ökningen. Under 1977 var närmare 40 000 fler kvinnor sysselsatta än året innan. Det gäller huvudsakligen kvinnor över 20 år, medan antalet sysselsatta män i åldrarna 20–55 år i stort sett är oförändrat och sysselsättningen har minskat för män över 55 år och för både kvinnor och män under 20 år. Antalet timmar i arbetad tid har minskat. Ungdomsarbetslösheten är ett av våra stora problem.

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

Arbetslösheten ligger dock totalt i förhållande till andra länder relativt lågt i Sverige – i februari 1978 kring 2,2 %. Det låter inte så oroväckande, men om man säger att det är 92 000 människor som är arbetslösa får det en annan dimension, eftersom all arbetslöshet är av ondo. Det finns givetvis regionala skillnader i vårt land. I Norrbotten t. ex. har vi en arbetslöshet på ungefär 5,4 %. Inom byggbranschen ligger den betydligt högre.

Utan de kraftfulla insatser som regeringen gjort hade det varit ännu besvärligare. Vi har för Norrbottens del satsningarna på NJA, nuvarande Luleverket, på ASSI i Karlsborg, tidigareläggning av skolbyggen, industribeställningar, ökning av antalet beredskapsarbeten och utbildningsmöjligheter m. m.

Låt mig ge ett exempel på hur regeringens sysselsättningspaket från i höstas nu ger Norrbottens ungdomar chans till utbildning. AMS fick då möjlighet att ordna yrkesinriktade kurser på upp till ett år – maskiner och lärare skulle köpas av företagen. Sysselsättningspaketet har nu resulterat i ett 15-tal yrkesinriktade kurser på NJA, som ger 175 ungdomar utbildning. ASSI startar utbildning för 137 ungdomar, och andra företag funderar på liknande åtgärder. Det här är, som jag ser det, mycket viktiga åtgärder som måste fortsätta.

Mot bakgrund av de varsel som nu föreligger och de strukturella svårigheter som många branscher har är det viktigt att arbetsmarknadspolitiska åtgärder också i fortsättningen sätts in med kraft och att de utvecklas. Ett led i det arbetet är de förslag till åtgärder mot ungdomsarbetslösheten som arbetsmarknadsministern nyligen har lagt fram och som vi kommer att få diskutera här i riksdagen så småningom. Glädjande nog kan vi notera en viss tendens till ökning av de lediga platserna inom industrin. Men en svala gör ingen sommar, och vi måste fortsätta arbetet för att underlätta en expansion inom näringslivet.

Allt fler människor deltidsarbetar – 940 000 personer på den svenska arbetsmarknaden. Av de 940 000 är 815 000 kvinnor. Det betyder att 9 av 10 är kvinnor. Av kvinnor med barn under 7 år förvärvsarbetade 1970 49,7 %. 1977 förvärvsarbetade 66,2 %. Sysselsättningsutredningen har nyligen fått en rapport, en delbearbetning av 1974 års levnadsnivåundersökning, där det redovisas att mer än en halv miljon anställda av totalt ungefär 3,5 miljoner i privat och offentlig tjänst skulle vilja ha kortare arbetstider. Knappt 120 000 skulle vilja ha längre arbetstid. Undersökningsresultatet visar på att de anställdas faktiska arbetstider och arbetstidsönskemål i hög grad har samband med den enskildes könsroll och försörjningsbörd.

Ju större familjen är, desto mindre är andelen heltidsarbetande bland de kvinnliga anställda, och desto högre är mannens andel bland dem med extremt långa arbetstider. Bara 50 % av de heltidsarbetande småbarnsmöderna uppger att den faktiska arbetstiden passar dem. Återstående 50 % upplever att kortare arbetstid skulle passa bättre. I nästan samtliga deltidsarbetande grupper uppger 90 % av kvinnorna att den faktiska arbetstiden är den som passar bäst. Ett undantag är ensamstående föräldrar, av vilka 20 % svarar att längre arbetstider skulle passa bättre.

Så långt referat av den här rapporten. Den ensamstående har troligen inte råd att ha kortare arbetstid och mannen i flerbarnsfamiljen behöver arbeta mer än 40 timmar per vecka för att klara ekonomin. Det här är inte bra vare sig ur föräldrarnas eller ur barnens synvinkel. Det är viktigt med valfrihet när det gäller arbetstidens längd, men det får inte vara enbart kvinnorna som deltidsarbetar. Männen måste uppmuntras att ta vara på de möjligheter som finns. Arbetsgivarna måste påverkas så att det uppfattas som positivt om en man tar ledigt eller vill korta sin arbetstid för att sköta sina barn. Deltidsarbetet måste bli ett inslag i arbetslivet som tas till vara av både män och kvinnor. Männen börjar nu få en högre andel deltidsarbeten på grund av delpensioner. Det skall vara naturligt för både män och kvinnor att under vissa tider kombinera ett deltidsarbete med studier eller med att ta hand om sina barn. Ett mer flexibelt och rörligt arbetsliv är något att sträva efter, och ledighet för att ta hand om barn borde inte som nu få vara ett hinder i karriären varken för män eller kvinnor. Det har alltid förvånat mig att värnplikt uppfattas som något positivt i arbetslivet, medan vård av egna barn har betraktats som hinder för avancemang och stimulerande uppgifter.

Den som är deltidsarbetande måste ges större möjligheter till utveckling och nya arbetsuppgifter och skall inte heller missgynnas när det gäller sociala förmåner och trygghet i arbetet. Den information om deltidsarbetets villkor som nu startas är viktig. Arbetet för jämställdhet måste ske målmedvetet i hem, skola och arbetsliv.

För att ge män och kvinnor ökade möjligheter till jobb måste vi också bryta synen på vad som är traditionellt kvinnligt och manligt arbete. Här har arbetsmarknadspolitiska åtgärder av olika slag en viktig uppgift. Det pågår bl. a. försök av olika slag inom arbetsmarknadsutbildningen. Försök med det s. k. jämställdhetsbidraget har pågått sedan 1974/75, och departementschefen föreslår att stödet skall fortsätta utgå. Han säger också att det är angeläget att denna utbildning får större omfattning. I åtta län utgår nu ett bidrag på 14 kr. per timme, i övriga län 8 kr. per timme. Det här bidraget har använts i begränsad omfattning. 1976/77 fick 229 personer anställning och utbildning genom jämställdhetsbidraget. Socialdemokraterna har reserverat sig för en ökning till 16 kr. per timme i hela landet och en ändring av reglerna, så att bidragskonstruktionen förenklas. Vi avstyrker med hänvisning till att departementschefen uppdrar åt AMS och jämställdhetskommittén att inför nästa budgetförslag redovisa dels en utvärdering av försöksverksamheten, dels ett förslag till framtida åtgärder. Vi tycker att det är rimligt att avvakta den utvärderingen och de nya förslagen innan vi går med på att höja bidragsnivån. Det är inte alls föranlett av någon njugghet eller av att vi vill stoppa något jämställdhetsarbete, utan vi försöker faktiskt driva de här jämställdhetsfrågorna. Utskottet avstyrker alltså förslaget.

Trots omfattande informationsinsatser från bl. a. arbetsmarknadsmyndigheterna väljer både män och kvinnor yrkesutbildning enligt traditionen. På AMU-kurserna går t. ex. 2 % av männen i utbildningen inom hälso- och sjukvård, medan 19 % av kvinnorna söker dit. För att nu ge kvinnor resp. män vidgade möjligheter att utbilda sig för ett annat yrke föreslår arbets-

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

marknadsministern försök med att ge kvinnor resp. män som redan har anställning möjlighet till arbetsmarknadsutbildning vid AMU-kurser till yrken som domineras av det motsatta könet, även om det är fråga om utbildning till ett yrke som inte är bristyrke. Utskottet ställer sig bakom förslaget, som vi anser kan vara en del i arbetet för ökad jämställdhet.

I sin motion tar socialdemokraterna också upp en diskussion om förutsättningarna för könskvotering med statligt stöd till företagen i likhet med vad som nu med relativt gott resultat gäller för lokaliseringsstödet.

I reservationen vidgar man det till att vi skall pröva möjligheter till kvotering vid stöd till och etablering av företag inom näringspolitiken. Man påpekar också att det behövs möjlighet att styra utbildningen inom företagen så att jämställdhetsaspekterna tillgodoses.

Tanken på en kvotering vid ytterligare företagsstödförmer vill inte utskottet helt avvisa. Men dels har AMS till uppgift i jämställdhetsarbetet att stimulera arbetsgivare att rekrytera oberoende av kön, dels förutsätter vi att jämställdhetskommittén uppmärksam följer utvecklingen.

Jag förstår inte varför det skulle behövas utbildningsfonder för att få till stånd en bättre fördelning av internutbildningen inom företagen. Det är möjligt att vi behöver utbildningsfonder för annat, och möjligheten att skapa sådana skall också utredas. Men vi har ju jämställdhetsavtal mellan LO och SAF och mellan PTK och SAF. Inom de olika fackförbunden och inom en del företag har jämställdhetsprogram antagits. Om det inte räcker, kommer jämställdhetslagen framdeles att kräva åtgärder av företagen för att förbättra de lågutbildade kvinnornas situation. Av dessa skäl avstyrker vi socialdemokraternas reservation.

När det gäller förstärkta insatser för kvinnor utan yrkeserfarenhet talar socialdemokraterna om den försöksverksamhet som bedrivits av AMS, SÖ och länsarbetsnämnden i Gävleborgs län. Anna-Greta Leijon talade om det socialdemokratiska förslaget. Jag har läst rapporten och tycker den är mycket intressant, men jag och utskottet menar att eftersom AMS har en försöksverksamhet som har utvärderats, så kan man arbeta vidare med den som grund; man vet hur den fungerar.

Förslaget om att köpa utbildningsinsatser är bra. Det är viktigt att ta vara på alla de möjligheter som finns för att få till stånd utbildning för alla arbetslösa, för ungdomar och kvinnor. Men det finns redan nu goda möjligheter att köpa utbildningsresurser från AMU-centra, och AMU kan köpa utbildning hos företagen t. ex.

Det bidragssystem för kommunala beredskapsarbeten som departementschefen föreslår kommer att ge ökade möjligheter för kvinnor och ungdomar att få en startpunkt för jobb eller utbildning. Det förslag som framlagts om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten och den proposition som kommer med förslag om att förbättra de handikappades ställning på arbetsmarknaden, med förstärkning av arbetsförmedlingarnas resurser, kommer, hoppas jag, att bli ett gott stöd för de allra ömtåligaste grupperna på arbetsmarknaden.

Till sist, herr talman, skulle jag bara vilja kommentera några saker som Anna-Greta Leijon sade.

Anna-Greta Leijon tog upp tjänsterna på arbetsförmedlingarna. Vi är medvetna om behovet. Det är vår målsättning att successivt förstärka arbetsförmedlingarna. Men departementschefen har aviserat att man skall överväga en ytterligare förstärkning av arbetsförmedlingarna i samband med propositionen om åtgärder för handikappade.

Anna-Greta Leijon menade att vi försummar de handikappade, eftersom vi inte går med på en höjning av utbildningsbidraget från 8 till 16 kr. Eftersom sysselsättningsutredningens förslag är ute på remiss tycker vi det är rimligt att man väntar tills propositionen i denna fråga kommer innan man höjer bidraget. Det finns också, som utskottet har hänvisat till, möjligheter att höja bidraget redan nu för svårt handikappade.

Jag tycker inte att budgetpropositionen försummar de handikappade. Arkivarbetet ökas nu med 500 platser från 1 januari 1978, anslaget för halvskyddat arbete höjs med 40 milj. kr., man ökar ramen för anordningsbidrag för verkstäder inom arbetsvården, och sedan kommer propositioner med förslag för de handikappade.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

ANNA-GRETA LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Eva Winther började med att hänvisa till den proposition om samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik som Ingemund Bengtsson lade innan vi slutade regera. Jag tycker kanske att de borgerliga representanterna skall tala om detta med små bokstäver. Vad var det första den borgerliga regeringen gjorde när den kom till makten? Jo, den delade upp sysselsättnings- och regionalpolitiken på olika departement. Vår främsta kritik mot den borgerliga regeringens politik är just avsaknaden av en samordnad sysselsättningspolitik. Arbetsmarknadspolitiken är bara en del av den – en del som är väldigt viktig men som inte kan lösa de grundläggande sysselsättningsproblemen vare sig i dag eller i framtiden.

Sedan kom Eva Winther in på frågan om de deltidsarbetande, och precis som Jan-Ivan Nilsson talade hon om de många procent av dem som är nöjda med sin arbetssituation – en del kanske vill ha ännu kortare arbetstid. Men detta är bara ett bollande med siffror, det visar inte verkligheten som den är. Det finns i dag omkring en miljon deltidsarbetande. Många av dem – även om det procentuellt är en liten del – har inte bra förhållanden i arbetslivet. De har inte samma villkor som de som heltidsarbetar. De får, precis som den kvinna som jag känner och som jag beskrev här, från arbetsgivaren villkor som är helt styrda av företagsekonomiska synpunkter och inte tar hänsyn till de människor som arbetar och till de barn som arbetstagarna har.

Eva Winther berömde den informationssatsning som arbetsmarknadsstyrelsen nu gör för de deltidsarbetande. Det är på tiden att den satsningen görs! När vi vid denna tid förra året diskuterade socialdemokraternas krav på 500 000 kr. för en sådan informationssatsning var borgarna inte intresserade, då sade de nej. Jag är glad över att satsningen har kommit nu och kan bara inte förstå varför den inte kunde startas tidigare.

För jämställdhetsbidraget behövs ingen utvärdering av det slag som Eva

Winther talade om. Arbetsmarknadsstyrelsen har liksom vi påtalat att bestämmelserna inte fungerar. Vill man göra något bra av bidraget måste man ändra det. Vi skall inte behöva vänta ytterligare ett år.

Jag är utomordentligt förvånad över att Eva Winther kan tala om de kraftfulla åtgärderna för Norrbotten – Eva Winther som ändå har så nära till de problem som finns där. Hur var det i Kiruna tidigare? Där kunde 400–500 ungdomar varje år räkna med att få ett jobb hos LKAB. Det företaget har nu nyanställningsstopp. Situationen i Kiruna är sådan att unga flickor skaffar sig barn enbart av det skälet att de inte får något jobb. Att någon då kan tala om kraftfulla åtgärder för Norrbotten måste verka som ett hån.

EVA WINTHER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag uttryckte min glädje över att socialdemokraterna nu redovisade samma uppfattning som utskottsmajoriteten gjorde tidigare när det gäller behovet av en näringspolitik och en god ekonomisk politik som en grund för utvecklingen av näringslivet. Regeringen har också vidtagit många åtgärder för att få balans i ekonomin. Devalveringen, lämnandet av ormen och andra åtgärder har inneburit att våra exportföretag nu kan konkurrera med andra länder. På det sättet kan vi så småningom få en expansion i näringslivet som ger en motor för nya jobb. Vi behöver förbättra de deltidsarbetandes villkor, det är vi helt överens om. Regeringen har satsat på den informationskampanj som jag tidigare talade om. Jag tror att den är mycket viktig. Med den semesterlag som trädde i kraft 1 januari 1978 har man avskaffat orättvisor mot de deltidsarbetande. Det blir enhetliga regler för hur tjänstledighet för våra barn skall räknas i statlig tjänst. Man kommer också att driva fram förslag som ger de deltidsarbetande större möjligheter att få del av utbildningen i företagen. På många statliga myndigheter kommer man regelbundet att ha s. k. planeringssamtal med de anställda, och man kommer att undersöka om dessa vill ha längre arbetstid eller ej.

När det sedan gäller jämställdhetsbidraget kunde det vara intressant att få reda på vilken effekt den höjning till 14 kr. som skedde kommer att få. Man kan jämföra med det resultat som ett bidrag med 8 kr. givit.

Så Norrbotten. Får man inte sälja malmen, Anna-Greta Leijon, på grund av att det är fel sort och på grund av att den kostar för mycket, då finns inte mycket att göra. Då blir det ett problem för de människor som arbetar i Norrbotten. Jag tycker verkligen att regeringen har satsat. Det ligger förslag om att LKAB skall få 200 milj. kr., ASSI har fått över 500 milj. kr., NJA har fått närmare ett par miljarder om inte mer i det här läget.

Vad beträffar de unga flickorna i Kiruna som måste skaffa sig barn kan jag säga att också jag är upprörd, Anna-Greta Leijon. Men detta är något som pågått ända sedan den socialdemokratiska regeringens tid. Flickorna i Kiruna har fått flytta söderut därför att det inte fanns jobb.

ANNA-GRETA LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Först ett par ord om de deltidsarbetande. Vi är eniga om att förbättra deras villkor, säger Eva Winther. Det är möjligt, men varför skall det

alltid ta så lång tid? När den nya regeringen trädde till, fanns i arbetsmarknadsdepartementet ett redan remissbehandlat förslag från den gamla jämställdhetsdelegationen. Det innehöll en rad förslag till förbättringar för de deltidsarbetande. Detta fick ligga i arbetsmarknadsminister Ahlmarks låda, innan han över huvud taget började tala om det. Vad han då gjorde var att tillsätta ytterligare utredningar.

Vi har i dag en mängd problem för de deltidsarbetande. De har osäkerhet i anställningen och vi kan göra saker för att förbättra detta, men det skall inte behöva ta år efter år.

Sedan talade Eva Winther om att det kunde vara intressant att jämföra vilka olika effekter 8 kr. eller 14 kr. skulle få som jämställdhetsbidrag. Här bollar man med miljardbelopp när det gäller stöd till företag i olika sammanhang, varför det förefaller mig barockt att då hålla på med ett petande när det gäller sådana saker som jämställdhetsbidraget och bidraget till utbildning av handikappade i företagen.

Vi behöver en balans och en vettig ekonomisk politik för att kunna ha en hög sysselsättning, Eva Winther. Det är det som vi saknar i dagens Sverige. Det måste finnas en framåtsyftande ekonomisk politik och en näringspolitik som lägger grunden för en trygg sysselsättning, och den saknar vi i dag i Sverige.

Vad industriminister Åsling gör är framför allt att tillsätta den ena utredningen efter den andra, oftast bestående av några verkställande direktörer som skall sitta och avgöra var det skall ske nedläggningar, hur många människor som skall avskedas där och hur många som skall avskedas där. Sådant arbete är naturligtvis också nödvändigt, men vad som framför allt behövs är en satsning för framtiden.

Socialdemokraterna har under hösten och denna vår presenterat en lång rad förslag om att öka investeringarna och stimulera framtidstron i det svenska näringslivet liksom förslag om hur man skall underlätta tillskapandet av nya jobb i stället för att bara diskutera nedskärningar. Men kring dessa förslag tar den borgerliga regeringen aldrig upp någon allvarlig diskussion. Förslagen avvisas mycket kortfattat, och man kallar vårt parti för missnöjespartiet.

Visst har situationen i Kiruna och för LKAB varit besvärlig under en lång följd av år. Jag finner att min repliktid är ute, men jag återkommer om jag får en chans till.

EVA WINTHER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Visst behövs det en vettig ekonomisk politik. Socialdemokraterna hänvisar i sammanhanget till motioner, som de har lagt fram, med förslag till åtgärder. Det är motioner som behandlas i olika utskott. Också regeringen lägger sina förslag till en stabilare ekonomi. Det är förslag om en förbättrad och aktiv näringspolitik, energisparande och hushållning och förbättringar för att öka bostadsbyggandet. Tillsammans är det förslag som ökar sysselsättningen.

När det gäller de deltidsarbetandes villkor frågar Anna-Greta Leijon varför

det skall ta så lång tid innan regeringen kommer med förslag. Jag vet inte om förslagen kom så mycket fortare under den socialdemokratiska regeringens tid. Låt oss bara slå fast att de deltidsarbetandes villkor behöver förbättras.

Andre vice talmannen anmälde att Anna-Greta Leijon anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå att ett f. d. statsråd känner sig besviken över att inte arbetsmarknadsministern eller representanter från arbetsmarknadsdepartementet hela tiden är på plats i kammaren under en sådan här lång debatt. Vi som kommer en bit ned på talarlistan får nog acceptera detta förhållande. Så fick vi göra även under den gamla regeringens tid.

När riksdagen i dag har att ta ställning till olika arbetsmarknadspolitiska insatser kan man konstatera att det finns en mycket bred politisk enighet bakom de huvudförslag som regeringen har föreslagit riksdagen. Det finns emellertid ett relativt stort antal reservationer från socialdemokratiskt håll, men flera av dem gäller frågor som regeringen under hösten 1978 kommer att aktualisera i en proposition med utgångspunkt i sysselsättningsutredningens delbetänkande Arbete åt handikappade.

Min avsikt är att närmare kommentera de socialdemokratiska reservationerna nr 6, 9-12 och 15.

I reservationen 6 behandlas vissa frågor som berör jämställdheten i arbetslivet. Både Anna-Greta Leijon och Eva Winther har berört frågan om en höjning av jämställdhetsbidraget från nuvarande 8 till 16 kr. Eftersom det pågår försöksverksamhet inom åtta län med ett förhöjt bidrag finns det anledning att avvakta den utvärdering som AMS och jämställdhetskommittén gemensamt skall göra för att redovisa erfarenheterna innan man vidtar ytterligare åtgärder.

Det är ju i och för sig inte säkert att det är bidragets storlek som är avgörande för ett lyckat resultat när det gäller att bereda kvinnor resp. män arbete i av motsatta kön typiskt dominerade yrken. Det beror säkerligen också på en mängd andra faktorer.

Den pågående försöksverksamheten med könskvotering för erhållande av regionalpolitiskt stöd i form av bidrag och lån vid nyrekrytering av personal har pågått sedan 1974. Utfallet av denna försöksverksamhet har i stort varit tillfredsställande, men vi kan ändå konstatera att AMS i stor utsträckning har varit tvingad att lämna dispenser för att man inte har kunnat klara av kravet att 40 % av de arbetsplatser som har tillkommit skulle förbehållas vardera könet. Det kan därför finnas anledning att undersöka vad det beror på och vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att komma åt problemet.

Olika utbildningsinsatser är säkerligen nödvändiga. Därför bör denna undersökning ske innan man går vidare på andra områden, som har föreslagits i den socialdemokratiska reservationen. Nämnas kan att

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

jämställdhetskommitténs sekretariat har börjat att studera dessa frågor, och det är viktigt att man kan komma med konstruktiva förslag till lösningar.

En annan fråga som också berörs i reservationen är vidgade försök med utbildning av äldre arbetssökande personer. AMS har på sysselsättningsutredningens uppdrag bedrivit sådan verksamhet inom Gävledistriktet. Resultatet av denna försöksverksamhet har blivit mycket gott. Sålunda kan man konstatera att antalet beviljade arbetsmarknadsutbildningar inom distriktet under perioden oktober 1976–april 1977 ökade med 38 % jämfört med motsvarande period föregående år och att kvinnorna nästan hade fördubblat sin andel av beviljade arbetsmarknadsutbildningar under nämnda period. Insatserna har bl. a. bestått i en ökad information om arbetsmarknadsutbildning. Detta har skett genom enskilda samtal men även genom en ökad kollektiv information.

Det finns emellertid mycket mer att göra, och därför har jämställdhetskommittén startat en omfattande utredning för att komma med förslag på lämpliga åtgärder som kan leda till en ökad återgång till arbetsmarknaden för kvinnor. Den försöksverksamhet som bedrivs inom Gävledistriktet kan enligt utskottets uppfattning bedrivas inom andra regioner inom ramen för nu gällande ordning.

I reservationen 6 hälsar socialdemokraterna med tillfredsställelse – och tar själva i mycket stor utsträckning åt sig äran därav – att man kan utnyttja 25-kronan till "jämställdhetsutbildning". Att ändringen har kommit till stånd i de föreskrifter som utfärdats torde lika mycket bero på de framstötter som jämställdhetskommittén har gjort.

Nämnas kan också att jämställdhetskommittén har utverkat medel till studieförbunden för att ta fram ett i detta sammanhang lämpligt studiematerial. Med tanke på de aktiviteter som pågår på olika områden finns det ingen anledning för riksdagen att nu ta något initiativ.

I reservationen 9 tar socialdemokraterna upp frågan angående de handikappades ställning på arbetsmarknaden. I delbetänkandet Arbete åt alla skrev sysselsättningsutredningen 1975 om de arbetshandikappade bl. a. följande: "Svårigheten att bereda handikappade och äldre sysselsättning var även under den senaste högkonjunkturen påtaglig. Detta trots att det var god tillgång på arbete och brist på arbetskraft. Det är därför mycket angeläget att åstadkomma förbättringar av möjligheterna att stödja dessa grupper på arbetsmarknaden."

Det var med detta konstaterande i bakgrunden som sysselsättningsutredningen ansåg det nödvändigt att avge ett delbetänkande, eftersom de handikappades problem är mycket omfattande och på olika områden kräver en fördjupad diskussion, bl. a. om organisation och huvudmannaskap för de olika verksamheterna. Det är, Anna-Greta Leijon, ingen njugghet från regeringens sida mot de handikappade, utan det är väl rätt naturligt att regeringen vill avvakta remissvaren på sysselsättningsutredningens förslag innan man föreslår förändringar av nu gällande bidrag. Sysselsättningsutredningens förslag är som bekant ute på remiss, och som jag sade inledningsvis är

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

avsikten att regeringen under 1978 skall avlämna en proposition på det här området.

Jag vill understryka hur angeläget det är att åtgärder vidtages för att förbättra de handikappades situation på arbetsmarknaden, och jag utgår ifrån att regeringens förslag i huvudsak kommer att ligga i linje med det förslag som sysselsättningsutredningen har stannat för. Därför finns det, herr talman, ingen anledning att riksdagen i dag tar något initiativ i frågan.

Reservation 10 behandlar höjning av bidraget för drift av enhet för arbetsprövning/arbetsträning med 1 000 kr. per plats och 1 200 timmar. Riksdagen fattade i december månad 1977 beslut om att staten skulle överta huvudmannaskapet. Det innebar att förhandlingar skulle upptas mellan de nuvarande huvudmännen för verksamheten och staten. Så har också skett. Dessa förhandlingar pågår och då hör det ju till god praxis att man inte vidtar några förändringar förrän man sett resultatet. Därför är utskottsmajoriteten av den uppfattningen att några förändringar icke bör vidtagas i dagens läge.

I reservationen 11 behandlas frågan om höjning av bidraget till utbildning av handikappade i företag. Detta är en fråga som sysselsättningsutredningen också har behandlat i sitt delbetänkande. Där förslås att bidragen från AMS vid företagsutbildning av handikappade bör höjas till 75 % av den totala lönekostnaden, och vid svåra handikapp bör man ha möjlighet att jämka bidragen till att utgå med 100 % av den totala lönekostnaden. Utskottsmajoriteten är av den uppfattningen att någon förändring inte bör vidtas nu, dels med tanke på att sysselsättningsutredningens förslag är ute på remiss och att förslag kommer att lämnas under hösten, dels med tanke på de möjligheter som AMS redan har i dagens läge att i vissa fall jämka bidraget. Även på den här punkten hoppas jag att regeringen i huvudsak kommer att följa utredningens förslag till insatser från samhällets sida.

I reservationen 12 har socialdemokraterna framfört krav på att driftbidraget till skyddade verkstäder skall höjas med 1 000 kr. per plats och 1 200 timmar. Även på denna punkt pågår förhandlingar mellan statens förhandlingsnämnd, som sköter förhandlingarna på uppdrag av regeringen, och de nuvarande huvudmännen om övertagande av verksamheten. Därför anser utskottsmajoriteten att det är felaktigt att göra någon höjning av nu utgående belopp.

Slutligen, herr talman, vill jag något kommentera också reservationen 15, som behandlar frågan om bidrag till arbetarskyddsfonden. Det är en bekant fråga som tidigare har diskuterats här i kammaren. Vi har olika uppfattningar. Majoriteten anser att finansieringen bör ske via statsbudgeten, inte via arbetsgivaravgifter. Vidare anser vi det vara riktigt att också arbetsgivarorganisationerna får möjlighet att erhålla bidrag för sin utbildning. Förhandlingar pågår nu om avtal på medbestämmandeområdet, och det kommer ju att leda fram till att det blir nödvändigt även för arbetsgivarorganisationerna att utbilda sina medlemmar, när avtalen är klara. Och då tycker vi det är riktigt att också de organisationerna får möjlighet att erhålla bidrag för detta ändamål ur arbetarskyddsfonden.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21.

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

ANNA-GRETA LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Arne Fransson har nu, liksom tidigare Eva Winther, talat om den försöksverksamhet som pågått i Gävleborgs län och som syftat till att få med fler människor i arbetsmarknadsutbildningen, framför allt då litet äldre människor som i dag är dåligt representerade i den utbildningen. Vad vi vill är att man med denna försöksverksamhet som grund men också med andra åtgärder skall vidga det arbetet till fler län eller delar av län, där kvinnornas yrkesverksamhetsgrad är låg och där vi vet att det finns många kvinnor med kort grundutbildning som i dag egentligen inte har någon chans att utnyttja arbetsmarknadsutbildningen och därigenom få yrkesutbildning.

Om man läser motionen och reservationen ordentligt skall man finna att vi där säger att försöksverksamheten i Gävleborgs län skall vara en grund samt att man skall bygga vidare på den och bättre samordna möjligheterna till samplanering av kommunal vuxenutbildning, studieförbundsverksamheten och arbetsmarknadsutbildningen. Och det, Eva Winther och Arne Fransson, kan vi inte göra inom ramen för de bestämmelser som finns i dag. Därför är utskottsmajoritetens skrivning på den punkten inte riktig.

Låt mig sedan litet mera ta upp frågan om de handikappade. De har fått vänta väldigt länge. De fick vänta över ett år innan den borgerliga regeringen lade fram förslaget om de skyddade verkstäderna. När Arne Fransson nu hänvisar till det nya huvudmannaskapet där och tar det till intäkt för att inte höja driftsbidraget till de skyddade verkstäderna, så är det väldigt underligt. Så som det nu är, och på grund av regeringens tidigare handläggning av denna fråga, kommer det nya huvudmannaskapet att bli en realitet tidigast den 1 januari 1980.

Jag tycker också det är konstigt att man tar sysselsättningsutredningens förslag – som vi får hoppas kommer att behandlas av riksdagen till hösten – till intäkt för att inte höja utbildningsbidraget, som i normalfallet fortfarande är 8 kr. Jag vill påminna Arne Fransson och Eva Winther om att vi också förra året lade fram samma förslag som i år men då blev nedröstade. De handikappade skall väl inte behöva vänta år efter år!

Vi skrev vår motion just i de dagar då sysselsättningsutredningens förslag om de handikappade skulle läggas fram, och därför tog vi i motionen upp kravet att *regeringen den här gången inte skulle låta de handikappade vänta längre*. Nu hoppas jag verkligen att den proposition som det talas om kommer att läggas fram och att den också då innehåller väsentliga förbättringar för de handikappade!

ARNE FRANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar Anna-Greta Leijons uppfattning att det är nödvändigt att samhället vidtar åtgärder för att förbättra situationen för de arbetshandikappade. Det var naturligtvis med detta som bakgrund som

sysselsättningsutredningen hade anledning att bryta ut och göra ett delbetänkande, som mycket noggrant och ingående tar upp frågor som berör de arbetshandikappade. Med tanke på att förslaget är ute på remiss är det rätt naturligt att regeringen vill avvakta de synpunkter och de förslag som inkommer från remissinstanserna innan man lägger fram ett komplett förslag till riksdagen. Alla vet vi ju att det är absolut nödvändigt att åtgärder vidtas för att förbättra situationen för de arbetshandikappade.

När det gäller försöksverksamheten i Gävledistriktet med speciella insatser för att få de äldre att genomgå arbetsmarknadsutbildning, så är utskottsmajoriteten av den uppfattningen att man med de bestämmelser som i dag gäller har möjligheter att bedriva sådan verksamhet även på andra orter och regioner. Det behövs inget initiativ från riksdagen, utan detta kan ändå genomföras. Jag hoppas att arbetsmarknadsstyrelsen vidtar åtgärder i linje med uppläggningsen i Gävle, till glädje för de människor som av olika anledningar inte tidigare har kunnat delta i arbetsmarknadsutbildning. Jag tror det finns stora möjligheter att nå ett gott resultat.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Tidigare i den här debatten har Jörn Svensson kritiserat den uppsplättning av ärenden i mindre bitar som omöjliggör en debatt om en helhetslösning av arbetsmarknadspolitiken. Men det är inte bara en uppsplittning av motioner som äger rum, man delar också upp debatten om samma fråga till två särskilda tillfällen – jag avser då frågan om utbildningsbidraget vid arbetsmarknadsutbildning. Dels tar utskottet upp vår motion från januari i betänkandet i den här debatten, dels kommer det en särskild debatt om arbetslöshetsförsäkringen m. m. där också utbildningsbidraget följer med. Det är egentligen ganska obegripligt hur man från utskottets sida kan misshushålla med den redan så ansträngda tiden för arbetsplena. Jag tänker inte avstå från debatt i dag om frågorna om AMU-elevernas situation, när vår motion nu tagits upp lösryckt från ett naturligare sammanhang, och, herr talman, vänsterpartiet kommunisterna kommer också tillbaka i nästa debatt om dessa frågor.

När det gäller arbetsmarknadsutbildningen finns det i huvudsak tre olika slag av bidrag som utgår till AMU-elever. Det är dels bidrag till dem som är berättigade till ersättning från arbetslöshetskassa och därför får 11/12 av tidigare lön, dock högst 160 kr. per dag, dels bidrag till dem som inte är berättigade till arbetslöshetskasseersättning – och här får man räkna in de flesta av AMU-eleverna – och som därför bara erhåller 120 kr. per dag i utbildningsbidrag, och slutligen har vi dem som inte fyllt 20 år och därför inte får mer än 55 kr. per dag att försöka klara sig på. De får det under förutsättning att de inte har försörjningsplikt gentemot annan person. Att de kan ha försörjningsplikt för sig själva tycks inte falla regeringen eller utskottet in.

Utöver dessa bidrag får eleverna f. n. 15 kr. per dag i s. k. stimulansbidrag. Det finns dessutom ett mindre antal AMU-elever som erhåller s. k. förlängt barnbidrag.

När SARF, dvs. Sveriges AMU-elevers riksförbund, kräver höjningar av

utbildningsbidraget till 160 kr. per dag som lägsta ersättning för alla, så gör de detta med tanke på den rekordartade inflation som borgarregeringen och de s. k. marknadskrafterna bestått oss med. På ett år har SARF ökat sitt krav från 130 till 160 kr., och det motsvarar ungefär den prisutveckling på dagligvarorna och hyrorna som vi upplevt under det senaste rekordhjäret.

När vänsterpartiet kommunisterna ställer kravet på 175 kr. i utbildningsbidrag från den 1 juli i år är det från den utgångspunkten att borgarregeringen varit oförmögen och ovillig att stoppa inflationen. Detta ser vi på förra årets ökning med 17 % och på ökningen under de två första månaderna i år med 4,7 % när det gäller just dagligvarorna.

När vänsterpartiet kommunisterna ställer kraven om enhetliga bidrag i arbetsmarknadsutbildningen, så har vi dem som deltar eller har deltagit i arbetsmarknadsutbildning med oss. Vi ställer kraven utifrån den verklighet som dessa människor har tvingats in i av det planlösa profitjagande produktionssystem som borgerligheten så varmt slår vakt om.

Jag måste här ställa ett par frågor till utskottet, eftersom arbetsmarknadsministern gick ut precis när jag började tala.

Vilka försvarbara motiv har ni till den åldersgräns som finns och som diskriminerar en del av AMU-cleverna så att de endast får ungefär hälften i bidrag i förhållande till andra som genomgår samma utbildning och som har kommit över 20-årsstrecket?

Hur skall de som lyckats få en egen lägenhet kunna klara hyran med det orimligt låga bidraget om 55 kr. om dagen, när de som i dag har 120 kr. har svårigheter att göra det? För dessa ungdomar är det lika självklart som för dem som kommit över 20-årsstrecket att kunna klara sig själva.

Vi har i dag en arbetslöshet som är den mest omfattande sedan de mörka åren på 1930-talet. Den direkta arbetslösheten, alltså den som är registrerad hos arbetsförmedlingarna, ligger nu och pendlar runt 100 000. Till detta kommer närmare 200 000 som är sysselsatta genom AMS-arbete eller omskolningskurser och en kvarts miljon människor som är sjukskrivna eller förtidspensionerade, oftast av arbetsmarknadspolitiska skäl. Detta gör mellan 500 000 och 600 000 som direkt eller indirekt är att beteckna som arbetslösa. Dessutom har vi alla de kvinnor som inte besöker arbetsförmedlingen för att söka ett jobb, bara därför att de ser hur omöjligt det är att få något, liksom alla de kvinnor som i dag har ett deltidsjobb men som skulle vilja ha ett jobb på heltid om ett sådant fanns att uppbringa.

Vi har 2 000 unga människor varje år som inte får ett jobb bara därför att det är människorna som skall anpassa sig till jobbet och inte tvärtom. Det är 2 000 unga handikappade som på detta sätt slås ut innan de fyllt 25 år – människor som inget hellre vill än att få ett jobb.

Av de arbetslösa är över 100 000 ungdomar under 25 år, och ännu fler kommer! I vår muckar från militärapparaten ungefär 50 000 unga grabbar. Ungefär 40 000 ungdomar slutar sin yrkesinriktade gymnasiala utbildning. Ungefär 20 000 beredskapsarbeten tar slut och ungefär lika många AMS-kurser avslutas. Dessutom slutar tusentals unga nionde årskursen utan att ha kommit in, eller kanske utan att ha velat komma in, på vidareutbildning.

Varifrån skall dessa mer än 150 000 ungdomar få sina jobb? Det är naturligt att de ställer frågan: Har någon sett röken av 400 000 nya jobb? Jag måste även här ställa frågan: Vad har regeringen gjort för att möta denna arbetskrafts-anstormning under våren?

På utbildningssidan är situationen också besvärlig, även om den kanske är något ljusare. Tiotusentals unga 16-åringar sökte i höstas, men kom inte in på den gymnasiala yrkesutbildningen. Det fanns för få platser; detta trots att det bevisligen behövs utbildad personal i mängder på t. ex. sjukhus och inom långtidsvården, inom barnstugeverksamheten, för utbildning till fordonsmekaniker eller till byggnadsarbetare. För byggnadsarbetarnas del är situationen en smula underlig. Där finns det en stor arbetslöshet, men trots det krävs det ett nytillskott, en nyrekrytering för att byggnadsarbetarkåren av åldersskäl inte skall dö ut. Vpk kräver ett kraftigt ökande av bostadsbyggandet för att komma till rätta med den kraftigt tilltagande bostadsbristen.

Det behövs åtgärder på såväl kort som lång sikt. De kortsiktiga åtgärderna gäller jobb för alla dem som i dag är arbetslösa, för alla dem som nu hotas av arbetslöshet och för dem som kommer från utbildningsanstalter. Det är inte underligt att oron inför framtiden sprider sig, en oro som beror på att tusentals arbetslösa byggnadsarbetare får stå och se på hur bostadsbristen kraftigt tilltar, att tusentals anläggningsarbetare går arbetslösa samtidigt som kraftiga upprustningar inom kollektivtrafiken är nödvändiga, att samtidigt som det råder brist på barnstugepersonal det också råder brist på utbildningsmöjligheter, mer inte på sökande till denna utbildning och på att patienterna på sjukhusen – främst inom långvården – förgäves tittar i korridorerna efter vårdpersonal samtidigt som mer än 7 200 unga i höstas sökte men nekades vårdutbildning.

Så här ser det ut på många håll och inom många branscher. Här måste samhället gå in och fatta beslut och ta ansvar för både de arbetssökande och för dem som efterfrågar service.

Arbetarrörelsen måste samlas kring ett program för en politik som går till angrepp mot storfinsans och det kapitalistiska planlösa slöseriet. Man måste skapa instrument för att planera produktion och konsumtion; en planering som utgår från människornas, det stora flertalets, och inte ett fåtal kapitalisters profitbehov.

Jan-Ivan Nilsson ville inte tidigare här i debatten – eller tordes kanske inte – gå in och verkligen diskutera varför det uppstår arbetslöshet, utslagning och sociala förvecklingar. Han kallar det för ett resonemang om socialism. Det är bra att det äntligen går upp för borgerliga ledamöter att en fortsättning på den kapitalistiska planlösheten också innebär förnedrande effekter. Det är alltid en ljusning. Nu hoppas jag att vi snart också kan komma till resonemang om hur vi egentligen på lång sikt och varaktigt skall kunna lösa problemen. Eller är det på det sättet att alla arbetslösa ungdomar skall förlita sig på Jan-Ivan Nilssons statistik? Skall den som går och söker jobb och inte får något med stor förtröstan säga: Jag fick inget jobb men vi, Sverige, ligger bra till i statistiken.

Herr talman! Slutligen beträffande finansieringen av de förändringar i

utbildningsbidragen som vänsterpartiet kommunisterna har förordat i motionen 831, så anser vi det helt naturligt att det medeltillskott som är nödvändigt också tas ut i form av arbetsgivaravgifter. Jag yrkar härmed bifall till vpk:s motion 831.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag skall något beröra det nya bidragssystemet för kommunala beredskapsarbeten och reservationen 7. Inledningsvis vill jag bara instämma i den kritik som de socialdemokratiska talarna framfört beträffande regeringens avsaknad av en samlad ekonomisk politik och av en samlad sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik.

I januari 1977 krävde vi socialdemokrater att regeringen skulle lägga fram förslag om ett nytt bidragssystem för beredskapsarbeten för att man på så sätt skulle kunna effektivera arbetsmarknadspolitiken.

I dagens betänkande behandlas ett nytt bidragssystem för kommunala beredskapsarbeten. Jag skall inte närmare gå in på bakgrund och konstruktion. Det råder i dag enighet om förslaget. Jag tar upp det därför att jag något vill kommentera vad som sägs i propositionen om jämkningsmöjligheterna. Den departementala arbetsgruppen som förberett förslaget, AMS och föredragande statsrådet har ansett det angeläget att kunna jämka såväl grundbidraget som tilläggsbidraget. Utskottet delar den synpunkten. Jag vill understryka vikten av att dessa jämkningsmöjligheter finns. Vid långvarig lågkonjunktur med stort behov av extraordinära sysselsättningsinsatser är det viktigt att bidragssystemet är flexibelt, så att inte objektresurserna minskas. Det nya bidragssystemet innebär att arbeten med relativt sett höga dagsverkskostnader underkompenseras i jämförelse med vad som är fallet vid nuvarande system. I Norrbotten exempelvis har investeringsarbetena utgjort en rätt betydande andel av samliga beredskapsarbeten. En av anledningarna är att dagsverksbilliga arbeten, t. ex. arbeten inom tjänstesektorn och naturvårdsarbeten, inte finns att tillgå i önskvärd utsträckning i alla delar av länet. Under vinterhalvåret, då behovet av beredskapsarbeten är störst, är många arbeten f. ö. inte möjliga att utföra på grund av snö och kyla.

Herr talman! Jag övergår till att yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen 7 om utredning om utbildningsfonder. I den socialdemokratiska regeringens proposition 1975/76:211 förutskickades att frågan om utbildningsfonder skulle utredas vidare i anslutning till den kartläggning om företagens internutbildning som bedrivits av utredningen om företagsutbildning. Utredningen har lämnat sitt betänkande, och resultatet visar att det är viktigt att snabbt gå vidare. Kartläggningen visar att personalutbildningen i företag, kommuner och landsting inriktas nästan enbart på arbetsgivarnas bedömning av sitt behov av yrkesutbildad personal. Knappast någonstans utgår man från de anställdas behov av utbildning. Personalutbildningen har inte bidragit till att minska utbildningsklyftorna i samhället – företagen har inte tilldelat personalutbildningen denna uppgift.

Utredningen visar också att tjänstemän i större utsträckning än arbetare får

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

utbildning, att män utbildas mer än kvinnor samt att heltidsanställda får utbildning i högre grad än deltidsanställda. Mera kvalificerade befattningar går före andra. Invandrare har begränsade möjligheter till utbildning.

Ju större företagen är, desto vanligare är det att de har en systematiserad utbildning. Det gäller också större kommuner i förhållande till mindre. För landstingen märks inte denna skillnad. Personalutbildningen inriktas på att tillgodose företagets, kommunernas och landstingens behov av yrkesutbildad personal.

I hög grad styrs utbildningsinsatserna av de krav man anser att verksamheten ställer. Större delen av utbildningen avser yrkesteknisk fort- och vidareutbildning. Grundläggande yrkesutbildning sker mer och mer i samhällets regi. Fortfarande sker i viss utsträckning sådan utbildning i företagen. Utbildning av allmän karaktär ingår endast i undantagsfall i personalutbildningen. Numera sker personalutbildning till övervägande del på arbetstid.

Tjänster:än deltar oftare i personalutbildning än kollektivanställda. Medan tjänstemän företrädesvis går på kortare kurser av fort- och utbildningskaraktär spelar t. ex. längre grundutbildning en större roll för övriga. I bägge grupperna går anställda med mera kvalificerade befattningar oftare på utbildning än andra. I kommunerna svarar fort- och vidareutbildning för drygt hälften av deltagarna, och detsamma gäller landstingen. Hemsamariter, personal inom åldringsvård, ekonomi- och kökspersonal är grupper som sällan får utbildning i kommunerna. Även landstingen prioriterar viss personal. Till dem som sällan kommer med i personalutbildning hör personal inom långvård och åldringsvård, nattpersonal, ekonomi- och kökspersonal, läkarsekreterare och kontorister. Läkare och tandläkare inom landstingen deltar i utbildning oftare än andra.

I alla grupper och typer av anställningar deltar män mer i personalutbildning än kvinnor och heltidsanställda mer än deltidsanställda. På flera håll har man svårigheter att anordna utbildning för skiftpersonal. Dessutom har invandrare mycket begränsade möjligheter till personalutbildning.

Kartläggningen visar också att det på flera håll kan vara problem att rekrytera personal med viss utbildning. Så är fallet inom t. ex. verkstadsföretag, vårdsektorn och barnomsorgen. Både företag, kommuner och landsting uppger att de måste rekrytera personal utan adekvat utbildning.

En av utredningens slutsatser är att en effektiviserad personalutbildning allmänt kan stärka företagets position och därmed skapa bättre förutsättningar för sysselsättning på längre sikt.

Den borgerliga utskottsmajoritetens diffusa skrivning om en utredning som skall "studera bl. a. den aktuella frågan" kan vi från socialdemokraternas sida inte godta. Med hänsyn bl. a. till kartlägningsresultatet och det behov som föreligger anser vi att det är nödvändigt att fönfrågan enligt de ursprungliga intentionerna tas upp till prövning i utredningssammanhang snarast och att detta tillkännages regeringen.

Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna vid arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Man kan väl säga att debatten nu gått in på andra varvet, och det får ju sina konsekvenser. Anna-Greta Leijon var besviken över att vissa personer saknades i kammaren när hon gick in i debatten. Jag förstår henne – jag saknar också de personer som jag tänkte attackera och replikera. När det gäller detta trista faktum förenas Anna-Greta Leijon och jag.

Men vi förenas inte när det gäller reservationen 2, som socialdemokraterna har fogat till utskottsbetänkandet; den avser lagstiftning om samhällskontroll vid nedläggning av företag. Det har sagts förut i debatten att det inte råder några meningsskiljaktigheter mellan de olika politiska partierna i fråga om nödvändigheten av information till samhällets företrädare på olika nivåer om väntade förändringar i företag som har stor betydelse för de anställda och för ett samhälle eller en region. Att myndigheter som har att tillvarata medborgarnas intressen måste ha kännedom om väntade förändringar i ett företag är självklart, och den informationsplikten är företagen medvetna om. Vi har ett flertal lagregler som de måste följa, och det finns ett väl utvecklat nät av informationskanaler mellan näringsliv och samhälle. På den här punkten är diskussionen överflödig.

Det som kan diskuteras är däremot frågan: Skall företag genom lagstiftning åläggas att driva en icke lönsam produktion? I socialdemokraternas motion svävar man inte på målet. Regeringen skall kunna föreskriva att uppsägningar vid ett företag som är i kris får ske först när regeringen gett tillstånd därtill. Man går så långt att man kräver att regeringen skall kunna förbjuda uppsägningar i vissa fall.

För att sätta kraft bakom de här lagreglerna och göra dem tillräckligt effektiva vill man kombinera reglerna med viten, så kraftigt tilltagna att företagen inte vågar bryta mot bestämmelserna. Men hur har socialdemokraterna egentligen tänkt sig att ordna det här? Tror man verkligen att ett företag som går med brakförluster skall ha pengar att betala böter också?

Regeringen skall ha större möjlighet att påverka det cyniska spel som pågår vid nedläggning av företag, sade Ingemund Bengtsson för en stund sedan. Vi måste kunna sätta kraft bakom orden, tillade han. Det är felanvända ord i ett sådant här sammanhang. I ett företag i kris, ett företag som går med stora förluster, finns det ingen annan utväg.

Hela den här uppläggningsen med tal om lagstiftning mot nedläggning av företag är orimlig. Den socialdemokratiska reservationen är dock mera balanserad än partimotionen – det brukar ju vara så att när man skriver en motion kan man trycka på ordentligt, men när man skall skriva ett yttrande i utskottet försöker man göra detta mera balanserat. I arbetsmarknadsutskottets betänkande har socialdemokraterna skrivit några kloka och förnuftiga

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

meningar som alla måste instämma i. Jag citerar:

”Utskottet vill — — — understryka att situationer som leder till sysselsättningsminskning inte kan undvikas. Ett dynamiskt näringsliv förutsätter förändringar. Olönsamma företag måste läggas ned och nya arbetstillfällen måste skapas i lönsamma branscher. Rationaliseringar är en självklar förutsättning för att företagen skall behålla sin konkurrenskraft. Det skall också erkännas att en strukturrationalisering kan medföra att en bransch stärks samtidigt som enstaka företag slås ut.” Mycket bra skrivit! Det är exakt så som en moderat riksdagsledamot skulle ha skrivit, och detta antar jag att hela riksdagen står bakom, eftersom också socialdemokraterna har skrivit så.

Uppriktigt sagt, herr talman, tror jag nog att många inom det stora oppositionspartiet förstår att nyckeln till trygghet och balans i samhället är att näringslivet och företagsamheten går med vinst. Företagsvinst har emellertid varit och är för många människor, även för vissa politiker, någonting skumt. Det är inte bara kommunister som föraktfullt talar om vinst som ”profit”. Man brukar inte tala så mycket om vpk-are — i varje fall inte jag — men jag vill säga att de är skickliga i debatter, speciellt Jörn Svensson. De kommer med hårda och pepprade inlägg, men man blir inte skakad eller skadad av dem. Varför? Jo, det är ungefär som det var när man låg inkallad och sköt med lösplugg: det skall ordentligt, och man tyckte det lät rejält, men den lede fi ryckte bara på axlarna och gick sin väg. Det är samma sak med kommunisternas argumentering och attacker mot företagen. De förslagen hjälper inga människor med sysselsättningssvårigheter. Det finns ingen annan väg till trygghet för de anställda och för samhället än vinstgivande företag, och ingen lagstiftning, hur effektiv den än må vara, klarar av de svårigheterna på något annat sätt. Trygghet upplever de anställda i företag som går bra, och därför är företagens möjligheter till vinstgivande verksamhet A och O för att arbetsmarknaden skall fungera.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter, inte minst när det gäller den nu aktuella frågan.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Filip Fridolfsson var uppe och talade om lösplugg, men det skall inte ens om honom!

Filip Fridolfsson menade att vi talar föraktfullt om profit och ser profiten som någonting föraktligt. Enligt vad jag förstår begriper inte Filip Fridolfsson vad profit egentligen är, eftersom han undrar hur vi kan tycka att profit är föraktligt. Jag kan rekommendera honom litet läsning i den marxistiska litteraturen.

Jag hade inte tänkt ta upp någon debatt på det här planet, utan jag trodde att utskottets borgerliga ledamöter skulle ta upp sakfrågorna och eventuellt vara vänliga och svara på de frågor som jag ställde i mitt inlägg, men så det gjorde man inte! Jag kan alltså konstatera att man inte har några motiv för 20-årsgränsen för arbetsmarknadsutbildningsbidraget. Man har inget recept på hur de som får 55 kr. om dagen skall kunna leva på det och eventuellt klara en

lägenhet. Man har inget recept på hur man skall kunna klara ungdomsarbetslösheten. Man har inte vidtagit några åtgärder och kommer inte att vidta några åtgärder för de 150 000 unga människor som kommer från utbildningsanstalterna eller från militärapparaten i vår. Man har inget som helst grepp över situationen och har tydligen inte heller något intresse av att få dessa ungdomar under utbildning eller av att de skall få jobb.

När den nye arbetsmarknadsministern Rolf Wirtén gick ut förra gången jag talade tyckte jag det var synd. Jag hade nämligen räknat med att han åtminstone skulle svara och säga: Vi har ju lagt fram en proposition om ungdomsarbetslösheten. Men vad är den propositionen för något om inte bara en massa luft? Ja, det finns naturligtvis en del förslag som är bra. Det är några av de förslag som det kommunistiska ungdomsförbundet, vpk:s ungdomsförbund, har lagt fram i delegationen för ungdomens sysselsättningsfrågor, DELFUS.

Men de här frågorna borde i stället ha utvecklats mer – framför allt genom långsiktiga lösningar som är komna ur en riktig analys av vad som orsakar arbetslösheten och i synnerhet ungdomsarbetslösheten. Den borgerliga regeringen har inte tagit upp de lösningar som kommunistisk ungdom fört fram i DELFUS och som vpk också framfört i en motion i riksdagen. De förslagen är sammankopplade med de kortsiktiga lösningarna och framför allt med de långsiktiga planeringarna för hur vi skall möta den här situationen.

Jag kan, herr talman, möjligen förstå att regeringen i likhet med de borgerliga ledamöterna här i riksdagen inte haft förmågan eller viljan att verkligen ta itu med dessa frågor. Men jag tycker att man åtminstone borde kosta på sig att svara för sina experiment och tala om hur man skall klara det hela när det ställs frågor om det.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Filip Fridolfssons filosofiska reflexioner är ju intressanta.

Om profiten, dvs. den privata vinsten, får styra investeringar och produktionsinriktning, så innebär det en styrning i överensstämmelse med vad som är fördelaktigt för företagens ägare, en liten grupp kapitalägare. Men detta behöver ju inte alls vara det socialt och för folkflertalet väsentliga. Folkflertalets intressen kan ju peka på att investeringarna borde styras åt ett helt annat håll.

Även en socialist måste vara klar över att en produktion behöver vara vinstgivande i den bemärkelsen att det man får ut av verksamheten skall stå i ett vettigt förhållande till det man sätter in i den. Men därmed är inte sagt att det överskott som kan komma av verksamheten skall styras eller domineras av privata ägare. Man kan lika väl tänka sig att verksamheten skall styras eller ägas kollektivt av de arbetande själva.

Dessutom är ju vinstbegreppet inte något enhetligt begrepp. Och det är just i ensidigheten när det gäller tolkningen av vinstbegreppet som ni borgerliga har ert stora handikapp, som gör att ni misslyckas i bedömningen av vad som är väsentligt i ekonomin. Något som är privatekonomiskt lönsamt kan ju

i total samhällsekonomisk bemärkelse vara mycket belastande och förlustbringande. Omvänt kan någonting som är samhällsekonomiskt viktigt och lönsamt vara fullständigt ointressant ur privatekonomisk synpunkt. Då är det ju vansinne att ha den privata profiten som styrningsfaktor, för då kommer ju många samhällsekonomiskt viktiga ting att försummas.

På samma sätt förhåller det sig när man ser till motsättningen mellan privat vinst och folkliga behov. Det kan ge större privat vinst att göra guldinlagda groggglas eller liknande skrytvaror och strunt och mindre privat vinst att tillverka viktig sjukvårdsutrustning. Man måste ju ändå säga att sjukvårdsutrustningen är viktigare än groggglasen. Det är just den avvägningen som den kapitalistiska profitekonomin aldrig kan göra.

Det intressanta är emellertid inte Filip Fridolfssons oförmåga att över huvud taget förstå dessa ting, utan det intressanta är att han skryter med och åberopar sig på att han i sitt synsätt skulle vara överens med socialdemokraterna. Det vore inte roligt att i detta debattens slutskede få höra någon socialdemokrat förklara att man ställer upp på Filip Fridolfssons vinstfilosofi.

FILIP FRIDOLFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja se den ledamot av denna kammare, socialdemokrat eller borgerlig politiker, som vill gå upp i talarstolen och säga att han önskar att den vinstfilosofi som jag här pläderar för inte är intressant utan skall avskaffas. Alla ansvarsmedvetna politiker måste ju arbeta för och tillse att näringslivet åtminstone går ihop. Den linjen att mitt vinstresonemang skulle vara förkastligt kan bara en hård vpk-are driva – kanske också någon från apk. Alla andra som förstår vilken viktig ingrediens vinstbegreppet är i ett företag måste slå vakt om det. Vinstbegreppet är inte bara viktigt för ägarna – det är lika viktigt för de anställda. Men detta begriper inte vpk-arna. De vill inte fatta det. När de försöker spela över vinstbegreppet till vad de kallar en profit som kapitalägarna tillgodogör sig är de inte med i debatten.

Även om jag inte har lika stor debattkunnighet som herr Jörn Svensson har jag större kunnighet än han vad gäller den egna företagsamhetens villkor – det vågar jag påstå. Jag skall inte gå in i branschrubriceringar, men egen företagsamhet kan jag, och jag vet att om inte företaget går ihop blir det besvärligheter i lika hög grad för de anställda som för företagaren. Jag är ensam i mitt företag, men om man har flera anställda blir det många som får det besvärligt. Detta kanske är alltför jordnära ting för att Jörn Svensson skall begripa det, men Andersson, Pettersson och Lundström som står på verkstadsgolvet begriper det.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det tråkiga med Filip Fridolfsson är att han tror att han är överens med hela eller större delen av arbetarrörelsen och att han också vill inkassera socialdemokraterna som anhängare av sin vinstfilosofi. Jag efterlyser fortfarande någon socialdemokrat som kan dementera att det är så.

Annars kan man ju tro att socialdemokraterna faktiskt har samma uppfattning som Filip Fridolfsson.

Vad Filip Fridolfsson aldrig har förstått är att vinstbegreppet kan ses från olika synpunkter. Man kan tala om privat vinst, dvs. företagsekonomisk vinst, som hamnar i händerna på ett litet antal kapitalägare. Men samma vinst kan ju lika väl tänkas hamna i händerna på ett större kollektiv av människor, hos de arbetande, hos folkflertalet i samhället, nämligen om de kollektivt äger produktionsmedlen.

Men herr Fridolfsson kan bara se detta: Den enda för honom riktiga vinsten är inte folkets eller folkflertalets eller folkhushållets vinst utan det är den privata vinsten, och han tycker att det är paradiset när den får vara styrningsfaktorn. Men det kan ju vara så att en massa viktiga samhällseliga verksamheter är samhällsekonomiskt lönsamma men inte privatekonomiskt lönsamma. Jag tror inte att herr Fridolfsson skulle vilja på allvar hävda t. ex. att vi skulle ha den privatekonomiska lönsamheten som styrningsfaktor när det gäller investeringar i sjukvården. Eller vill han det? Det finns amerikanska ekonomer som har fått nobelpriset och som påstår att det skall vara så. Men jag tror nog att herr Fridolfsson aktar sig för den sortens resonemang, eftersom det är så orimligt.

Detta privata vinstbegrepp är så snävt, så begränsat, tar hänsyn till en så liten del av produktionsledet och samhällslivets villkor att om det får vara styrningsfaktor får vi som följd därav rovdrift, miljöförstöring, skräp-, slit- och slängproduktion, som annars skulle ha kunnat ersättas med vettigare produktion. Vi får ett privatekonomiskt styrt lönsamhetsbegrepp som styrningsfaktor för investeringarna i stället för en bedömning av var de verkliga behoven ligger och vad som är samhällsekonomiskt och ur folkflertalets synpunkt lönsamt. Också en socialist vill ha lönsamhet, men det är en väldig skillnad på innehållet i den lönsamheten och den snäva, kortsiktiga, personliga, privat inriktade profitfilosofi som moderaterna företräder.

FILIP FRIDOLFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade på min lott att säga några ord om socialdemokraternas reservation 2 om lagstiftning om samhällskontroll vid nedläggning av företag. Det viktiga som jag där ville ha framhållet är att det – för att vi skall leva i ett samhälle med hygglig och bra standard – är nödvändigt att näringslivet och företagsamheten går med vinst. Det var summan av kardemumman. Jag tar för givet att alla i den här kammaren bortsett från vpk accepterar som en förnuftig ideologi att en riktpunkt för företagsamheten totalt sett – jag talar inte nu om sjukvård och sådant, som ligger på ett helt annat plan – skall vara att minimikravet är ekonomisk balans.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Herr Fridolfsson utgår från att alla andra utom vpk accepterar den värdering han här talat om. Jag vill på det bestämdaste säga ifrån att arbetarpartiet kommunisterna inte ett ögonblick kan acceptera de värderingar

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

som herr Fridolfsson lägger på vad som är vinst och huruvida det är bra för samhälle och företag eller ej. Herr Fridolfsson sade inte bara att ett företag måste gå med vinst utan han vidareutvecklade det och sade ungefär att det som är bra för företagen också är bra för de anställda. Det var förlängningen av hans filosofi.

Herr Fridolfsson, jag kommer från Göteborg, där vi för ett par decennier sedan hade tre jättestora varv, stor kullagerfabrik och stor bilfabrik. En del av detta har vi fortfarande kvar, men mycket har försvunnit. Mycket av det som göteborgaren betraktade som tryggheten själv, säkerheten och någonting som för alltid – eller i varje fall för en mycket lång framtid – måste vara bärande finns inte längre. Jag kommer också från en mötesserie i Norrbotten, där mycket av det som människorna har betraktat som sin säkerhet och utkomstmöjlighet inte finns kvar.

Men, herr Fridolfsson, är det så att t. ex. varven i Göteborg inte finns kvar därför att det gick så förfärligt dåligt att tillverka fartyg, därför att det gav så förfärligt liten vinst? Nej, herr Fridolfsson, det är inte sant. Sanningen är att det gav väldigt stor vinst under en mycket lång period. Men de pengar som arbetades ihop placerades på andra ställen för att man skulle tjäna mera på dem. Det var naturligtvis väldigt bra för dem som ägde aktierna och varven att man placerade pengarna där de gav bättre utdelning. Men inte tror jag att de göteborgska varvsarbetarna i dag tycker att det var så förfärligt bra. De säger inte: Det var bra att det gick fint för företaget – då har vi fått det bättre. Det har de faktiskt inte fått.

Och, herr Fridolfsson, att den största fabriken i stan befinner sig i den situationen att 79 % av de anställda är anställda utanför landets gränser, i företag som ägs av SKF-fabriken, är inte heller särskilt bra för dem som vill ha arbetet kvar i den stad där de har vuxit upp och där de trivs. Men det är väldigt bra för dem som äger aktierna på SKF.

Vi har alltså inte något gemensamt intresse, och det är lika bra att vi gör det klart för oss först som sist.

De borgerliga ledamöterna i den här debatten har bedyrat att regeringen verkligen har satsat på att förverkliga målsättningen om arbete åt alla. Centerns talesman, Jan-Ivan Nilsson, slog fast att det råder politisk enighet kring denna målsättning. Han framhöll att man inom centern sannerligen talar lika mycket i dag om de 400 000 nya jobben som man gjorde tidigare. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att man talar väldigt mycket om det vallöfte om 400 000 nya jobb som man gav men som man dåligt lyckats förverkliga.

Samtidigt som man från denna talarstol bedyrade att alla är överens om att det gäller att slå vakt om rätten till arbete, skallade ropen från arbetarna vid Domnarvet här utanför på Sergels torg. De krävde att få behålla sina jobb.

Trots att det påstås att det råder enighet, utformas vår verklighet så att allt fler företags och branschers anställda möter arbetslöshet och ovisshet inför morgondagen. Allt fler slås ut, antalet förtidspensionerade stiger och mycket talar för att den här formen används för att dölja arbetslösheten. I dag går ungefär en halv miljon människor förtidspensionerade i vårt land. Av dem är

ungefär 25 000 unga människor som blivit utslagna. Allt fler ungdomar tvingas byta ut sin skolbänk mot arbetslöshet, med allt vad det innebär. Från norr till söder i vårt land står kommuner inför samma problem: Jobben tryter och de arbetslösa blir allt fler.

Arbetslösheten ökar inte därför att lönsamheten har varit dålig. Arbetslösheten ökar i första hand därför att man – som jag tidigare belyste – har funnit anledning att flytta aktiviteter från vårt land och därför att det förekommer en strukturrationalisering som får konsekvensen att de arbetande ställs på gatan.

I den här debatten har Alf Wennerfors åter tagit upp argumentet att förutsättningen för att förverkliga målsättningen om jobb åt alla är att löneläget sänks. Detta är enligt herr Wennerfors en förutsättning för att svenska produkter skall kunna saluföras på världsmarknaden. Att få fram det kapital som måste investeras utgör enligt herr Wennerfors inget problem. Det kanske herr Fridolfsson bör observera. Hur såg herr Wennerfors på problemet? Jo, han sade att kapitalet lätt kan skaffas fram – det gäller bara att se till att företagen blir lönsamma, så ökar kapitalets villighet att investera.

Men, herr Wennerfors, är inte denna argumentation litet väl enkel? Till vilken nivå anser ni att Sveriges arbetare skall sänka sina löner för att kapitalet åter skall satsa de pengar som svenska löntagare under åren har slitit ihop? Och hur förklarar ni påståendet att det är lönerna och den sociala omvårdnaden här i landet som är orsak till arbetslösheten när vi samtidigt vet att det i Europa i dag går 7 miljoner människor arbetslösa, att det i de utvecklade kapitalistiska länderna går ca 20 miljoner människor arbetslösa och att det i u-länderna går 100 miljoner människor arbetslösa? Är det då inte litet enkelt att säga att vår arbetslöshet beror på att svenska arbetare har för höga löner och för bra social omvårdnad?

Vad vi kan vara helt överens om är att kapitalet utnyttjar den kris som kapitalismen befinner sig i för att försöka pressa tillbaka levnadsstandarden för vårt lands arbetare liksom för andra länders arbetare. Alla era åtgärder syftar till att försvara, monopolisera och centralisera kapitalet. Detta leder till en fortsatt stagnation i produktionen, i synnerhet inom den hemmamarknadsbaserade industrin. Det betyder ett bibehållet lågt kapacitetsutnyttjande och allt färre arbetstillfällen.

Herr talman! Vi har i motionen 612 tagit upp en grupp som har drabbats särskilt hårt, nämligen invandrarna. De uppgår i dag här i landet till ca 700 000. Arbetslösheten bland dem är dubbelt så hög som bland svenska arbetare. Dessa invandrare har också speciella problem inom arbetsmarknadsutbildningen. Deras bristfälliga kunskaper i svenska gör att de har svårt att tillgodogöra sig sin yrkesutbildning och svårt att få information om olika yrkesutbildningsmöjligheter. De hamnar därför ofta i utbildningar som inte motsvarar vare sig deras önskemål eller deras förutsättningar.

Utskottet hänvisar till den målsättning som fanns i propositionen 1975:45. I den propositionen framhölls att det är nödvändigt att invandrarna får undervisning på sitt eget språk liksom att läromedel tillhandahålls dem på

deras eget språk. Men utskottet säger också att det av praktiska skäl är svårt att ge denna undervisning och dessa läromedel på invandrarspråken. Den provverksamhet av detta slag som har funnits har lagts ned. Man lever alltså inte upp till den målsättning som antogs 1975. Vi förstår att det inte är möjligt att varje språkgrupp får undervisning på varje AMU-center i landet, men det måste vara möjligt att koncentrera sådan utbildning till platser där invandrargrupper har en mycket stor andel av de arbetslösa. Jag ber därför att få yrka bifall till motionen 612.

PER-AXEL NILSSON (s):

Herr talman! Låt mig inledningsvis få understryka vad Bengt Fagerlund tidigare i dag anfört vad gäller de skyddade verkstäderna och den verksamhet som där bedrivs. Denna är till gagn för många människor, inte minst för dem som inte längre är begärliga på den öppna arbetsmarknaden. Jag vill också yrka bifall till reservationerna 10 och 12.

Jag skall inte alls gå in i det resonemang som Filip Fridolfsson och Jörn Svensson har haft. Låt mig ändå säga att huvudfrågan för oss socialdemokrater är fördelningen av vad Filip Fridolfsson kallat vinst.

Herr talman! Jag vill så beröra motionen 1349, som behandlas i arbetsmarknadsutskottets betänkande 21. I denna har vi riksdagsmän på Gotlandsbänken på nytt tagit upp frågan om medel som bör ställas till förfogande för restaurering av de gotländska medeltidskyrkorna. Vi anser nämligen att man inom ramen för arbetsmarknadsstyrelsens medel för beredskapsarbeten bör kunna anvisa ett belopp av 2 milj. kr. för dessa arbeten. Vi har tidigare behandlat motioner av det här slaget, men dessa har avslagits med hänvisning till utredningar m. m.

I år har man fått fram ett – enligt min uppfattning – mycket svårförståeligt motiv för avslag då man talar om att det f. n. inte är möjligt att återropa arbetsmarknadsskäl för att utföra de önskade arbetena. Man anför att sysselsättningen inom byggnadsbranschen på Gotland är god.

För att bringa klarhet i de rätta förhållandena vill jag nämna följande: F. n. pågår två stora byggnadsprojekt på Gotland. Det gäller Cementas utbyggnad av fabriken i Slite och Farmeks nybyggnad av ett slakteri i Visby. Båda dessa projekt sysselsätter i stor utsträckning arbetskraft från andra regioner.

Länsarbetsnämnden räknar med att det redan under slutet av detta år kommer att uppstå undersysselsättning för de gotländska byggnadsarbetarna. Den prognos som upprättats utvisar att i december 1978 är 24 träarbetare, 19 murare och 22 övriga byggnadsarbetare, summa 65 personer, utan sysselsättning. Under januari 1979 beräknas antalet till 111 och för februari har siffran stigit till 151 byggnadsarbetare som står utan sysselsättning. Det här är siffror som är oroande och som utvisar att behov föreligger vad det gäller sysselsättningsobjekt.

Utskottet anser det också vara nödvändigt att omtala för oss motionärer att beredskapsarbetenas primära syfte är sysselsättningspolitiskt. Det är vi på Gotland helt medvetna om, eftersom vi år efter år måste anordna beredskapsarbeten för ett stort antal arbetslösa. För innevarande budgetår har

länsarbetsnämnden på Gotland beviljats statsmedel med 29 milj. kr. för att kunna genomföra beredskapsarbeten.

Länsarbetsnämnden har också redovisat vissa statistikuppgifter gällande februari månad 1978. Av nämnda statistik kan utläsas att 1 042 personer var arbetssökande under februari månad, att 853 personer var föremål för arbetsmarknadsutbildning i någon form samt att 689 arbetslösa personer var hänvisade till beredskapsarbeten, varav ett tiotal var byggnadsarbetare.

Här kan tilläggas att det var 147 arbetslösa kassamedlemmar och att 130 personer vid denna tidpunkt uppbar kontant arbetsmarknadsstöd. Jag nämner dessa siffror för att belysa det verkliga förhållandet på den gotländska arbetsmarknaden.

För riksantikvarieämbetets räkning är mellan 25 och 30 personer sysselsatta i beredskapsarbeten året om. Till dessa arbeten utgår f. ö. statsbidrag med 100 %. För budgetåret 1977/78 beräknas detta bidrag uppgå till 1 455 200 kr. enligt länsarbetsnämndens beräkningar. Det är arbeten med kyrkoruinerna i Visby som på så sätt blir utförda, företrädesvis av äldre lokalt bunden arbetskraft. Låt mig då också som upplysning nämna att till beredskapsarbeten vid ruinerna utgår statsbidrag med 100 %, men det gäller inte restaurering av de medeltida kyrkobyggnaderna. Här är statsbidraget reducerat till i bästa fall 40 %.

Av detta skulle man kanske kunna dra den slutsatsen att utskottet inte har något att erinra i de fall de gotländska kyrkobyggnaderna förfaller till ruiner, för då utgår statsbidrag med 100 %.

För en gotlänning är detta en helt otänkbar framgångslinje. Nu är det inte enbart vi riksdagsmän från Gotland som vill bevara de kulturhistoriska kyrkobyggnaderna på Gotland. Även ledamöterna Knut Johansson och Hans Wachtmeister är inne på samma linje.

Riksdagens revisorer har ju också intresserat sig för dessa byggnader och anför en del positiva åtgärder som bör vidtas inom kulturminnesvården.

Det är väl riktigt, som utskottet skriver, att vad vi tagit upp i vår motion i viss utsträckning har aktualiserats genom revisorerernas skrivelse till regeringen av den 27 oktober 1977. Men därmed har ju inte frågorna blivit lösta.

Man kan utläsa av revisorerernas skrivelse bl. a. följande: I den mån medel behövs för igångsättande av särskilt angelägna kyrkorestaureringar innan bygghyttan är i verksamhet borde riksantikvarieämbetet tilldelas särskilda medel för arbeten på de gotländska kyrkorna. Jag nämnde ordet bygghyttan. Ordet behöver kanske en förklaring. Bygghyttan är ett organ som man försöksvis vill inrätta på Gotland. I denna skall finnas sådan personal som kan utföra arbeten på kyrkor, ruiner, ringmuren i Visby och vid behov även på andra kulturhistoriskt intressanta byggnader inom länet.

Man omtalar vidare att det finns personal på arbetsmarknadsstyrelsens arbetsplatser på Gotland, personal som har en inte obetydlig kunskap om sådana restaureringsarbeten.

Revisorerna konstaterar vidare i sin skrivelse att ett fyrtiotal kyrkor är i behov av restaurering och att läget för ett tiotal är så akut att risker finns för att

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

de förfaller och blir ruiner redan under 1900-talet om inte några åtgärder vidtas.

Är inte detta konstaterande av sådan angelägenhetsgrad att man kan följa de förslag som många remissinstanser framfört, nämligen att man i avvaktan på andra stödformer tillfälligt återgår till arbetsmarknadsstyrelsens bidrag med 100 %.

I vår motion har vi inte begärt någonting annat än vad som föreslagits av remissinstanserna. I motionen 1349 hemställer vi att man för budgetåret 1978/79 avdelar ett belopp om 2 milj. kr. av beredskapsmedel.

Herr talman! Jag kan inte dölja att jag är besviken på det sätt på vilket utskottet har behandlat vår motion. Det vittnar om en ovilja och avoghet mot en bygd som har att förvalta, vårda och bekosta medeltidsbyggnader av sådan särart som de 92 gotländska kyrkobyggnaderna utgör. Dessa byggnader är vida berömda, och jag anser det vara en skyldighet att efter bästa förmåga verka för deras bevarande. Och denna skyldighet borde delas av flera än bara de små fattiga församlingarna på Gotland.

Herr talman! Mot ett enigt utskott anser jag det vara utsiktsföst att nu yrka bifall till vår motion, men jag kan utlova att vi återkommer.

I detta anförande instämde Lars Schött (m) och Hans Wachtmeister (m).

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlas bl. a. tre motioner, där jag står såsom första namn. Jag vill helt kort kommentera ett par av dem.

I motionen 1662 föreslås att reglerna för fördelning av anslag till länsarbetsnämndernas arkivarbetstjänster ändras så att det blir lättare att anordna sådana tjänster även på deltid. Många handikappade människor föredrar ett arbete som inte kräver full arbetstid. F. n. tilldelas länsarbetsnämnderna ett visst antal tjänster för arkivarbete. Det är då förstäligt om länsarbetsnämnderna i första hand besätter dessa med heltidsarbetande. Därigenom kommer ju de största anslagen till länet. Om man i stället finge en ram av ett visst belopp eller ett visst antal timmar, skulle länsarbetsnämnderna kunna fördela resurserna mer fritt mellan heltids- och deltidstjänster.

Utskottets skrivning är något oklar i kommentarerna till motionens förslag. Man får lätt ett intryck av att motionens förslag skulle kosta mer pengar än det nuvarande systemet. Så är givetvis inte fallet. En riktigare tolkning av motionen är att flera människor kunde inrymmas under samma anslag, om en del finge arbeta på deltid i enlighet med sina önskemål.

Utskottet är emellertid positivt till motionen och anför att det räknar med att man kommer att pröva uppslag av denna typ, när regeringen i höst lägger fram förslag om arkivarbetets framtida utformning. Med hänsyn till den stora betydelse som arkivarbetet har fått för många människor med olika handikapp och med svårigheter att få arbete på den öppna marknaden vill jag gärna understryka utskottets uttalande. Jag hoppas att de synpunkter som

anförts i motionen vinner gehör i den fortsatta beredningen av dessa frågor.

I motionen I663, som också behandlas i det aktuella betänkandet, yrkas att beredskapsmedel i ökad omfattning används för sysselsättning i form av skogsvårdande insatser. Utskottets uttalande, som gäller tolv motioner med olika framställningar, är ganska summariskt. Utskottet understryker att beredskapsarbetenas primära syfte är sysselsättningspolitiskt. En förutsättning för att beredskapsarbeten skall komma till stånd är att arbetena lämpar sig för de aktuella arbetssökandena med hänsyn till deras yrkeserfarenhet m. m. Vidare måste man beakta, säger utskottet, den sysselsättningseffekt i förhållande till kostnaderna som beredskapsarbetena har. Utskottet uttalar att man i varje särskilt fall får pröva motionernas förslag att tillgodose uppkommande sysselsättningsbehov. I och för sig är detta uttalande positivt till motionerna.

Jag vill dock här särskilt framhålla angelägenheten av att beredskapsmedel i ökad omfattning används för skogsvårdande insatser. Det finns flera skäl för detta.

För det första är det väsentligt att man – som utskottet har uttalat – utnyttjar beredskapsmedel så att största möjliga sysselsättningseffekt uppnås. Här är skogsvårdsarbeten synnerligen lämpliga, eftersom den största delen av kostnaden är lönekostnader. Som framgår av motionen tillhör skogsvårdande arbete de arbeten som kräver de lägsta kostnaderna per sysselsättningsdag och är jämförbara med tjänster och vård.

För det andra är de skogsvårdande insatserna meningsfyllda arbeten, som måste anses i hög grad produktiva. Man kan på goda grunder anta att sådana arbeten är lönsamma för folkhushållet sett på längre sikt. Det måste vara av största vikt att man i en sysselsättningskris som den vi nu är inne i riktar de mycket kraftiga insatserna från samhällets sida för att ge de arbetslösa jobb mot produktiva arbeten. Det kan ha mycket stor betydelse för vår ekonomi längre fram.

För det tredje föreligger mycket stora behov av skogsvårdsåtgärder i landet, inte minst i de norra och mellersta delarna. Denna fråga har ju belysts på ett bra sätt av den nyligen avlämnade skogsutredningen. God skogsvård är av avgörande betydelse för om vi skall kunna öka vårt virkesuttag, ge råvara för vår skogsindustri och uppehålla den viktiga roll för vår handelsbalans som skogen och skogsindustrin utgör.

Skogsvården har i viss mån påverkats av den svaga lönsamhet som inträtt i skogsbruket under den senaste tiden. Inte minst har gallringsarbetena fått anstå, eftersom massavedspriserna stagnerat medan kostnaderna fortsatt att öka. Gallringarna i klena bestånd har minskat också av den anledningen att det förelegat direkta avsättningssvårigheter för det sortiment som här avses.

Utvecklingen under den närmaste framtiden synes tyvärr gå i den riktningen att någon ökad lönsamhet i skogen inte kan påräknas. Samtidigt synes det totala antalet arbetslösa fortfarande komma att vara betydande. Enligt min mening är det därför synnerligen angeläget att man noga prövar

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

möjligheterna att öka de sysselsättningsskapande åtgärderna inom skogsbruket.

Det synes som om beredskapsarbetena inom skogsvården har minskat under 1970-talet. Budgetåret 1972/73 redovisades 950 000 dagar men budgetåret 1976/77 endast 650 000. Det föreligger starka skäl att nu åter öka insatserna på detta område för att motverka den arbetslöshet som kommer att uppstå under det närmaste budgetåret.

INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! För många äldre i vårt land är avgången från yrkeslivet förenad med svårigheter, kanske inte så mycket av ekonomisk natur utan mer av känslomässig art. Många som blir pensionerade mister sin tidigare självklara gemenskap, förlorar sin självkänsla och känner en förödande ensamhet. Det är ändå så för många att arbetet ger livet ett rikare innehåll, och det är fortfarande så att många gläder sig åt sitt arbete.

Att veta att man är efterfrågad, att man har en arbetsinkomst, att man betyder något för någon är viktiga inslag i livet, inte minst för många äldre. Skiftande fritidssysselsättningar kan inte uppfylla deras behov av aktivitet och gemenskap, utan vi eftersträvar någon form av yrkesverksamhet. Det kan gälla verksamhet i det tidigare yrket eller någon helt annan förvärvsverksamhet. För många kan det vara ytterst stimulerande att som äldre få byta yrke, att t. ex. mer yrkesmässigt få ägna sig åt en tidigare hobby eller att få byta ut ett enformigt eller tungt arbete mot en verksamhet som är inriktad på mänsklig gemenskap. För dessa äldre, som säkerligen inte utgör någon liten grupp, måste det skapas möjlighet att förverkliga tesen om rätten till arbete.

Mot denna önskan hos många att få yrkesarbete svarar utan tvivel ett stort totalt behov av arbetsinsatser som aldrig blir tillgodosett, därför att behoven var för sig är alltför tillfälliga eller begränsade för att vara attraktiva för den ordinarie arbetsmarknaden. Det kan gälla samhällets behov av insatser inom exempelvis barnomsorg, äldreomsorg, tillsyn av parker etc. eller den enskildes behov att få hjälp med vissa hemsysslor, småreparationer, trädgårdsarbete, tillsyn av hem och skötsel av husdjur vid bortavaro osv. Även många företag skulle utan tvivel vilja tillgodogöra sig de äldres kunnande och arbetsvilja och därför gärna medverka i projekt som syftar till att ge arbetsuppgifter åt de äldre. Från min utgångspunkt är det självklart att de projekt jag föreslagit icke är till för att skapa billig arbetskraft.

För att kunna samordna efterfrågan och tillgång på denna typ av arbete fordras speciella arbetsmarknadsinsatser. Jag har i min motion 1659 angivit att det inte är möjligt att utan närmare undersökning ange hur en sådan verksamhet skall organiseras. Jag har därför föreslagit att det i vissa kommuner startas en försöksverksamhet, förslagsvis i samverkan med pensionärsorganisationer eller andra frivilligorganisationer som har förutsättningar att konstruktivt delta i en sådan försöksverksamhet. Jag känner mig övertygad om att detta skulle vara ytterst intressanta projekt för olika pensionärssammanslutningar, och jag vet att en organisation som Svenska

röda korset välvilligt skulle ställa sitt kunnande och sin arbetsförmåga till förfogande.

Jag är förvånad över att tankegångarna i min motion inte vunnit något gensvar i utskottets betänkande. Det är uppenbarligen endast företrädarna för moderata samlingspartiet i utskottet som funnit anledning att uttala sig positivt i ett särskilt ytande, vilket jag naturligtvis uppskattar. Övriga partiföreträdare i utskottet orkar bara konstatera att utskottet inhämtat att sysselsättningsutredningen kommer att ta upp de äldres situation i sitt slutbetänkande.

Till den föga revolutionerande upplysningen vill jag säga: Ja, det fattas bara annat! Det måste väl vara en självklarhet att en utredning som är tillsatt för att belysa sysselsättningsfrågorna tar upp de äldres situation på arbetsmarknaden.

Men vad ger utskottet mig för svar på de frågeställningar som jag lägger huvudvikten vid i min motion? Vad vill utskottet göra för att samordna efterfrågan och tillgången på arbetsuppgifter av det speciella slag som jag har skisserat? Hur skall de som vill utföra sådant arbete komma i kontakt med dem som vill få arbetet utfört? Och hur ser utskottet på förslaget att förmedlingen av arbete skall kunna ske i samarbete med organisationer som bygger sin verksamhet på insatser av frivilliga medarbetare?

Jag anser att riksdagen har försuttit en möjlighet att ta initiativ och att uttala en viljeinriktning. Här fanns ett tillfälle att verkligen göra en insats.

Riksdagen borde ha anslutit sig till förslaget och därmed givit uttryck för sitt stöd och sin tilltro till de insatser som görs av en mängd enskilda personer inom skilda frivilligorganisationer i vårt land. För det kan väl ändå aldrig vara så att någon i denna kammare inte vill betro dessa frivilligorganisationer med det ansvar som ett bifall till min motion skulle medföra? Jag utgår från att alla med tacksamhet skulle notera att åtgärder som vi anser angelägna, men som vi i dagens ekonomiska situation inte har råd att förverkliga, kan komma till stånd tack vare frivilliga insatser.

Ett bifall till min motion skulle snabbt kunna leda till att ensamheten och sysslolösheten för vissa äldre kunde ha hävts och att livet för dem skulle ha fått ett rikare och mer meningsfullt innehåll.

Herr talman! Jag är inte beredd att stå hindrande i vägen för en sådan utveckling, och därför yrkar jag bifall till min motion 1659.

SUNE JOHANSSON (S):

Herr talman! Jag är medveten om att det inte är populärt att förlänga den här debatten ytterligare. Men jag har ändå efter Allan Gustafssons anförande här tidigare i dag funnit det nödvändigt att ta till orda i anledning av det utskottsbetänkande som vi nu behandlar.

Allan Gustafsson har till betänkandet fogat en reservation som hör samman med motionen 1323, som han och ytterligare några borgerliga företrädare har väckt. Motionen och reservationen innehåller yrkande om att den centrala stiftelsen för den skyddade verksamheten skall förläggas till Karlstad.

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

De socialdemokratiska ledamöterna från Värmland kommer här att följa utskottets hemställan, och vi gör det med beaktande av att utskottet har uttalat att man förutsätter att frågan om den centrala stiftelsens lokalisering kommer att redovisas för riksdagen, och att vi således får möjlighet att ta ställning när utredningen kommer på riksdagens bord.

Allan Gustafssons reservation är i övrigt så utformad att ett avslag på densamma kan komma att innebära att riksdagen redan i dag slår ut Karlstad som lämplig tänkbar lokaliseringssort, och det vill vi inte medverka till.

Dessutom har vi s-ledamöter från Värmland till årets riksdag väckt en motion, 1977/78:1652 om regionalpolitiken, som kommer att behandlas här i kammaren under maj månad. I den motionen har vi framhållit nödvändigheten av att statlig central förvaltning förläggs till vårt län. Men givetvis förutsätter vi då att sådan lokalisering och lokaliseringspåverkan kommer till stånd efter att berörda samhällsorgan har sagt sitt.

Jag vill f. ö. framföra min förvåning över att just Allan Gustafsson har åtagit sig att försvara utskottsmajoritetens avslagsyrkande på den socialdemokratiska reservationen 2 om samhällskontroll vid nedläggning av företag. Jag tycker att om det är några som borde vara medvetna om de negativa konsekvenser som okontrollerbara företagsnedläggningar och fusioner får för såväl enskilda som kommuner, så är det vi som bor i skogslänen, i län som Värmland.

Nog har även borgerliga företrädare för Värmland och andra län märkt reaktionen från de människor som nu hotas av arbetslöshet på grund av väntade företagsnedläggningar.

Ett nej till s-reservationen innebär, enligt mitt förmenande, att den borgerliga regeringen åtar sig att i fortsättningen liksom en samarit gå ut och förbinda de skador som företagsnedläggningen medför utan att begagna det recept som socialdemokratin anvisar och som skulle ge samhället mycket större möjligheter att komma till rätta med arbetslöshetens gissel. Borgerlighetens inställning är typisk: det som rör företagen skall ingen få lägga sig i, framför allt inte samhället. Detta är, enligt min uppfattning, deprime-rande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga s-reservationer.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall be att under sex minuter få ersätta Gustav Lorentzon som är sjuk men som annars skulle ha försvarat en vpk-motion där hans namn står först.

Gustav Lorentzon och ytterligare några vpk-are har motionerat om att ta bort uttrycket "naturlig avgång" ur det officiella språket. Varför har vi nu skrivit en sådan motion? Vi har i viss mån ställt yrkandet som ett slags test, och vi har velat sätta fingret på det officiella språkets och begreppsbildningens betydelse som förtrycksinstrument, som redskap för politisk förljugenhet och för indoktrinering av människorna.

Språket är i själva verket ett mycket mäktigt politiskt instrument. Det styr värderingar och begrepp, det kan användas för att ta ifrån människor deras

ursprungliga begreppsvärld, deras kultur, och det kan användas som ett uttryck för klasskillnad.

Hemma i mitt Skåne är språkbruk och intonation ett klassmärke. Det är en väldig skillnad mellan den akademiska s. k. ädelskånskan och det språk som talas av arbetarbarnen i Rosengård och Kirseberg. Finska barn i Norrbotten straffades på sin tid, om de på rasterna i skolan försökte tala sitt eget hemspråk. Invandrarbarnen i Sverige skulle enligt den doktrin som förut rådde snabbt berövas sin egen språkvärld och slussas in i den svenska. På den punkten har man ju, åtminstone delvis, dess bättre fått lära om.

I social konkurrens och social utslagning spelar språket en viktig roll. Ett barn från en miljö där man berövats sin självständiga kultur, ett barn som fått ringa språkstimulans, blir handikappat i språkligt hänseende och får svårare att klara sig i ett samhälle, där etablerade maktgrupper dominerar språk och språkvärld.

Ett officiellt språkbruk kan användas för att styra värderingar och skyla över motsägelser och socialt kontroversiella förhållanden. Det svenska byråkratspråket, särskilt arbetsmarknadsbyråkratins språk, ger många prakt-exempel på detta.

Detta är naturligtvis ett led i en medveten politisk indoktrinering. Det är ingen slump. Det finns också en ful tendens att göra språket falskt och oklart, att inte tala rakt och hederligt om de begrepp som ligger bakom orden. Den svenska byråkratdjungeln är i detta avseende som en bok av Franz Kafka – en överklig; förljugen och schizofren värld, vars språk ökar den utslagnes och arbetslöses känsla av övergivenhet, ångest och förvirring.

Ta t. ex. begreppet "naturlig avgång". Utskottet går självt i fällan när det kommenterar den här motionen. Det lurar sig självt när det säger att "naturlig avgång" är detsamma som den arbetslöses eget beslut att lämna arbetsplatsen. Hur kan man nu påstå detta? Vad är det för naturligt i att känna sig tvingad att lämna sin arbetsplats? Vad är det för naturligt i att känna att man inte orkar längre utan måste begära förtidspension? Är det naturligt att arbetet blivit så påfrestande, läget på orten så deprimerande eller den arbetande så chanslös att han eller hon känner sig tvingad att gå ifrån arbetet eller flytta från platsen?

Ta ordet friställd. Vad är det?

Vem är det som blir fri? Vad är det för sorts frihet? Såvitt jag förstår är det bara kapitalägarens frihet att kasta ut människor, som han tycker inte är tillräckligt profitabla. Det är ju inte alls fråga om frihet för den arbetande. Den arbetandes frihet minskar tvärtom genom den s. k. friställningen. Varför då säga friställd? Varför inte säga arbetslös eller utslagen? Det är ju vad det handlar om.

Arbetshandikappad? Vad är det för någonting? Det är kapitalets, överklassens, byråkraternas – de framgångsrikas – sätt att värdera den utslagne. Uttrycket säger ju att det är individen som är handikappad, dvs. inte kan svara mot de krav som ställts. Men vem har satt upp de kraven? Vem kontrollerar att de är rimliga och mänskliga? Är det någon som frågat den utslagne om det? Nej, det vet vi att det inte är. Verkligheten är ju oftast den att

prestationskraven blivit orimliga och omänskliga och att det är en fullt naturlig reaktion att inte orka, att vägra spela med längre. Det är inte den utslagne som då är handikappad, snarare är det produktionslivet som är handikappat – dvs. som är sämre utformat än det borde vara från människans synpunkt.

Exemplen kunde mångfaldigas. Man talar om välståndsklyftor – ett av de förfärligaste orden – i stället för att säga klasskillnader. Man talar om sysselsättningsstöd när det handlar om stöd till kapitalet. Man talar om samhällsansvar när man i verkligheten menar lönesänkning. Man talar om strukturomvandling när man menar koncentration, nedläggning och avskedanden.

Vi skall inte styra språkbruket, säger utskottet. Vilken barnslig troskyldighet och falsk objektivitet! Språket är ju redan styrt. Frågan är vem som skall styra – överklassen och byråkratin eller vanligt folk, behovet av förljugenhet eller behovet av rakhet och sanning.

Jag yrkar bifall till motionen 485.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 163
Nej – 142
Avstår – 12

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Bengt Fagerlund m. fl.

Nr 109

Ondsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 154

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 835 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 835 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 14

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1659 av Inger Lindquist och nr 1695 av Blenda Littmarck, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 485 av Gustav Lorentzon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 485 av Gustav Lorentzon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302
Nej - 15

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 154

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 154

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

Mom. 9-13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 14-17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 14-17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 154

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen var med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 154

Onsdagen den
5 april 1978

Arbetsmarknads-
politiken

Mom. 19-21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 612 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 612 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 304
Nej - 14
Avstår - 1

Mom. 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 153

Mom. 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 831 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med

överbägende ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 831 av Lars Werner m. fl.

*Arbetsmarknads-
politiken*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 14

Mom. 25-44

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 45

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med överbägende ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 45 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 153

Mom. 46 och 47

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 48

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med överbägende ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

Arbetsmarknads- politiken

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 48 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 154

Mom. 49

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 49 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 153

Mom. 50 och 51

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 52

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 52 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 154

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

*Arbetsmarknads-
politiken*

Mom. 53

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av Allan Gustafsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 54-58

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 59

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 59 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 154

§ 6 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:24 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt

gäller anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m., jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Onsdagen den
5 april 1978

*Särskild ersättning
till Luleå kommun*

Föredrogs finansutskottets betänkande 1977/78:19 med anledning av propositionen 1977/78:89 om särskild ersättning till Luleå kommun jämte motioner.

I propositionen 1977/78:89 hade regeringen (budgetdepartementet) efter föredragning av budgetministern Ingemar Mundebo föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som förordats i propositionen om en särskild ersättning till Luleå kommun för vidtagna åtgärder med anledning av Stålverk 80-projektet,

2. till Särskild ersättning till Luleå kommun under åttonde huvudtiteln på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett anslag av 50 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås en särskild ersättning till Luleå kommun på 50 milj. kr. Detta belopp utgör en del av den ersättning som föranleds av att kommunen och kommunens företag har gjort vissa investeringar i samband med den planerade utbyggnaden av Norrbottens Järnverk AB (NJA). Dessa investeringar har – med anledning av att Stålverk 80 har skjutits på framtiden – blivit antingen onyttiga eller för tidigt utförda.

En stor del av kommunens ersättningsanspråk är avsett att täckas genom årliga extra skatteutjämningsbidrag under femårsperioden 1978–1982. Dessa extra skatteutjämningsbidrag kan för femårsperioden uppskattas till ca 115 milj. kr. Regeringen föreslår vidare i propositionen 1977/78:87 ett bidrag till Statsföretag AB. I detta bidrag ingår ett belopp om ca 101 milj. kr. som enligt avtal mellan Luleå kommun och NJA skall erläggas av NJA för övertagande av vissa anläggningar som kommunen har utfört i Stålverk 80-området.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1722 av Alf Lövenborg (apk), vari hemställts att riksdagen, med bifall till propositionen i övrigt, skulle besluta att i förhållande till regeringens förslag, under punkten 2 i propositionen, uppräknat anslaget med 35 milj. kr.,

1977/78:1746 av Frida Berglund m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att under punkt 2 till Särskild ersättning till Luleå kommun under åttonde huvudtiteln på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett anslag av 79 633 000 kr., och

1977/78:1747 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att ett anslag, Särskild ersättning till Luleå kommun, skulle utgå med 301 203 000 kr. plus ränta fr. o. m. 1 januari 1978 till dess betalning skedde, i enlighet med den framställning som förelåg från Luleå kommun.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1747,
2. att riksdagen godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:89 moment 1 om ersättning till Luleå kommun för vidtagna åtgärder med anledning av Stålverk 80-projektet,
3. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:89 moment 2 och med avslag på motionerna 1977/78:1722 och 1977/78:1746 till Särskild ersättning till Luleå kommun under åttonde huvudtiteln på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisade ett anslag av 50 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av Kjell-Olof Feldt, Paul Jansson, Arne Pettersson, Per-Axel Nilsson och Karin Flodström (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:89 moment 2 och motionen 1977/78:1746 samt med avslag på motionen 1977/78:1722 till Särskild ersättning till Luleå kommun under åttonde huvudtiteln på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisade ett anslag av 69 500 000 kr.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Först vill jag starkt understryka vad finansutskottet uttalar i det första stycket i sitt betänkande nr 19, som vi nu behandlar.

Det råder inget tvivel och ingen oenighet om att utskottet har mycket stor förståelse för de utomordentligt svåra problem som Luleå kommun ställts inför genom att Stålverk 80 tyvärr har kommit att skjutas på framtiden.

Luleå kommun har lojalt ställt upp och vidtagit de åtgärder och gjort de betydande investeringar som var oundgängligen nödvändiga för att projektet Stålverk 80 skulle kunna komma till stånd. När nu statsmakterna har tvingats att t. v. uppskjuta detta projekt, så är det naturligt att staten tar sitt ansvar och så långt möjligt håller kommunen skadeslös för de ekonomiska problem som uppstått. Detta är ju händelser som helt legat utanför Luleå kommuns möjligheter att påverka.

Det räcker dock inte med att uttala förståelse; det gäller också för riksdagen att i handling visa solidaritet med Luleå kommun i detta läge.

Jag vill erinra om att det på sin tid var en enhällig riksdag som fattade beslutet om att göra satsningen på Stålverk 80. Det var alltså en enhällig riksdag som fick Luleå kommun att göra de investeringar som nu har inneburit att kommunen hamnat i stora ekonomiska svårigheter.

Under sådana förhållanden anser vi socialdemokrater i finansutskottet att det måste vara en hederssak för riksdagen att verkligen ta sitt ansvar och så långt möjligt hålla Luleå kommun skadeslös.

Det är i det här sammanhanget uppseendeväckande att inte regeringen i större utsträckning vill gå Luleå kommun till mötes i denna fråga. De regeringsbärande partierna var ju här i riksdagen med om satsningen på Stålverk 80, även om de då befann sig i opposition.

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

*Särskild ersättning
till Luleå kommun*

Onsdagen den
5 april 1978

*Särskild ersättning
till Luleå kommun*

Vi reservanter i finansutskottet har yrkat bifall till en viss del av motion 1746 av Frida Berglund m. fl. Vi har grundat detta yrkande dels på att vi anser det skäligt, dels på att regeringen i propositionen uttalar att man i huvudsak delar uppfattningen att vissa investeringar i bostadsområdena Björkskatan, Södra Bensbyn och Hammaren har blivit onyttiga. Men trots att regeringen gör dessa konstateranden i propositionen drar man inte de naturliga konsekvenserna av detta genom att föreslå att kommunen får ersättning för dessa kostnader.

Motionärerna anser det självklart att kostnader som bedöms som onyttiga också skall ersättas av staten. Vi socialdemokrater i finansutskottet delar den uppfattningen och har i vår reservation till utskottets betänkande föreslagit att den särskilda ersättningen till Luleå kommun skall räknas upp med 19,5 miljoner.

Som vi framhåller i vår reservation ser vi det nämligen så, att även om man på litet sikt skulle komma att bygga bostäder på de här områdena så kan det i hög grad ifrågasättas om de investeringar som nedlagts här i en framtid har något ekonomiskt värde. Detta gäller enligt vår mening även för kostnader för utredningar som man gjort i samband med generalplanarbetet. Vi anser att också de kostnader som uppstått i form av överkapacitet i fjärrvärmeanläggningarna bör ersättas av staten.

Däremot har vi inte ansett oss kunna tillmötesgå kravet från motionärernas sida på att kommunen skulle få ersättning för de extra räntekostnader som kommunen haft beroende på att regeringsförslaget kommit senare än vad kommunen förutsatt vid sina ekonomiska beräkningar. Vi tror nämligen att det skulle vara farligt för staten att ge sig in på sådana vägar. Det skulle kunna få konsekvenser för framtiden som vore svåra att överblicka.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den till utskottets betänkande fogade reservationen, innebärande att den särskilda ersättningen till Luleå kommun räknas upp med 19,5 miljoner till sammantaget 69 500 000 kr.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! En dokumentation över den kommunala planeringen i Luleå skulle säkert kunna ligga till grund för en skildring betitlad "En kommuns uppgång och fall". Och som en röd tråd i en sådan skildring går beslut fattade av statsmakterna.

Riksdagens beslut 1974 angående finansiering av ett nytt stålverk i Luleå liksom riksdagsbeslutet 1976, som innebar en modifiering av Stålverk 80-planerna, har naturligtvis kraftigt påverkat kommunens planering och ekonomi. Planeringen rörde sådana kostnadskrävande områden som bostadsbyggnad, utbyggt skolväsen, kommunala transporter, satsningar på den sociala verksamheten och mycket annat. Ambitionerna var högt ställda och väl motiverade. Alla utgick nämligen från de storslagna besluten om en industriell utveckling som förutsatte en kraftig befolkningsökning.

I propositionen 1977/78:89 medges också att kommunen lika väl som där verksamma företagare haft goda skäl för de investeringar som man har

Onsdagen den
5 april 1978

*Särskild ersättning
till Luleå kommun*

beslutat om för att stå rustade inför den väntade utvecklingen. Därför bedömer regeringen det "från allmän skälighetssynpunkt" riktigt att Luleå kommun får ersättning för förluster som kommunen har åsamkats i samband med att Stålverk 80-planerna skrotades. Paul Jansson underströk nyss förståelsen för Luleå kommuns problem. Men helt och hållet vill man ändå inte vara med och kompensera Luleå kommun. Kommunen har inlämnat en väl motiverad och ingalunda överdrivet tilltagen framställning. I propositionen, som finansutskottets majoritet föreslår att riksdagen skall godkänna, reduceras det belopp som kommunen har kommit fram till med 35 milj. kr.

I reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. socialdemokrater, som Paul Jansson har talat för, vill man höja den särskilda ersättningen till Luleå kommun med 19,5 milj. kr., men med åberopande av att det inte finns något avtal eller någon annan överenskommelse avstyrker man ett motionsyrkande om särskild ersättning för extra räntekostnader. Detta är anmärkningsvärt, i synnerhet mot bakgrund av det ansvar som socialdemokraterna otvivelaktigt har för de svängningar i Stålverk 80-frågan som har gjort det nödvändigt för Luleå att gå ut på lånemarknaden. Jag menar att inte heller den socialdemokratiska reservationen helt och fullt tar konsekvenserna av den situation som kommunen är i.

I vpk-motionen har vi tagit fasta på kommunens begäran och yrkat på att ersättningen skall utgå med hela det belopp som kommunen har begärt. Vi betonar särskilt i yrkandet att beslutet om anslag skall utformas "i enlighet med den framställning som föreligger från Luleå kommun". Detta innebär givetvis också att vi utgår från samma tidsmässiga bedömningar som kommunen har gjort. Utskottets förmodande att vårt yrkande innebär att ersättningen till kommunen skall utbetalas redan under innevarande budgetår är därför en missuppfattning, som jag hoppas med detta är undanröjd. Likaså vill jag för utskottet klargöra att vpk:s yrkande i motionen 1744 beträffande handelsstålpolitiken – den fråga som vi f. ö. skall diskutera i morgon – går ut på att SSAB skall få nödvändigt kapitaltillskott för att kunna fullfölja den inriktning mot ökad förädling och produktutveckling som vi skisserar i motionen. Den koppling som görs i finansutskottets skrivning till Luleå kommuns krav på ersättning för utgifter som man redan drabbats av är alltså helt irrelevant.

Detta vad gäller den formella sidan. Det viktiga är ju ändå vad det i sak handlar om. Det borde vara helt uppenbart efter alla de diskussioner som har förevarit, inte minst i det här huset, om turerna kring stålverksplanerna. Kommunen har i sin planering handlat i god tro efter riksdagsbeslut och statliga planer, som sedan helt utanför kommunens kontroll och inflytande har övergivits av statsmakterna. För att finansiera de åtgärder som man har funnit ofrånkomliga har man också tvingats ut på en utländsk lånemarknad med allt vad det har inneburit i form av räntor och även förluster i samband med företagna devalveringar. Till bilden hör naturligtvis också att de lån som tagits upp nu skall betalas av färre skattebetalare än man kalkylerat med, eftersom den förmodade befolkningsökningen inte blir av.

Alla dessa skäl ställer Luleå kommun i en särställning. Regeringens rädsla att skapa något slags prejudikat om man helt tillmötesgår Luleås framställning måste därför anses oberättigad. Luleå har tvingats till utgifter, motiverade av statsmakternas planer. Luleå har tvingats till lån som bl. a. medför höga räntekostnader. Kravet på ersättning med begärt belopp är därför väl motiverat.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen 1747, vilket beträffande anslagets storlek också innebär ett bifall till motionen 1722.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag kan instämma i många av de synpunkter som framförts av Eivor Marklund och Paul Jansson. Det är positivt att den borgerliga regeringen lagt fram förslaget om ersättning till Luleå kommun. Det är ett fullföljande av den socialdemokratiska regeringens politik.

Men förslaget har dock brister som vi påtalat i vår motion. Det visar en omotiverad och också oförståelig småsnålhet. För det första orkade regeringen inte riktigt fram utan prutade på den anslagsframställning som var grundad på en utredning av Kommunförbundet. För det andra har regeringen fördröjt ställningstagandet, så att Luleå kommun får vidräknas ränteförluster som kunde ha undvikits med en snabbare behandling.

Herr talman! Jag vill bestämt avvisa den borgerliga utskottsmajoritetens tolkning av vår motion 1746. På s. 5 i betänkandet skriver utskottsmajoriteten när den kommenterar vårt krav på utökat anslag med 19,5 milj. kr. för inlösande av byggnadskreditiv på 69,5 milj. kr.: "Enligt vad utskottet kan förstå innebär motionärernas argumentation att man inte gör någon annan bedömning än regeringen vad avser den totala ersättning som bör utgå men att man har en annan uppfattning om utbetalningstidpunkterna."

Vi skriver i vår motion: "Med hänsyn till att kommunens bostadsstiftelser således omgående har att utbetala 69,5 milj. kr. i form av inlösen av byggnadskreditiv är således den till Luleå kommun utgående kontanta ersättningen på 50 milj. kr. otillräcklig. Särskild ersättning erfordras således med ett belopp på ytterligare 19,5 milj. kr. utöver extra skatteutjämningsbidrag."

Det torde även för borgerliga motionsläsare klart framgå att vi på den punkten yrkar ett utökat anslag på 19,5 milj. kr. Motionsyrkandet tas också upp i den socialdemokratiska reservationen.

Beträffande annan uppfattning om utbetalningstidpunkterna anser vi att förslaget borde ha behandlats 1977, så att Luleå kommun inte hade fått vidräknas ränteförluster på ca 10 milj. kr. Det framgår också i vår motion. Den borgerliga utskottsmajoritetens skrivning är antingen ett önsketänkande, att inte erkänna ens för sig själv att man inte nådde riktigt fram, eller också är den ett försök att dölja sin egen oförmåga eller ovilja att vara mottaglig för sakargument och att ta konsekvenser av tidigare fattade beslut.

Det kan vara av intresse att erinra vad som sades i riksdagsdebatten den 28 maj 1974, när Stålverk 80 diskuterades. Holger Bergqvists partikamrat Runc

Ångström fick instämmande av flera folkpartister när han sade: "Om det i en så sofistikerad församling som Sveriges riksdag är tillåtet att uttrycka sig rått och rakt på sak kan man säga att Norrland i alla tider har blivit exploaterat och utsuget av det övriga Sverige, men det blåser nya vindar. Människorna i norr finner sig inte i underläge längre. De vill ha sin rättmätiga bit av kakan, rätten till arbete, likvärdig levnadsstandard och en god samhällsservice. Det är den räkningen som norrlänningarna i dag presenterar oss politiker. Betalningen är fortfarande eftersläpande och trycket på de politiska instanserna ökar oavbrutet."

Herr talman! Man kan i dag konstatera att de nya borgerliga vindarna, som Rune Ångström talade om, mojnade ganska snabbt och att betalningen fortfarande är eftersläpande. Men trycket på de borgerliga politikerna har tydligen avtagit, eftersom de prutar på anslaget till kommunen, trots att de anser att det från allmän skälighetssynpunkt med fog kan hävdas att ersättning skall utgå från staten till kommunen.

Att Stålverk 80 skjutits på framtiden har haft negativa ekonomiska, sociala och psykologiska konsekvenser för Luleå kommun och dess medborgare. Jag skall inte uppta kammarens tid med att ta många exempel. Vi har redovisat en del av dem i vår motion. Jag vill dock nämna att ungefär samtidigt som den borgerliga utskottsmajoriteten fattade beslutet om att avstyrka vår motion om ytterligare medel till Luleå kommun, så behandlade moderata Norrbottenskuriren den 18 mars budgetarbetet i vår kommun under rubriken: "Som en sista utväg ur krisen: Ska kommunen permittera?" En av de borgerliga representanterna i budgetutskottet säger enligt tidningen: "Det går inte att spara alltför mycket, utan att också släppa folk. Det kan bli diskussion om permitteringar redan i årets budgetarbete." Även de två andra borgerliga representanterna i budgetutskottet säger samma sak, men med något annan formulering.

Om permitteringarna skulle bli verklighet, så kan var och en föreställa sig vilken situation som skulle uppstå i en kommun där arbetslöshetssiffrorna redan är skrämmande höga. Personalinskränkningar i form av den s. k. naturliga avgången, som redan i viss mån existerar, kommer att ha stora negativa följder många år framåt. Redan i dagens läge ställs ökade krav exempelvis inom omsorgen om både barn och pensionärer.

De borgerliga ledamöter, som i denna kammare med skärpa talat om de obetalda räkningar som norrlänningar presenterar oss politiker, kan genom att i dag rösta på den socialdemokratiska reservationen göra en liten avbetalning. Summan 19,5 milj. kr. motsvarar, omräknat i kommunalskatt, drygt en kronas höjning av kommunalskatten i Luleå kommun.

Det visar vad prutningen innebär för kommunen, som redan har en kommunalskatt på över 30 kr. Varken utskottsmajoriteten eller reservanterna biträder vårt yrkande om ersättning för ränteförluster som åsamkats kommunen genom att beslutet dröjt. Man motiverar det med att det inte finns någon avtalsituation. Vi anser att även ersättning för räntorna är motiverad med hänsyn till de speciella omständigheter som orsakat problemen.

*Särskild ersättning
till Luleå kommun*

Jag kommer emellertid inte att yrka bifall till motionens krav på ersättning för räntorna. Det är en eftergift som jag gör i förhoppning om att få majoriteten av kammarens ledamöter att stödja den socialdemokratiska reservationen, som jag härmed yrkar bifall till.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Spelet kring Stålverk 80 är också historien om hur en kommun grundlurades och hur de stolta visionerna smälte ihop till ingenting. Det är historien om krossade förhoppningar och grusade kommunala ambitioner. Genom ett cyniskt spel mellan svensk storförfinans och multinationellt storkapital krossades det projekt som skulle ha blivit utgångspunkten för en bred industriell utveckling i Norrbotten. De många nya jobben blev ett minskat antal anställda vid det statliga järnverket.

I Luleå kommun hängdes den kommunala planeringen upp på beslutet om Stålverk 80. Det var ju vad man hade väntat och hoppats på. Planeringsavdelningen förstärktes. Ett dynamiskt husbyggande sattes i gång, och investeringar gjordes för att på alla områden möta den väntade expansionen.

Och det gjorde man rätt i. Självklart. För visst skall man väl lita på ett enhälligt riksdagsbeslut? Men det tror man inte längre i Luleå. Det är inte bra för parlamentarismens anseende. Man sveks så grymt.

Över en natt förvandlades kommunens stolta planering till ett gigantiskt misstag – visserligen i god tro. Många förnämliga planlösningar och projekteringshandlingar fick sluta sitt öde i arkiv eller papperskorgar.

Men så lätt avvecklar man ju inte en långt gången planering av dessa dimensioner. En ritning kan man möjligen i vredesmod riva i tusen bitar så är den borta från skrivbordet, men påbörjade eller färdigställda hus står där de står.

I den kommunala planeringen alltifrån 1974 utgick man från att Stålverk 80 skulle byggas och befolkningen öka från 60 000 till 80 000 personer. Kalkylerna utgick naturligtvis ifrån att skatteinkomsterna skulle öka i samma takt, och med den tryggheten i ryggen kunde man friskt gå in för en betydande upplåning.

Nu står man där med sin tvättade hals, som det brukar heta. Det blev inte vare sig Stålverk 80, nya jobb eller ökade skatteinkomster. Kvar är skulderna och ruinerna efter en på falska premisser utförd ambitiös planering.

Sedan fick kommunen veta att man i alla fall skulle få några tusen nya jobb inom ramen för ett s. k. stålcentrum. Men ännu har ingen riktigt klarat ut vad det skall innebära och när de tusentals nya jobben skall komma som en frukt av det projektet. Det löftet gav man därför att man fick slå ihjäl Stålverk 80. Misstron i kommunen är stor i dag, och luftiga utfästelser av detta slag löser inga problem.

Nu har regeringen fått kommunens nota, och i propositionen 1977/78:89 föreslås att kommunen såsom plåster på såren skall få sammanlagt 266 milj. kr. Däri ingår ersättningen från SSAB till Luleå kommun. 266 milj. kr. är mycket pengar, men det är inte vad kommunen har begärt. Man prutar med

kallt blod bort 35 milj. kr.

I utskottets skrivning heter det att man "har stor förståelse för att den situation som uppkommit genom att Stålverk 80 skjutits på framtiden ställt Luleå kommun inför mycket svårbemästrade ekonomiska problem". Jag tycker inte att behandlingen av Luleå kommuns framställning vittnar om denna stora förståelse. Både regeringen och utskottet måste vara medvetna om att Luleå kommun har varit synnerligen återhållsam, att begärda 301 milj. kr. är en minimiberäkning.

Nu står man bl. a. med en massa lägenheter i Luleå outhyrda. Det blev en våldsamt jakt efter bostäder under den stora Klondykeperioden efter stålverksbeslutet. Kommunen planerade och bostadsföretagen byggde för glatta livet. Nu har man gott om lägenheter men få hyresgäster – och dåligt med jobb. Ruschen uteblev. Man fick i stället enorma hyresförluster som belastar kommunen, bostadsföretagen och naturligtvis i sin förlängning också alla andra hyresgäster och skattebetalare. Det täcks knappast in i sin helhet av de pengar som nu anslås.

Utskottet tycker inte det är rimligt att kommunens konsultkostnader för att räkna fram ersättningsanspråken ersätts av staten. Varför inte det? Det är ju en kostnad som också är en följd av stålverkssveket. Man gillar inte heller att tio miljoner har tagits upp för uppskrivning av utlandslån till följd av devalvering. Jag tycker tvärtom att det är synnerligen skäligt, eftersom det handlar om utlandslån i anledning av stålverksprojektet.

Utöver vad som nämnts av mig och tidigare talare finns det många förluster som inte kan mätas i pengar: felslagna förhoppningar, att människor nu får gå arbetslösa i stället för att få jobb, att man tvingas flytta i stället för att bli en av de många nya stålverksarbetarna. Hur mäter man människors otrygghet? Hur mäter man de sociala vådorna för människor och samhället?

Det går naturligtvis inte. Detta är dock frågor som riksdagen bör grubbla en smula över. Vi fattade ett beslut som så småningom saboterades, och det försatte kommunen i en ytterst besvärlig situation. Vi har ingen anledning att pruta på det anslag som kommunen begärt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1722.

HOLGER BERGQVIST (fp):

Herr talman! Luleå kommun har alltså skickat en räkning till statsmakterna på konsekvenserna av det nödvändiga återtagandet till verkligheten när det gäller Stålverk 80. Det blev dyrt – mer än 300 milj. kr. enligt Luleå kommuns sätt att räkna.

Alla är väl i princip överens om att från allmän skälighetssynpunkt bör Luleå kommun få ersättning. Det tycker regeringen, det tycker motionärerna, och det tycker finansutskottet. Fast beloppsmässigt tycker man litet olika, men det har sina ganska enkla förklaringar, enligt mitt sätt att se. Framst beror det på olika uppfattning – som kan vara missuppfattning – om tidpunkter då kostnader uppstår eller blir definitiva. Det beror också på en sammanblandning av kostnadsfråga och likviditetsfråga. Det är jag angelägen att stryka under med anledning av inlägg som nyss gjorts.

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

*Särskild ersättning
till Luleå kommun*

*Särskild ersättning
till Luleå kommun*

Räkningen är som sagt på över 300 miljoner. Så som förslagen nu ligger vill regeringen redan nu garantera en betalning på över 265 miljoner. Det är tre poster som tillsammans gör denna summa, och det är ganska viktigt att observera hur summan är komponerad.

Det är för det första extra skatteutjämningsbidrag på sammanlagt omkring 115 miljoner.

Det är för det andra ett bidrag på över 100 miljoner, som utbetalas via Statsföretag enligt ett avtal mellan Luleå kommun och NJA.

Det är för det tredje det engångsbelopp på 50 miljoner som det just nu handlar om i finansutskottets betänkande nr 19.

Posten på över 100 miljoner går genom NJA, därför att företaget tar över vissa av kommunen utförda anläggningar i Stålverk 80-området. Motionen 1747 av Lars Werner m. fl. bortser från detta förhållande och kan således bl. a. på den grunden avfärdas. Basen för statens ersättning till kommunen är det extra skatteutjämningsbidrag som under fem år beräknas uppgå till sammanlagt 115 miljoner.

Att välja tekniken med ett flerårigt extra skatteutjämningsbidrag som bas för statens ersättning till kommunen faller sig naturligt, om man betänker att en hel del av kommunens ersättningsyrkanden grundas på uppskattningar som av naturliga skäl är osäkra, bl. a. det förhållandet att de inte är av engångskaraktär utan i stället utgörs av årliga kostnader. Genom denna teknik med ett flerårigt extra skatteutjämningsbidrag blir det möjligt att se hur de osäkert beräknade kostnadsposterna, exempelvis framtida hyresförluster, i verkligheten kommer att utvecklas och försöka anpassa sig därefter.

Ungefär samma resonemang om när en kostnad uppstår eller blir definitiv kan föras om den post i räkningen som kräver 10 miljoner för en kursförlust, som man ännu inte kan veta något slutligt om. Sedan Luleå gjorde sin beräkning omedelbart efter devalveringen har dollarkursen förändrats i för låntagaren Luleå gynnsam riktning med 6 %. Vad det hela kan sluta med vet ingen i dag. Det är på sådan grund som avslag yrkas på motionen 1722 av Alf Lövenborg, som räknar upp betalningen med 35 miljoner på regeringens och utskottets 265 miljoner för i verkligheten redan konstaterade konsekvenser.

Slutligen några ord om den sammanblandning av kostnad och likviditet som efter utskottsreservationens avsägning av ränteförlusterna återstår av motionen 1746 av Frida Berglund m. fl. I motionen talas klart om att engångsbeloppet på 50 miljoner som kontant ersättning är otillräckligt. Man vill fylla på med 19,5 miljoner för att Luleå har att omgående lösa vissa byggnadskreditiv på 69,5 miljoner. Motionärerna glömmar att kommunens likviditetstillskott i år är väsentligt mer än engångsersättningens 50 miljoner. Tillsammans handlar det om ytterligare 120 miljoner i år. Jag tycker att vi skall klara upp den frågan genom att observera skillnaden här mellan kostnad och likviditet.

Sammanfattningsvis: I sak och på sikt är nog överensstämmelsen ganska stor. Utskottet har dock i sin hemställan inte velat gå okända händelser i

förväg utan försökt anpassa sig till den verklighet som har inträffat. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

*Särskild ersättning
till Luleå kommun*

§ 8 Anmäldes och bordlades

Proposition

1977/78:166 om vissa sjöfartsfrågor

§ 9 Anmäldes och bordlades

Motioner

1977/78:1868 av *Joakim Ollén*

1977/78:1869 av *Olof Palme m. fl.*

1977/78:1870 av *Tage Sundkvist*

med anledning av propositionen 1977/78:136 om ändrade regler för skatte-
tillägg m. m.

1977/78:1871 av *Olof Palme m. fl.*

1977/78:1872 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:145 om ändring i reglementet
(1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning

§ 10 Anmäldes och bordlades

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1977/78:22 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller
Invandring m. m. jämte motioner

1977/78:28 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt avser för flera
huvudtitlar gemensamma frågor jämte motioner

1977/78:29 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag
inom budgetdepartementets verksamhetsområde till personalpolitik
m. m. jämte motioner

1977/78:30 med anledning av propositionen 1977/78:90 om ändring i
utlänningslagen (1954:193), m. m., jämte motioner

Onsdagen den
5 april 1978

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 5 april

1977/78:383 av *Thure Jadestig* (s) till industriministern om statsbidrag till malmprospektering i Riddarhyttan:

Fagersta AB har i skrivelse till regeringen anhållit om statsbidrag för malmprospektering i Riddarhyttan. En sådan åtgärd skulle skapa sysselsättning för ett tjugotal anställda under fyra år. Därest malmundersökningen gav positiva utslag skulle dessutom den i dag nedläggningshotade gruvdriften räddas. Statens industriverk har enligt uppgift ställt sig positiv till de föreslagna åtgärderna.

Mot den bakgrunden vill jag ställa följande fråga till industriministern:
När beräknar statsrådet kunna meddela regeringens beslut?

1977/78:384 av *Magnus Persson* (s) till socialministern om vidgad rätt till pensionstillskott för vissa psykiskt utvecklingsstörda m. fl.:

Som bekant har förtidspensionärerna numera rätt till dubbla pensionstillskott. Om pensionsberättigad är intagen i annan anstalt än sjukhus under hel månad, äger den som driver anstalten att, i den mån regeringen så förordnar, uppbära så stor del av den pensionsberättigades på månaden belöpande folkpension, som svarar mot kostnaderna för vården eller försörjningen på anstalten. Den pensionsberättigade skall dock erhålla visst belopp för sina personliga behov. Motsvarande gäller då den pensionsberättigade får vård eller försörjning mot avgift, som erläggs av kommun eller landstingskommun.

För exempelvis psykiskt utvecklingsstörda, som bereds vård i elevhem, vårdhem, specialistsjukhus eller inackorderingshem, skall garantibeloppet motsvara minst 30 % av den för ogift ålderspensionär beräknade folkpensionen jämte pensionstillskott.

Uträkningen av garantibeloppet sker emellertid inte på det dubbla pensionstillskottet som tillfaller förtidspensionärer. Den kungörelse (SFS 1971/830) som ger anvisning om garantibelopp skrevs år 1971. Vid den tidpunkten fanns ingen skillnad i pensionstillskottets storlek för ålders- resp. förtidspensionär. Differentieringen kom i tillämpning den 1 juli 1976. En anpassning och ändring av tidigare utfärdade och tillämpade anvisningar bör följaktligen göras.

Med hänvisning till vad ovan anförts vill jag ställa följande fråga:

Är socialministern beredd vidtaga en sådan förändring av nuvarande anvisningar att exempelvis psykiskt utvecklingsstörda, som erhåller vård och/eller tillsyn genom landstingskommun, får sina garantibelopp beräknade på det dubbla pensionstillskottet?

1977/78:385 av *Ylva Annerstedt* (fp) till statsrådet Britt Mogård om skyldigheten för kommun att bekosta skolmåltider vid gymnasieskola:

I dag saknas bestämmelser om skyldighet för kommunerna att bekosta skolmåltider för elever vid gymnasieskolorna. Av landets samtliga kommuner svarar likväl alla utom en för skolmåltiderna vid de kommunala skolorna.

Många skäl talar för att eleverna skall ha rätt till lunch i skolan. Utebliven lunch skulle innebära betydande nackdelar för skolarbetet lika väl som för den personliga hälsan. Om varje elev själv skulle tvingas betala lunchen, skulle säkerligen många elever av olika skäl hoppa över densamma eller åtminstone välja att äta en ur näringssynpunkt mindre lämplig måltid. Trots detta finns alltså f. n. en kommun som inte svarar för skolmåltiderna inom gymnasieskolan. Dessutom diskuteras i några andra kommuner att dra in lunchen. Detta tycker jag är allvarligt.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till statsrådet Mogård:

Hur ser statsrådet på kommunernas skyldighet att servera lunch vid gymnasieskolorna?

1977/78:386 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utbildningsministern om ändrade bestämmelser för intagning till högskolan:

I en rapport från UHÄ redovisas en rad mycket negativa effekter av de nya intagningsbestämmelserna till högskolan. Kvinnorna missgynnas, redan välutbildade får lättare tillträde och den sociala snedrekryteringen kvarstår. Detta står i klar kontrast till de mål som satts upp för högskoleutbildningen. Vpk föreslog redan i samband med beslutet om högskolereformen andra intagningsbestämmelser, eftersom den föreslagna reformen inte skulle bidra till att bryta den sociala snedrekryteringen och demokratisera högskolan. De farhågor vi då gav uttryck för tycks nu besannas.

Med hänvisning till vad som anförts vill jag till utbildningsministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser utbildningsministern att vidta för att förändra nuvarande antagningsbestämmelser?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 17.44.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 109

Onsdagen den
5 april 1978

*Meddelande om
frågor*